

KORKU VE TEL ÖRGÜLER

AVRUPA'NIN MÜLTECİLERİ
DIŞARIDA TUTMA
YAKLAŞIMI

AMNESTY
INTERNATIONAL

Uluslararası Af Örgütü, dünya çapında 150'den fazla ülke ve bölgede 7 milyon üyesi, destekçisi ve aktivisti ile insan hakları ihlallerine karşı kampanya yürüten küresel bir harekettir.

Vizyonumuz, her kişinin, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve diğer uluslararası insan hakları standartlarında belirtilen bütün insan haklarından yararlandığı bir dünyadır.

Uluslararası Af Örgütü, hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsız olup, gelirlerini üyelik aidatlarından ve bağışlardan sağlamaktadır.

AMNESTY
INTERNATIONAL

İlk baskı 2015
Amnesty International Ltd
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom

© Af Örgütü 2015

Index: EUR 03/2544/2015
Original dil: İngilizce
Basım: Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Sekreteryaya,
Birleşik Krallık

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının telif hakları saklıdır, ancak hak savunuculuğu, kampanya ve eğitim amacıyla telif ödenmeksizin herhangi bir yöntemle çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Telif hakları sahipleri yayının etkisini değerlendirmek amacıyla, her tür kullanımın kendilerine bildirilmesini istemektedirler.

Bu durumların dışındaki her tür kopyalama, tercüme ve uyarılama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumlarda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

İzin istemek ya da bu konuda bilgi talep etmek için copyright@amnesty.org'a başvurunuz.

Kapak Fotoğrafı: Mülteci ve göçmenler Sırbistan'ın Macaristan sınırına yakın Horgos köyünde sınırdan geçmelerine izin verilmesini talep ediyorlar. 15 Eylül 2015. © REUTERS/Marko Djurica

amnesty.org.tr

İÇİNDEKİLER

TERİMLER SÖZLÜĞÜ	6
YÖNETİCİ ÖZETİ: AVRUPA'YA GÜVENLİ ULAŞIM YOLLARININ GİDEREK ARTAN BİR ŞEKİLDE KAPATILMASI	8
METODOLOJİ.....	13
İSPANYA SINIRLARINDAKİ GERİ İTMELER	15
İSPANYA'NIN GÜNEYİNE YÖNELEN DÜZENSİZ VARIŞLARIN ENGELLENMESİ İÇİN ALINAN TEDBİRLER	15
“KALE AVRUPASI'NIN” SEMBOLÜ OLARAK CEUTA VE MELİLLA: TEL ÖRGÜLERİN İNŞASI.....	18
İSPANYA SINIR KONTROLLERİNİN DIŞSALLAŞTIRILMASI: ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE YAPILAN İŞBİRLİKLERİ	21
CEUTA VE MELİLLA'DA SIKIŞANLAR.....	24
CEUTA VE MELİLLA ÜZERİNDE ARTAN BASKILAR	26
TEL ÖRGÜNÜN FAS TARAFINDA MÜLTECİ VE GÖÇMENLERİN KARŞILAŞTIKLARI MUAMELELER.....	28
DÜZENLİ STATÜYE GEÇMEK İÇİN VERİLEN İSTİSNAİ SÜRECİN 9 ŞUBAT 2015'TE TAMAMLANMASININ ARDINDAN YAŞANAN BASKINLAR VE KEYFİ GÖZALTILAR 30	
GÖZ GÖRE GÖRE YAPILAN GERİ İTMELER: İSPANYA'DAN FAS'A GERÇEKLEŞTİRİLEN HUKUKA AYKIRI SINIR DIŞILAR	32
YABANCILARIN GERİ GÖNDERİLMELERİ VE SINIR DIŞI EDİLMELERİNE İLİŞKİN İSPANYA MEVZUATI.....	38
4/2000 SAYILI YASADAKİ DEĞİŞİKLİK: CEUTA VE MELİLLA'YA ÖZEL YENİ BİR SINIR REJİMİ.....	40
SINIR GEÇİŞ NOKTALARINDA SİĞİNMA PROSEDÜRLERİNE ERİŞİM	42
İSPANYA SINIR MUHAFIZLARININ GEREKSİZ YA DA AŞIRI GÜÇ KULLANIMI.....	43
İSPANYA TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN HUKUKA AYKIRI SINIR DIŞI İŞLEMLERİNDE FAS'IN ROLÜ.....	47

FAS'TA ULUSLARARASI KORUMAYA ERİŞİMİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER.....	50
KORKUNUN GÖLGESİNDE UMUT YOLCULUĞU: AVRUPA'YA UZANAN DOĞU AKDENİZ ROTASI	52
HİÇBİR YENİLİK GETİRMEYEN YENİ BİR ANLAŞMA: AB'YE VARIŞLARIN ÖNLENMESİNE YÖNELİK AB-TÜRKİYE EYLEM PLANI	56
TEKNELERİ BATIRILAN MÜLTECİLER SURİYE VE IRAK'A ZORLA GERİ GÖNDERİLME TEHLİKESİ ALTINDA	57
AVRUPA BİRLİĞİ'NDEN TÜRKİYE'YE DOĞRU YAPILAN TOPLU SINIR DIŞI İŞLEMLERİ	59
YUNANİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE KARA VE DENİZ YOLUYLA YAPILAN GERİ İTME UYGULAMALARI	61
BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE DOĞRU YAPILAN GERİ İTMELER	70
İSTENMEYEN MÜLTECİLER: MACARİSTAN'IN MÜLTECİLERİ DIŞARIDA TUTMA ÇABALARI	75
SİĞİNMACILARA İLİŞKİN SORUMLULUĞU DIŞSALLAŞTIRMAYA YÖNELİK MACARİSTAN'DAKİ YASAL DÜZENLEMELER: "GÜVENLİ ÜLKELERE" YAPILAN TOPLU SINIR DIŞI İŞLEMLERİ.....	81
GERİ İTME UYGULAMALARI VE İNSAN HAKLARI YÜKÜMLÜLÜKLERİ	85
MÜLTECİLERİN DAHA GÜVENLİ VE YASAL YOLLARA OLAN İHTİYACI.....	88
SONUÇ VE TAVSİYELER.....	92
TAVSİYELER.....	92

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Mülteci, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu ve devleti kendisini koruyamadığı yahut korumadığı için ülkesinden kaçan kişidir. **İltica prosedürleri**, bir kişinin hukuken mülteci tanımına uyup uymadığının tespit edilmesi için oluşturulmuştur. Bir ülke, bir kişiyi mülteci olarak tanıdığı anda, söz konusu kişiye menşe ülkesinin sağlamadığı koruma yerine **uluslararası koruma** sağlar. Bu raporda, henüz mülteci olarak tanınıp tanınmamasına bakılmaksızın, zulümden ya da çatışmalardan kaçan bireyler için **mülteci** terimini kullanılmaktadır.

Sığınmacı, koruma bulmak amacıyla ülkesini terk etmiş ancak henüz mülteci olarak tanınmamış kişidir. Sığınmacılar, iltica başvurularının incelendiği süre zarfında menşe ülkelerine geri dönmeye zorlanamaz. Uluslararası hukuk uyarınca mültecilik kurucu değil beyan edici bir statüdür ve resmi ve hukuki olarak verilen ilticadan önce gelmektedir. Dolayısıyla bu raporda mülteci terimi, resmi olarak mülteci olarak tanınıp tanınmamasından bağımsız olarak zulüm ya da çatışmalardan kaçan kişiler için kullanılmaktadır.

Göçmen bir ülkeden diğerine geçici ya da kalıcı olarak yaşamak ve genellikle çalışmak ya da aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek için giden kişidir. İç hukuk uyarınca ülkede kalma hakkı bulunan yabancı uyruklu kişilere ise **düzenli göçmen** denir.

Göç statüleri, ilgili iç hukuktaki mevzuat ve kurallarda yer alan gerekliliklere uymayan yabancı uyruklu kişilere **düzensiz göçmen** adı verilmektedir. Bu kişiler için ayrıca "belgesiz göçmen" terimi de kullanılmaktadır. "Düzensiz" ifadesi yalnızca kişinin ülkeye giriş ya da ülkede kalışı ile ilgili bir durumdur.

Geri gönderme (refoulement) bir kişinin ciddi insan hakları ihlalleri ("zulüm" ya da "ciddi zarar") ile karşılaşma riskinin bulunduğu bir yere gönderilmesidir. Bu durumda olan kişilerin uluslararası korumaya erişim hakkı bulunmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların kaçmak durumunda kaldıkları ülkeye geri gönderilmeleri uluslararası hukuk tarafından yasaklanmıştır ve bu ilkeye **geri göndermeme ilkesi (non-refoulement ilkesi)** adı verilmektedir. Sözü edilen ilke ayrıca işkence ve ölüm cezası gibi ciddi insan hakkı ihlalleri ile karşı karşıya kalma riski olan ancak hukuki olarak mülteci tanımını karşılamayan diğer kişiler için de geçerlidir. **Dolaylı geri gönderme** ise bir ülkenin bireyi ciddi zararlar karşılığında kalacağı üçüncü bir ülkeye gönderecek olan bir ülkeye göndermesine denir ve bu da uluslararası hukuk tarafından yasaklanmaktadır.

Kişilerin ayrılmaya çalıştıkları ülkeye (ya da bazı hallerde açık denizlere) sınırı geçtikten kısa bir süre sonra geri gönderilmelerine itiraz etme fırsatı verilmeden zorla geri itilmelerine **geri itme uygulaması** denir. Geri itme uygulamaları genellikle grup halinde bulunan göçmen ya da mültecilere yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Bir grup insanın bireysel olarak vakalarına bakılmaksızın sınır dışı edilmeleri ise **toplu sınır dışı** anlamına gelmekte ve bu uygulama da uluslararası hukuk tarafından yasaklanmaktadır.

Herhangi bir sığınmacının menşe ülkesi dışındaki bir ülkeye gönderilip gönderilemeyeceği

değerlendirilmesinin yapılması bağlamında ortaya çıkan **etkin koruma** kavramının neyi içerdiğine dair uluslararası bir sözleşme bulunmamaktadır. Etkin koruma uluslararası insan hakları standartları temelinde hukuki, fiziksel ve sosyal korumanın sağlanmasını gerektirmektedir. Etkin koruma bir sığınmacının gönderildiği ülkede etkin iltica prosedürlerine erişiminin olmasını ve geri gönderme riski ile karşı karşıya kalmamasını gerektirse de, temel ekonomik, sosyal ve kültürel haklara etkili bir biçimde erişebilme ve bu haklardan yine etkili bir şekilde yararlanabilme de etkin koruma kavramının esas unsurlarından birini oluşturur. Etkin koruma değerlendirilmesi bireysel olarak yapılmalıdır.¹

Göçmen ve mültecilerin uluslararası mülteci hukuku ve uluslararası insan hakları hukuku uyarınca sahip oldukları haklarının ihlal edilmesi durumunda **etkili bir hukuk yoluna erişebilme** hakkı vardır. Devletler, geri itme uygulamaları, kötü muamele ve aşırı güç kullanımı gibi ciddi insan hakları ihlali iddialarını, bu ihlallere maruz kalan kişilere adalet ve hakikate erişim ve bir daha tekrarlanmama güvencesi dâhil olmak üzere giderim sağlanabilmesi için hızlı, etkili ve bağımsız bir şekilde soruşturmalıdır.²

¹ Uluslararası Af Örgütü, *BMMYK Yönetim Komitesi 55. Oturumunda Uluslararası Af Örgütü Tarafından Dile Getirilen Kaygılar* (Al İndeks: IOR41/031/2004), <https://www.amnesty.org/download/Documents/96000/ior410312004en.pdf> (Erişim Tarihi: 18 Eylül 2015) ve *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), Mülteci ve Sığınmacıların İkincil Hareketleri Bağlamında "Etkin Koruma" Kavramı- Özet Sonuçlar (Lizbon Uzmanlar Toplantısı, 9-10 Aralık 2002)*, Şubat 2003, www.refworld.org/docid/3fe9981e4.html (Erişim Tarihi: 1 Eylül 2015).

² Ağır Uluslararası İnsan Hakları Hukuku İhlalleri ve Ciddi Uluslararası İnsancıl Hukuk İhlalleri Mağdurlarının Bir Hukuk Yoluna Başvurma ve Giderim Hakkına Dair Temel İlkeler ve Kurallar, 60/147 sayılı ve 16 Aralık 2005 tarihli Genel Kurul Kararı, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RemedyAndReparation.aspx> (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015).

YÖNETİCİ ÖZETİ: AVRUPA'YA GÜVENLİ ULAŞIM YOLLARININ GİDEREK ARTAN BİR ŞEKİLDE KAPATILMASI

AB'nin ve AB'ye üye devletlerin yaptıklarının işe yaradığını varsaymayı bir kenara koyalım. Göç konusu uzun süre devam edecek bir durum. Tel örgüler çekmek, göz yaşartıcı gaz ve göçmen ve sığınmacılara yönelik diğer şiddet türlerini kullanmak, idari gözetim uygulamak, konut, besin ve su gibi temel ihtiyaçlara erişimi kısıtlamak ya da tehditkâr bir dil veya nefret söylemi kullanmak göçmenleri buraya gelmekten veya Avrupa'ya gelmeye çabalamaktan alıkoymayacaktır.³

François Crépeau, BM Göçmenlerin İnsan Hakları Özel Raportörü

³ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Göçmen Krizi: BM Uzmanları "Avrupa'nın krize verdiği yanıtın işe yaradığını varsaymayı bırakalım" dedi, 25 Ağustos 2015, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?LangID=E&NewsID=16344> (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015).

Küresel çaptaki zorla yerinden edilmenin ve buna mukabil ihtiyaç duyulan karşılığın boyutunun daha önce karşılaştıklarımızla kıyaslanamayacağı bir döneme geçerek bir paradigma değişimine tanık oluyoruz.⁴

Antonió Guterres, BM Mülteciler Yüksek Komiseri

Dünya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük mülteci krizini yaşıyor. Çatışmalar, şiddet ve zulüm nedeniyle küresel olarak neredeyse 60 milyon kişi zorla yerinden edilmiş durumda. Bu nüfusun 19 milyonundan fazlası menşe ülkelerinin dışında bulunan mültecilerden⁵ oluşuyor ve bu kişilerin de yüzde 86'sı gelişmekte olan, yüzde 25'i ise en az gelişmiş ülkelerde bulunuyorlar.⁶

Bu rapor, Avrupa Birliği (AB) liderlerinin, dünyadaki mültecilerin küçük bir bölümünü onurlu bir şekilde ülkelerine kabul etmek için hazır olmak yerine, kara sınırlarında tel örgüler çekerek, giderek artan sayıda sınır muhafızı konuşlandırarak, izleme-gözetleme teknolojilerine para harcayarak ve hâlihazırda yüksek sayıda mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan komşu ülkeleri sınır bekçisi kılmaya çabalayarak bu mültecilerin dünyanın en zengin siyasal birliğine girmelerini engellemeye çalıştıklarını ortaya koyuyor.

Kale Avrupası yaklaşımının ortaya çıkardığı sonucun iki yönü var. Bunlardan ilki, bu tedbirlerin zaten hâlihazırda hatalı olan amaçları yerine getirmekte başarısız oldukları gerçeği. Nitekim AB'ye ulaşan düzensiz göçmenlerin sayısı 2014 yılında 280.000 iken, Eylül 2015'te 500.000'e ulaştı.⁷ Bu nüfusun içinde yoksulluktan kaçan kimseler olsa da, AB'ye varan erkek, kadın ve çocukların büyük bir bölümü Suriye, Afganistan, Eritre, Somali ve Sudan'daki şiddet ve yaygın insan hakları ihlallerinden kaçan mültecilerdi.⁸

⁴ BMMYK, Küresel İstatistikler 2014, 18 Haziran 2015, <http://unhcr.org/556725e69.html> (Erişim Tarihi: 14 September 2015).

⁵ Bu paragrafta yer verilen sayılar 18 Haziran 2015 tarihli BMMYK, Küresel İstatistikler 2014 raporundan alınmıştır.

⁶ BMMYK, Küresel İstatistikler 2014, 18 Haziran 2015.

⁷ Frontex (haberler), Bu yıl içinde AB sınırlarında 500.000'den fazla göçmen tespit edildi, 14 Eylül 2015, <http://frontex.Avrupa.eu/news/more-than-500-000-migrants-detected-at-eu-external-borders-so-far-this-year-fGa82v> (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015).

⁸ Akdeniz ülkelerindeki acil durum müdahalesine ilişkin bilgileri içeren BMMYK internet sitesi 2015 yılı içinde 533,824 kişinin Avrupa'ya deniz yoluyla vardığını ve bu kişilerden yüzde 85'inin dünyada en fazla mültecinin geldiği 10 ülkeden geldiğini belirtti, <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> (Erişim Tarihi: 5 Ekim 2015).

Ortaya çıkan sonucun ikinci yönü ise, Avrupa ülkelerinin, çekim faktörlerinin gücü ile uluslararası korumanın sağlanmasına duyulan artan ihtiyacı göz ardı etmek ve mültecileri dışarda tutma çabasına odaklanmak suretiyle insanları yalnızca bir güzergâhtan diğerine ittiği ve itilen bu güzergâhların da çoğunlukla daha tehlikeli olduğudur. 2015 yılındaki tüm düzensiz varışların neredeyse yüzde 90'ı deniz yoluyla gerçekleşti.⁹ 2014 yılında 3,500 kişinin AB'ye ulaşmaya çalışırken denizlerde ölmelerine ve yaz ayları süresince denizdeki arama-kurtarma kapasitesinin artırılmasına yönelik takdir edilesi çabalara rağmen, Eylül 2015 tarihi itibarıyla neredeyse 3,000 kişi hayatını kaybetti.¹⁰ Akdeniz'deki arama-kurtarma çabaları ne denli kapsamlı olursa olsun, mülteciler için denizden başka güvenliğe ulaşabilecekleri seçenekler var olmadığı sürece, mülteciler Avrupa'nın kıyılarında ölmeye devam edecekler.

Devletlerin sınırlarını kontrol etme hakları vardır. Ancak bu, uluslararası insan hakları yükümlülükleriyle uyumlu bir şekilde yapılmalıdır. Özellikle de sınır kontrolüne ilişkin tedbirler mültecilerin güvenli bir yere ulaşmalarını ve sığınma talebinde bulunmalarını engellememelidir. Avrupalı liderlerin düzensiz göçün önlenmesine yaptıklarına vurgu AB'nin etrafında görünen ve görünmeyen duvarların inşa edilmesine neden oluyor. AB üye devletleri her ne kadar 1951 Mülteci Sözleşmesi'ne taraf olsalar da mültecilerle ilgili herhangi bir şekilde taahhüt altına girmeyi engellemek, dünyadaki mültecilere karşı herhangi bir sorumluluk almaktan kaçınmak ve mültecilerin kendi yetki alanlarına girmemelerini sağlamak için neredeyse ellerinden gelen her şeyi yapıyor gibiler.

AB'ye girişlerin büyük bir bölümü, insanların bu topraklara girmek için gerekli yükümlülükleri (seyahat belgeleri, vize ve benzeri) yerine getirip getirmediklarının kontrol edildiği resmi kara, deniz ve hava sınır geçiş noktalarında gerçekleşiyor. Uluslararası koruma ihtiyacı olan tüm bireylerin sınıra vardıklarında tespit edilmeleri esastır. Teorik olarak bu kişiler koruma taleplerini iletebilmeli ve herhangi bir sığınmacının da sınırdan geri çevrilmesi mümkün olmamalıdır.¹¹ Her ne kadar bazı üye devletlerin "transit bölgeler" gibi kavramlarla sınırlar çevresindeki yerlerde kısıtlı bir yetki alanları olduklarını ifade ederek yükümlülüklerinden kaçınmaya çalıştığı durumlar olsa da, AB'ye üye devletlerin sınır geçişleri esnasında sığınmacılara karşı yükümlülükleri açıktır.

⁹ Akdeniz ülkelerindeki acil durum müdahalesine ilişkin bilgileri içeren BMMYK internet sitesi 21 Eylül 2015 tarihi itibarıyla Avrupa'ya deniz yolunda 449,421 kişinin ulaştığını belirtti. <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> (Erişim Tarihi: 5 Ekim 2015).

¹⁰ Akdeniz ülkelerindeki acil durum müdahalesine ilişkin bilgileri içeren BMMYK internet sitesi denizde yaşanan ölümlerin sayısının 21 Eylül 2015 tarihi itibarıyla 2,964'ü bulunduğunu belirtti, <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> (Erişim Tarihi: 5 Ekim 2015).

¹¹ "Menşe ülkeye geri gönderildiği takdirde ciddi bir zararlar karşı karşıya kalınacağı korkusu içeren her türlü ifade uluslararası koruma başvurusu teşkil etmektedir" (2013/32/EU sayılı İltica Prosedürleri Yönergesi, Madde 2(b) ve Schengen El Kitabı). "Temel Hakları Şartı'nda yer verildiği ve Schengen Sınır Kodunun 3. maddesinde de tekrarlandığı üzere geri göndermeme (non-refoulement) ilkesine riayet edilmesi için uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilerin sınıra vardıklarında tespit edilmeleri gerekmektedir". Bkz: FRA, Kara Sınırlarındaki Temel Haklar: Seçilmiş AB Üye Devletlerinin Sınır Geçiş Noktalarından Elde Edilen Bulgular (2014).

Ancak AB üyesi bir devletin sınır geçiş noktasına düzenli yollarla gelebilmek, uluslararası koruma ihtiyacı bulunan çok sayıda kişi için pek mümkün değil. Ya gerekli belgeler olmaksızın kaçmak durumunda kaldıkları ya da bu belgeleri kendilerine zulüm eden devletlerden almaları imkânsız veya oldukça tehlikeli olduğu için birçok mültecinin pasaport ya da vize gibi seyahat belgeleri bulunmuyor. Kara sınırları söz konusu olduğunda ise bir sığınmacının AB üyesi bir devletin resmi sınır geçiş noktasına ulaşabilmesi için ilk önce komşu üçüncü ülkenin sınırlarından çıkış yapması gerekiyor. Ancak sığınmacılar çoğu kez üçüncü ülkenin sınır geçiş noktalarında ya yanlarında komşu AB üyesi ülkeye girebilmek ya da üçüncü ülkeye giriş veya çıkış yapmak için gerekli belgeleri olmadığından durduruluyorlar. Bunun sonucunda da yalnızca çok az sayıda mülteci seyahat edip sığınma başvurusunda bulunmayı arzu ettikleri AB üyesi devletin sınır geçiş noktasına varabiliyor.

Bu durum, mültecilerin sahte veya yanıltıcı belgeler temin etmeleri veya sınır geçiş noktalarından geçebilmek için araçlara saklanmaları ya da resmi sınır geçiş noktası olmayan bölgelerden kara sınırını aşmaya teşebbüs etmek zorunda kalmaları anlamına geliyor. Ancak AB'nin resmi sınır geçiş noktası olmayan dış sınırları günbegün tel örgüler ve giderek artan sayıda devriye ve gözetleme teknolojileriyle ya da kendilerinden komşu AB üyesi ülkeye olan düzensiz varışları durdurulmaları talep edilen üçüncü ülkelerle yapılan işbirliğiyle kapatılıyor.

Uluslararası Af Örgütü'nün mültecilerin AB'ye ulaşmak için kullandıkları ana güzergâhlar üzerine 2013 senesinden beri yaptığı araştırmalara dayanan bu rapor, AB ülkelerinin mültecileri daha gizli ama çoğunlukla da çok daha tehlikeli olan güzergâhları kullanmaya zorladığını ortaya koyuyor. Görece daha kolay güzergâhların kapatılması mültecileri AB'deki güven ortamına ulaşmak için oldukça geniş ve hızlı akan nehirler, uzun deniz yolculukları gibi daha zorlu ve tehlikeli yolculukları tercih etmeye mahkûm ediyor. Bu karmaşık ve çaba gerektiren yolculuklar ise mülteci ve göçmenlerin kaçakçılara giderek daha fazla bağımlı hale gelmelerine yol açıyor ve dahası bu kişileri Avrupa'ya varıldığında entegrasyon amaçlı kullanabilecekleri yüksek meblağları ödedikleri suçluların merhametlerine terk ediyor.

Bu raporda İspanya, Yunanistan, Bulgaristan ve Macaristan tarafından alınan bazı sınır yönetimi tedbirleri de ele alınıyor. Rapor boyunca yer verilen düzensiz varışlara dair istatistikler bu tedbirlerden bir kısmının mültecilerin AB'ye gelmek için kullanabilecekleri görece kolay güzergâhların kapanmasına katkıda bulunduğunu; ancak genel anlamda varışların hacmini azaltma konusunda başarısız olduğunu ortaya koyuyor. Bunun ardındaki neden ise basit; zira mülteciler, AB'deki yaşamlarının kaçtıkları ülkelerdeki yaşamlarına nazaran daha iyi olacağını düşündükleri sürece gelmeye devam edecekler. Dolayısıyla bu tedbirler Avrupa'ya yönelen güzergâhların değişmesine katkıda bulunarak mültecileri etkin bir uluslararası koruma arayışlarından çok daha tehlikeli yolculuklara çıkmaya zorluyor.

Raporda ayrıca Yunanistan polisi, Yunanistan sahil güvenlik birimleri, Bulgaristan sınır muhafızlarının ülkelerinin Türkiye ile olan sınırlarında ve İspanyol sivil muhafızlarının da İspanya'nın Fas ile olan sınırlarında gerçekleştirdikleri ve genellikle kötü muamele ve aşırı güç kullanımının eşlik ettiği geri itme uygulamalarına da yer veriliyor.

Uluslararası Af Örgütü'nün gerçekleştirdiği araştırma, geri itme uygulamalarının yalnızca tek bir sınıra özgü bir anomali olmadığı; aksine bu anomalinin tel örgülerle çevrili ana göç yolları üzerindeki AB dış sınırlarının tamamının içsel bir parçası haline geldiğine işaret ediyor.

12 KORKU VE TEL ÖRGÜLER Avrupa'nın Mültecileri Dışarıda Tutma Yaklaşımı

Uluslararası Af Örgütü ve diğer sivil toplum örgütleri tarafından yayımlanan sınırlardaki geri itme uygulamalarını konu alan çok sayıda rapora ve geri itmelerin AB Temel Haklar Şartı ile Schengen Sınır Kodu ve AB İltica Usulleri ve Geri Dönüş yönergelerine aykırı olmasına rağmen Avrupa Komisyonu hâlâ etkili bir tedbir alabilmiş değil. Aynı zamanda, AB üyesi ülkeler uygulamaların nasıl olduğuna bakılmaksızın göçmen ve mültecilerin AB sınırlarındaki ülkeler tarafından engellenmesi konusunda tatmin görünüyorlar.

Küresel bir mülteci kriziyle karşı karşıya olan Avrupa liderleri, dünyadaki mültecilerle ilgili sorumlulukların daha adil bir şekilde paylaştırılması ve bu kişilere koruma sağlanması yükümlülüklerini yerine getirmelidirler. Uluslararası Af Örgütü mültecilerin gizli ve tehlikeli yollara başvurmaya mecbur bırakılmamaları için AB üye devletlerine ve AB kurumlarına güvenli ve yasal yolları ciddi anlamda artırma çağrısında bulunuyor.

METODOLOJİ

İspanya ve İspanya'nın Fas ile olan sınırıyla ilgili bölümler Eylül, Ekim ve Aralık 2014 ile Şubat, Haziran ve Temmuz 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen ve yetkili makamlar, göçmenler, sığınmacılar ve mülteciler, hükümet dışı ve hükümetler arası örgütler, gazeteciler ve avukatlarla görüşmelerin gerçekleştirildiği altı ziyarete dayanılarak hazırlandı.

Uluslararası Af Örgütü, Eylül 2014 ve Aralık 2014 ile Temmuz 2015 tarihlerinde Madrid'e yaptığı ziyaretler sırasında İspanya İçişleri, Dışişleri ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarından temsilcilerin yanı sıra avukatlar, STK'lar, gazeteciler, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, göçmenler, sığınmacılar ve mültecilerle de görüştü.

Uluslararası Af Örgütü, Ekim 2014 ve Şubat 2015 tarihlerinde İspanya toprakları olan Ceuta ve Melilla'ya gerçekleştirdiği ziyaretlerde de bu yerlerde bulunan hükümet temsilcileri, Sivil Muhafız Birlikleri ve Polis Teşkilatı ile Tarajal (Ceuta) ve Beni Anzar (Melilla) sınır geçiş noktalarındaki ulusal polis yetkilileriyle görüşmelerde bulundu. Uluslararası Af Örgütü ayrıca Melilla Çocuk Savcısı, Ceuta ve Melilla'da bulunan Göçmenler için Geçici Barınma Merkezleri'nin (CETI) müdür ve müdür yardımcılarını ziyaret etti ve bölgedeki sivil toplum temsilcileri, barolar, BMMYK, göçmenler, sığınmacılar ve mültecilerle mülakatlar gerçekleştirdi. Bu ziyaretler esnasında Uluslararası Af Örgütü heyeti Melilla'dan da sorumlu Malaga Bölge Başsavcısı ve Yabancılar Savcısı ile Kızıl Haç Örgütü'nün İspanya'nın güneyinde bir liman şehri olan Algeciras'ta bulunan göçmen ve sığınmacı barınaklarını da ziyaret etti.

Uluslararası Af Örgütü, Fas'taki göçmen, sığınmacı ve mültecilerin durumlarıyla ilgili bilgileri ise masa başında yaptığı araştırmalar ve STK, BMMYK ve AB Fas Delegasyonu temsilcileri ve Fas'taki göçmen, sığınmacı ve mültecilerle gerçekleştirdiği telefon görüşmeleriyle elde etti. Fas yetkilileri Uluslararası Af Örgütü heyetini Ekim ayında Fas sınırından geri çevirdiği için bu araştırma için Fas'a araştırma ziyareti gerçekleştirilemedi. Fas yetkilileri bu tarihten sonra Uluslararası Af Örgütü'nün ülkedeki araştırma faaliyetlerini kendileriyle toplantılar yapılması şartına bağladılar; ancak bu toplantılar hiçbir zaman gerçekleşmedi. Fas yetkilileri nihai olarak Haziran 2015 tarihinde Uluslararası Af Örgütü'nün iki çalışanını Fas'taki araştırma ziyaretlerinin üçüncü gününde gözaltına alarak sınır dışı etti.

İspanya'nın Fas sınırında yer alan topraklarındaki duruma ilişkin olarak yürütülen araştırma süresince Uluslararası Af Örgütü toplamda 74 göçmen, sığınmacı ve mülteciyle mülakatlar gerçekleştirdi. Görüşmecilerden on sekizi kadındı. Kamerun uyruklu iki kişiyle bu kişiler Fas'ta idari gözetim altında iken görüşüldü. Görüşmecilerin büyük bir bölümü Suriyeli (29 kişi) idi. Diğer görüşmeciler ise Gine (14), Kamerun (10), Mali (5), Nijerya (4), Cezayir (2), Fas (2), Sierra Leone (2), Burkina Faso (1), Fildişi Sahilleri (1), Somali (1), Tunus (1), Batı Sahra (1) ve Suriye'den gelen Filistinli bir mülteciyle oluşuyordu.

Ceuta ve Melilla'daki mülakatların büyük bir bölümü erkeklerle gerçekleştirildi. Bunun bir nedeni bu topraklara varabilen mülteci ve göçmenler arasındaki cinsiyet dağılımındaki dengesizlik¹², bir diğer nedeni ise bazı kadın mülteci ve göçmenleri görüşme yapma

¹² İspanya topraklarına varabilen kadınların sayısı genel olarak erkeklerden daha az. Her ne kadar Suriye'deki çatışmalardan kaçan Suriye ve Filistinlilerin varmasıyla birlikte bu sayıda bir artış yaşansa

14 KORKU VE TEL ÖRGÜLER Avrupa'nın Mültecileri Dışarıda Tutma Yaklaşımı

konusunda tereddüt etmeleri oldu. Ceuta ve Melilla'da görüşülen toplam 59 sığınmacı, mülteci ve göçmenin 12'si kadındı.

Bu raporda diğer sınırlar ve ülkeler konusunda yer verilen bilgiler Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan ve Macaristan'da yürüttüğü önceki ve yeni araştırmalara dayanılarak sunuldu. Yunanistan ve Bulgaristan ile Türkiye arasındaki sınırlarda göçmen ve mültecilerin maruz kaldıkları muameleler hakkında güncel bilgilere ulaşılması için 11-19 Mayıs 2015 tarihleri arasında Türkiye'ye sekiz günlük bir araştırma ziyaretinde bulunuldu. Bu ziyaret esnasında Bulgaristan sınırındaki Kırklareli ile Yunanistan ve Bulgaristan sınırındaki Edirne illeri ziyaret edildi. Söz konusu ziyaretin dört günü de Yunanistan ve Bulgaristan'a geçmeye teşebbüs etmiş olan mülteci ve göçmenlerle mülakatların yapıldığı İstanbul'da geçirildi.¹³ Uluslararası Af Örgütü heyeti Türkiye Sahil Güvenlik Komutanlığı temsilcileriyle görüşmek için Ankara'ya da bir ziyarette bulundu.

Uluslararası Af Örgütü, bu araştırmanın yapılması ve raporun hazırlanması esnasında İspanya, Fas, Yunanistan, Bulgaristan, Türkiye, Makedonya, Sırbistan ve Macaristan'da görüştüğü tüm bireylere; özellikle de zamanları ve tanıklıklarını aktarma konusunda ziyadesiyle cömert davranan göçmen, sığınmacı ve mültecilere teşekkür eder. Görüşmecilerin büyük bir bölümünün isimleri kimliklerinin korunması için gizli tutulmuş ya da değiştirilmiştir.

da, Melilla'daki CETI yönetiminin Uluslararası Af Örgütü'ne verdiği bilgiye göre 15 Haziran 2015 tarihi itibarıyla Melilla'da bulunan 1263 kişinin yalnızca 474 kişi kadınlar ve kız çocuklardan oluşuyordu. Bu kişilerden 422'si de Suriye ve Filistin uyruklu idi. Ek olarak, Ceuta'daki CETI yöneticisinin 6 Şubat 2015 tarihinde verdiği bilgiye göre 6 Şubat 2015 tarihi itibarıyla Ceuta'daki 597 kişiden yalnızca 28'si kadındı ve bu kişilerden de 2'si Suriye uyruklu idi. Ceuta ve Melilla'da bulunan Suriyeli ve Filistinli mültecilerle gerçekleştirilen mülakatlarda görüşmeciler bu durumun Ceuta'dan İspanya ana karasına sevkini Melilla ile kıyaslandığında çok daha uzun sürmesi sebebiyle Suriye'deki çatışmadan kaçan kişilerin Melilla'yı tercih etmeye başlamalarından kaynaklandığını aktardılar.

¹³ Mülakatlara ilişkin ayrıntılara Yunanistan ve Bulgaristan'la ilgili bölümlerde yer verildi.

İSPANYA SINIRLARINDAKİ GERİ İTMELER

İSPANYA'NIN GÜNEYİNE YÖNELEN DÜZENSİZ VARİŞLARIN ENGELLENMESİ İÇİN ALINAN TEDBİRLER

Her ne kadar İspanya'daki düzensiz göçmenlerin ana kaynağı olmasa da (zira ülkede düzensiz durumda bulunan kişilerin büyük çoğunluğu vaktiyle düzenli yollarla gelen ve daha sonra da diğer nedenlerden ötürü vize sürelerini ya da İspanya'daki kalış sürelerini aşanlardan oluşuyor¹⁴) İspanya hükümeti 1990'lı yılların başından itibaren güney sınırlarından doğru gerçekleşen düzensiz varışları önlemekte kararlı. İspanya'nın güney sınırlarına ulaşan güzergâhlar arasında Fas'tan İspanya'nın güney kıyılarına, özellikle de Tarifa'ya yönelen deniz yolu ile Fas, Moritanya ya da Senegal'den Kanarya Adaları'na uzanan deniz yolu yer alıyor. Afrika'dan Avrupa'ya olan tek kara rotası ise Fas'tan İspanya'nın Kuzey Afrika'da bulunan toprakları olan Ceuta ve Melilla'ya uzanan rota. Göçmen ve mülteciler Ceuta ve Melilla'ya yüzerek ya da küçük şişme botlarla da ulaşmaya çalışıyor.¹⁵

Afrika'dan İspanya'ya uzanan tek kara rotası olan Ceuta ve Melilla ilk olarak 1990'lı yıllarda tel örgülerle çevrildi. İspanya Hükümeti Ocak 1998 tarihinde "yasa dışı göç" ve insan ticaretiyle, özellikle de Endülüs, Ceuta, Melilla ve Murcia'daki kaçakçı ve tacirlerle, mücadele etmek amacıyla *Plan Sur* (Güney Planı) operasyonu uygulayacağını ilan etti. 250 milyon

¹⁴ Bkz: Avrupa Komisyonu tarafından mali destek sağlanan ve Avrupa ve Dış Politikası Helen Vakfı (ELIAMEP) tarafından yürütülen "İspanya'da Düzensiz Göç" konulu araştırma projesinin Temmuz 2009 tarihli özet belgesi, http://irregular-migration.net/fileadmin/irregular-migration/dateien/4.Background_Information/4.2.Policy_Briefs_EN/Spain_PolicyBrief_Clandestino_Nov_09_2.pdf (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2015).

¹⁵ Hâlihazırda İspanya'ya doğru gerçekleşen düzensiz varışların neredeyse tamamı Fas üzerinden gerçekleşiyor. İspanya'ya Fas üzerinden yolculuk eden mülteci ve göçmenler Fas'a ya Moritanya-Senegal hattından ya da Mali veya Nijer-Cezayir hattından ulaşıyorlar. İlk güzergâhı kullanan kişiler çoğunlukla Senegal uyruklu kişilerken, ikinci güzergâh ise daha çok Fildişi Sahilleri ile Kongo'dan gelen mülteci ve göçmenler tarafından kullanılıyor. Fas'tan İspanya'ya geçmek için gelen Suriyeliler ise bu iki güzergâhtan başka bir rotayı kullanıyorlar. Bu kişilerin büyük bir bölümü ilk önce Suriyeliler için vize alma zorunluluğu bulunmayan Cezayir'e seyahat ederek daha sonra da Cezayir-Fas sınırını düzensiz olarak geçiyorlar. Ancak Cezayir'in Aralık 2014 tarihi itibarıyla Suriyelilere artık vize alma zorunluluğu getirmesinin ardından bu güzergâhı kullanmak Suriyeliler için artık çok daha zor. Bkz: "Akdeniz'deki Göç Akımları: Noktaları Birleştirmek", Uluslararası Göç Örgütü'nün MENA Ofisi tarafından düzenlenen Altai İstişare Toplantısı, Haziran 2015, www.altaiconsulting.com/docs/migration/Altai_Migration_trends_accross_the_Mediterranean.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). Burada yer verilen bilgiler aynı zamanda Uluslararası Af Örgütü'nün İspanya ve Fas'ta bulunan göçmen, mülteci ve sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleştirdiği mülakatlara da dayanıyor.

16 KORKU VE TEL ÖRGÜLER Avrupa'nın Mültecileri Dışarıda Tutma Yaklaşımı

peseta (yaklaşık 1,5 milyon Avro) büyüklüğünde bütçeye sahip operasyonunun temel amacı sınır kontrollerinin artırılmasıydı.¹⁶

Bu operasyonun ardından yüksek teknoloji izleme sisteminin kurulmasına yönelik Boğaz ve Denizlerde Entegre İzleme Sistemi, *Sistema Integrado de Vigilancia en el Estrecho y en alta mar* (SIVE), adı verilen operasyon 2002 senesinde Cebelitarık Boğazı'nda yürürlüğe kondu.¹⁷ İspanya'nın güney kıyılarının izlenmesi için sabit ve mobil video ve kızılötesi kameralarla radarlardan oluşan bu sistem¹⁸, bir teknenin radar sahasına girmesi halinde Algeciras'ta bulunan komuta merkezine uyarı gönderiyor. Uyarıyı alan kameralar da teknede kaç kişinin bulunduğu anlaması için yakın çekime geçiyorlar. İspanya'ya yaklaşık olarak 300 milyon Avro'ya mal olduğu¹⁹ düşünülen SIVE sisteminin kurulumu sonucunda göç güzergâhları daha kısa yol olan Cebelitarık Boğazı'ndan daha uzun olan Kanarya Adaları'na kaydı. Kanarya Adası'na ulaşan düzensiz varışların sayısı 2001 yılında 4105 iken 2002'de 9875'e çıktı.²⁰ Bu gelişmenin ardından SIVE'nin kapsamı önce Kanarya Adaları'nı daha sonra da İspanya'nın doğu kıyısı (Valencia ve Alicante) ile Balearic Adaları'nı kapsayacak şekilde genişletildi.²¹ İspanya, 2007 ve 2010 yılları arasında 120 milyon Avro'dan fazla büyüklüğe varan harcama ile Avrupa Birliği Dış Sınırlar Fonu'ndan en fazla harcama yapan ülke oldu. Bu miktarın 44 milyon Avro'dan fazlası SIVE sistemine

¹⁶ El Pais, La policia destina cien agentes al Plan Sur contra las redes de ilegales, 16 Ocak 1998, elpais.com/diario/1998/01/16/espana/884905224_850215.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve ABC, Hemeroteca, *Cotino anuncia que más de cien policías lucharán contra la inmigración*, 16 Ocak 1998, hemeroteca.abc.es/nav/Navigate.exe/hemeroteca/madrid/abc/1998/01/16/076.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁷ Indra Firması Güvenlik Sistemleri Birimi Yöneticisi J. M. Pérez Pujazón tarafından yapılan sunum, *Deniz İzlemede Bir Öncü Olarak SIVE Sistemi: Sistem Nelerden Oluşuyor?*, Mart 2009, ec.Auropa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=5127 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁸ Indra Firması, *Deniz İzleme Sistemleri*, www.indracompany.com/sites/default/files/mss.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve Indra Firması Güvenlik Sistemleri Birimi Yöneticisi J. M. Pérez Pujazón tarafından yapılan sunum, *Deniz İzlemede Bir Öncü Olarak SIVE Sistemi: Sistem Nelerden Oluşuyor?*, Mart 2009, ec.Auropa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=5127 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁹ Deutsche Welle, *İspanya'nın Sınır İzleme Sistemine İlişkin Tartışmalar Devam Ediyor*, 29 Ekim 2007, www.dw.com/en/spains-border-surveillance-system-remains-controversial/a-2835465 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

²⁰ İspanya İçişleri Bakanlığı: <http://www.interior.gob.es/documents/10180/3066430/Balance+2014+de+la+lucha+contra+la+inmigraci+on+irregular/4a33ce71-3834-44fc-9fbf-7983ace6cec4> (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

²¹ ABC.es, *El Gobierno amplía finalmente el SIVE a Alicante y Valencia para prevenir la inmigración ilegal*, 7 Temmuz 2007, www.abc.es/hemeroteca/historico-07-07-2007/abc/valencia/el-gobierno-amplia-finalmente-el-sive-a-alicante-y-valencia-para-prevenir-la-inmigracion-ilegal_1634121831624.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve El Mundo, *Los radares sive "blindarán" el sudeste del archipiélago a finales de octubre*, 25 Eylül 2009, www.elmundo.es/elmundo/2009/09/25/baleares/1253888411.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

harcandı.²² Avrupa Komisyonu'na göre bu sistem "İspanya'nın 5,279 düzensiz göçmeni yakalamasını ve bu dönemde Kanarya Adaları'na yönelen düzensiz göçü yüzde 17,5 oranında azaltarak ülkenin deniz sınırlarının güvenliğinin artırılmasını" sağladı.²³

SIVE sistemin Kanarya Adaları çevresindeki bölgeyi kapsayacak şekilde genişletilmesi göç güzergâhlarının Kanarya Adaları'ndan Ceuta ve Melilla'ya doğru kaymasına katkıda bulundu. Avrupa Komisyonu Ekim 2005'te Ceuta ve Melilla'da gerçekleştirdiği teknik bir ziyaretin ardından, Kanarya Adaları da dâhil olmak üzere İspanya kıyılarına olan düzensiz varışların "İspanya ve Fas yetkilileri arasında artan işbirliği ve SIVE (izleme) sistemi sayesinde" 2005'in ilk sekiz ayında bir önceki yıla göre yüzde 37 oranında azaldığını bildirdi.²⁴ Bu durum her ne kadar 2005 yılında sözü edilen topraklara yönelen düzensiz varışlarda bir önceki seneye kıyaslandığında ciddi bir artış yaşanmadığı anlamına gelse de²⁵, Ceuta ve Melilla'yı çevreleyen tel örgülerden atlamaya çalışan ve günde 600'ü bulan göçmen ve mülteci sayısındaki artış rotadaki değişimin açık bir göstergesiydi. Nitekim Avrupa Komisyonu'nun Ekim 2005 tarihli raporunda da "Ceuta ve Melilla'daki kara sınırına yönelik ani ve yüksek hacimli hareketlerin kısmen bir rota kayması sonucunda oluştuğu söylenebilir" ifadesine yer verildi.²⁶ 2005 yılı içindeki üç haftalık süre zarfında 1,500-2,000 kişi Ceuta ve Melilla'ya düzensiz yollarla giriş yaptı²⁷ ve yine aynı sürede 13 kişi hayatını kaybetti, çok sayıda insan da ciddi bir şekilde yaralandı.²⁸

²² Avrupa Komisyonu, *Avrupa Parlamentosu, Konsey, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Avrupa Bölgeler Komitesi'ne Komisyon Tarafından Sunulan 2007-2010 Yılları Arasında Dış Sınırlar Fonu Değerlendirilmesi Raporu (Avrupa Parlamentosu'nun 574/2007/EC sayılı Kararının 52(3)(c) maddesi ve Konseyin 27 Mayıs 2007 tarihli kararına istinaden sunulan rapor)*, 23 Nisan 2014, ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/borders-and-visas/schengen/docs/com_2014_235_f1_report_from_commission_en.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) (Kısa adıyla "Avrupa Komisyonu Dış Sınırlar Raporu").

²³ Avrupa Komisyonu, *Dış Sınırlar Raporu*, 23 Nisan 2014.

²⁴ Avrupa Komisyonu, *Ceuta ve Melilla Ziyareti – 7-11 Ekim 2015 Tarihleri Arasında Fas'a Gerçekleştirilen Yasadışı Göç Konulu Teknik Misyon Ziyaret Raporu*, 19 Ekim 2005, Avrupa.eu/rapid/press-release_MEMO-05-380_en.htm?locale=en (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) (Kısa adıyla "Avrupa Komisyonu, Ceuta ve Melilla Ziyareti Raporu").

²⁵ 2004 yılında 4193 olan bu sayı 2005 yılında 1373 artış göstererek 5566'ya çıktı.

²⁶ Avrupa Komisyonu, *Ceuta ve Melilla Ziyareti Raporu*, 19 Ekim 2005.

²⁷ 20 Minutos, *Ya han entrado en Melilla 3.500 inmigrantes, casi 1.000 más que en todo el año anterior ver más en*, 27 Ekim 2014, www.20minutos.es/noticia/2273960/0/inmigrantes-melilla-ceuta/valla-saltos/ceti-cie/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve Avrupa Press, *Cerca de 2.000 inmigrantes han entrado en Melilla saltando la valla este año*, 22 Ekim 2014, www.Avropapress.es/epsocial/inmigracion-00329/noticia-cerca-2000-inmigrantes-entrado-melilla-saltando-valla-ano-doble-2013-20141022182722.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

²⁸ Uluslararası Af Örgütü, *İspanya ve Fas: Ceuta ve Melilla'daki Bir Yılın Ardından Göçmenlerin Hakları Korunmuyor* (İndeks: EUR 41/001/2006) 30 Ekim 2006, www.amnesty.org/download/Documents/76000/eur410012006en.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) (Kısa adıyla "Ceuta ve Melilla'daki Bir Yılın Ardından").

İspanya, kara sınırlarındaki baskının artmasıyla birlikte bu yerleri korumak için, diğer tedbirlerle ilaveten, daha fazla personel görevlendirdi ve Ceuta ve Melilla'nın etrafındaki tel örgülerin yüksekliğini 6 metreye çıkarıp ilavelerde bulunarak bu tel örgüleri güçlendirdi.²⁹ Tel örgülerin tamiri ve güçlendirilmesi için harcanan bu para sadece 2005 yılı içinde 40 milyon Avro büyüklüğüne ulaştı.³⁰ Ceuta ve Melilla'ya yönelen kara sınırlarındaki kontrollerin artırıldığı bu dönemde Senegal ve Moritanya'dan Kanarya Adaları'na yönelen varışlarda bir kez daha ciddi bir artış yaşandı ve düzensiz varışlar 2006 yılında 31,678'e ulaştı. Ancak bu rota büyük ölçüde İspanya ve AB'nin düzensiz varışların engellenmesine yönelik olarak aldığı ve aralarında Frontex'in koordinasyonunu üstlendiği ortak HERA operasyonu ve İspanyol izleme sistemi SIVE aracılığıyla yapılan deniz izlemesi de bulunan tedbirler neticesinde artık neredeyse kullanılmayan bir rota haline gelmiş durumda. İspanya ayrıca göçmenlerin geri gönderilmesinin kolaylaştırılması amacıyla Moritanya ve Senegal'in yanı sıra diğer menşe ülkelerle yaptığı iki taraflı geri kabul anlaşmaları da imzaladı. Tüm bu tedbirler Kanarya Adaları'na doğru gerçekleşen düzensiz varışların sayısında azalma yaşanmasına katkıda bulundu ve 2007 yılında 12,478 olarak gerçekleşen varışlar 2014 yılında 296'ya geriledi.³¹

“KALE AVRUPASI'NIN” SEMBOLÜ OLARAK CEUTA VE MELİLLA: TEL ÖRGÜLERİN İNŞASI

Afrika ana kıtasındaki tek Avrupa toprağı olan yerlerin tel örgülerle çevrilmesine ilk kez 1990'lı yıllarda³² düzensiz göç ve uyuşturucu ticaretinin durdurulması amacıyla başlandı. Tel örgülerin inşası bu tarihten itibaren³³, özellikle de Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen büyük grupların geçmeye çalışırken meydana gelen 13 ölüm ve onlarca yaralanmanın yaşandığı 2005 yılından sonra da düzenli olarak devam etti.³⁴ Melilla'yı çevreleyen tel örgülerin yüksekliğinin artırılması ve izleme sistemlerinin kurulması için 31 milyon Avro'dan fazla para harcandı. 2005 yılında Ceuta'da da tel örgülerin inşa edilmesi için 8 milyon Avro harcandı ki

²⁹ Avrupa Komisyonu, *Ceuta ve Melilla Ziyareti Raporu*, 19 Ekim 2005.

³⁰ Meclis Soru Önergesine Hükümet Tarafından Verilen Yanıt, 8 Eylül 2014, Dosya Sayısı 146881 (Kısa adıyla “146881 sayılı dosya”).

³¹ İspanya İçişleri Bakanlığı:

<http://www.interior.gob.es/documents/10180/3066430/Balance+2014+de+la+lucha+contra+la+inmigraci+on+irregular/4a33ce71-3834-44fc-9fbf-7983ace6cec4> (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

³² Stefan Alscher, “Kale Avrupası'nın” Kapısını Çalmak: İspanya'nın Güneyi ve Polonya'nın Doğusundaki Göç ve Sınır Kontrolleri, Kasım 2005, <http://www.stefan-alscher.de/resources/wrkq126.pdf> (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

³³ Ceuta'da yapılan ilk kapsamlı tadilat 1995 yılında gerçekleşti ve bu tadilat için 48 milyon Avro harcandı. Melilla'daki tadilat ise 1998 yılında yapıldı ve toplamda 12 milyon Avro'ya mal oldu. Jaime Castan Pinos, *Kale Avrupası'nın İnşası? Schengen ve Ceuta ile Melilla*, 2009, <http://www.qub.ac.uk/research-centres/CentreforInternationalBordersResearch/Publications/WorkingPapers/CIBRWorkingPapers/Filetoupload.174398.en.pdf> (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2015).

³⁴ Uluslararası Af Örgütü, *Ceuta ve Melilla'daki Bir Yılın Ardından*, 30 Ekim 2006.

bu rakam geçtiğimiz on yıl içinde yapılan en yüksek yıllık harcamaydı.³⁵

İspanya hükümetinin meclis soru önergesine 8 Eylül 2014'te verdiği yanıtta göre 2005 ve 2013 yılları arasında yalnızca tel örgülerin inşası ve güçlendirilmesi için yapılan harcamanın büyüklüğü Melilla için 47,927,961.76 Avro ve Ceuta içinse 24,669,835.90 Avro olarak gerçekleşti. Bu rakam, 2005 yılından itibaren günde 22,086.34 Avro harcama yapıldığı anlamına geliyor. Üstelik resmi sınır geçiş noktalarının dışında kalan yerlerdeki İspanya sınırlarının güvenliğini sağlamakla görevli Sivil Muhafızlar için harcanan para da söz konusu rakama dâhil edilmiş değil.³⁶

Uluslararası Af Örgütü'nün Melilla ve Ceuta'yı çevreleyen tel örgülerden ya da denizlerden gerçekleştirilecek girişlerin önlenmesiyle görevlendirilen sivil muhafaza birliklerinin toplam kapasitesine ilişkin olarak yaptığı bilgi talebi güvenlik nedeniyle gizli olduğu söylenerek reddedildi.³⁷ Ancak, İspanyol El Mundo gazetesi 31 Mart 2015 tarihli haberinde Melilla'yı çevreleyen 12 kilometrelik kara sınırı ile 8 kilometrelik deniz sınırında helikopterle yapılan operasyonlara katılanlar da dâhil olmak üzere 270 sivil muhafızın Melilla'da konuşlandırıldığına ve bu memurlara İspanya ana karasındaki Yedek ve Güvenlik Birlikleri'nden Melilla'ya gönderilen 200 sivil muhafızın da destek verdiğiğine yer verdi.³⁸

Ceuta ve Melilla ile Fas arasındaki kara sınırının tamamı denize kadar uzanan tel örgülerle çevrilmiş durumda. Her iki tel örgü de sınırın İspanya tarafında bulunuyor. Üç katmanlı ve 10,5 kilometre uzunluğundaki tel örgü sistemi Melilla'yı komşu Fas şehri olan Nador'dan ayırıyor. Biri Fas tarafındaki ilk tel örgüden, diğeri de İspanya tarafında bulunan üçüncü tel örgüden oluşan dış katmanlar ise 6 metre yüksekliğinde.³⁹ İkinci tel örgünün yüksekliği 3 metre ve Fas tarafındaki ilk tel örgü ile ortadaki ikinci tel örgü arasında bir tuzak sistemi (*sirga tridimensional*) de mevcut. 2006 yılının başlarından itibaren Bağımsız Sivil Muhafızlar Derneği bu sistemin insanların üzerinden düşerek ciddi bir şekilde yaralanmalarına sebep olacağı konusundaki ciddi kaygılarını dile getirdi.⁴⁰ Sınırdaki izleme ise hareket algılayıcıları,

³⁵ Meclis Soru Önergesine Hükümet Tarafından Verilen Yanıt, 8 Eylül 2014, Dosya Sayısı 146881 (Kısa adıyla "146881 sayılı dosya").

³⁶ 146881 sayılı dosya. Söz konusu yanıtta yer alan bilgilere göre Melilla'daki tel örgüler için 2005 ve 2013 yılları arasında sırasıyla 31.817.778,00, 2.862.070,05, 3.455.519,18, 2.823.112,41, 1.291.087,62, 1.339.914,85, 1.085.984,89, 1.915.646,32, 1.336.848,44 Avro tutarında para harcandı.

³⁷ Melilla ve Ceuta'daki Sivil Muhafız Birliği temsilcileriyle gerçekleştirilen mülakatlar (8 Ekim 2014- Melilla) ve (22 Ekim 2014- Ceuta).

³⁸ *El Mundo, La Asamblea de Melilla arropa a los agentes fronterizos premiándoles con dos placas al Mérito Social*, 31 Mart 2015, www.elmundo.es/espana/2015/03/31/551ab65ee2704e0a198b456b.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

³⁹ Melilla ve Ceuta'daki tel örgüler ve sınır izleme sistemine dair bilgiler, bu yerlerdeki Sivil Muhafız Birlikleriyle temsilcileriyle sırasıyla 8 Ekim 2014 ve 22 Ekim 2014 tarihlerinde gerçekleştirilen mülakatlara ve bu mülakatlar sırasındaki gözlemlere dayanılarak verilmiştir. Ayrıca bkz: El Diario: www.eldiario.es/desalambre/Grafico-valla-Melilla_0_198780906.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve Terra: noticias.terra.es/espana/interior-confirma-la-prohibicion-de-usar-pelotas-de-goma-en-ceuta-y-melilla.43857f1c4cf54410VgnCLD2000000ec6eb0aRCRD.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁴⁰ "Guardias civiles culpan al gobierno de las muertes en la valle de Melilla", El Mundo, 13 Temmuz

20 KORKU VE TEL ÖRGÜLER Avrupa'nın Mültecileri Dışarıda Tutma Yaklaşımı

optik ve ses alıcılar, düzenli aralıklarla kurulmuş kontrol kuleleri, projektörler, yol lambaları ve izleme kameralarıyla pekiştirilmiş durumda. İspanya, ek olarak Mayıs 2014 tarihinde tel örgünün Fas tarafında yer alan dış katmanının üst seviyelerine kadar uzanan tırmanmayı önleyici bir ağ gerdi. Ağdaki bir parmağın sığamayacağı küçüklükteki delikler tel örgüye tutunmayı neredeyse imkânsız hale getiriyor.⁴¹ Bu gelişmenin ardından Melilla'daki tel örgüyü aşmaya çalışan göçmen ve mülteciler kendilerini ilk tel örgüden yukarı doğru çekebilmek için çengeller kullanmaya başladı.⁴² Ancak Frontex'e göre tel örgülerin bu şekilde "geliştirilmesi" 2014 yılının ikinci yarısında deniz rotalarına doğru bir kaymanın yaşanmasına neden oldu.⁴³

Ceuta'daki 8,2 kilometrelik tel örgü sistemi ise her biri iki ila dört metre genişliğinde ve altı metre yüksekliğinde olan iki tel örgüden meydana geliyor. Sistemde ayrıca ışıklar, hareket algılayıcıları, termal, mobil ve sabit kameralar da mevcut.

Hem Melilla hem de Ceuta'da Sivil Muhafızlar tel örgüler boyunca 24 saat devriye geziyorlar ve yine tel örgüler boyunca düzenli aralıklarla inşa edilmiş sabit Sivil Muhafız karakolları da var. Tel örgüler ayrıca üzerlerinden geçmeye teşebbüs eden göçmen ve mültecilerin sayı ve konumlarını bildiren helikopter tarafından da izleniyor ve bilgiler, göçmen ve mültecileri daha tel örgülere ulaşmadan durdurabilmeleri için Fas yetkilileriyle paylaşılıyor.⁴⁴

Ceuta ve Melilla'daki tel örgülerin dış katmanlarının üst ya da alt taraflarında bulunan dikenli bölümler de tel örgüden atlayarak geçmeye çalışan mülteci ve göçmenlerin ciddi bir şekilde yaralanmalarına neden oluyor.⁴⁵ Örneğin Ceuta'daki tel örgünün bazı bölümlerinde, özellikle de geçme teşebbüslerinin yoğun olarak yaşandığı Tarajal sınır noktasında, hâlâ dikenli teller var. Melilla'da ise yetkililer Uluslararası Af Örgütü'ne dikenli tellerin, tırmanmayı önleyici ağların yerleştirilmesi amacıyla Mayıs 2014 tarihinde söküldüğü bilgisini verse de Uluslararası Af Örgütü'nün Ekim 2014 tarihinde yaptığı ziyarette sınırın Fas tarafında yer alan tel örgünün alt dış katmanında hâlâ dikenli teller olduğu gözlemlendi.

2006.

⁴¹ ABC.es, *Así es la malla antitrepa de Melilla que tiene un 99,13% de «eficacia»*, 24 Temmuz 2014, www.abc.es/espana/20140723/abci-malla-anti-trepa-eficacia-201407221637.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁴² Melilla'daki tel örgülerini aşmış göçmen ve mültecilerle ve Melilla'daki Sivil Muhafız Birliği temsilcileriyle gerçekleştirilen mülakatlar.

⁴³ Frontex, *Yıllık Risk Analizi – 2015*, Nisan 2015, frontex.avropa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁴⁴ Melilla ve Ceuta'daki Sivil Muhafız Birliği temsilcileriyle Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirilen mülakatlar.

⁴⁵ Bkz: Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF), *Şiddet, Kırılganlık ve Göç: Avrupa Kapılarında Sıkışıp Kalanlar*, Mart 2013, www.doctorswithoutborders.org/sites/usa/files/Trapped_at_the_Gates_of_Avropa.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve El País, "Tardaron doce horas en coserme las heridas después de saltar la verja," 1 Aralık 2013, politica.elpais.com/politica/2013/11/30/actualidad/1385831570_290011.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

Fas da Mayıs 2014 tarihinde Melilla'ya komşu kent Nador'da bir tel örgü inşasına başladı.⁴⁶ İnşasına başlanan tel örgünün çukur derinliğinin 3 metre, yüksekliğinin 2 metre ve alt tarafının da dikenli olması planlanıyor. Tel örgünün Melilla'yı çevreleyen kısmı Ekim 2015 tarihinde kısmen tamamlanmış durumdaydı.⁴⁷ Uluslararası Af Örgütü, Fas yetkililerine gönderdiği 19 Mayıs 2015 tarihli mektubunda Nador'a inşa edilen bu tel örgünün amacını, boyutlarını ve maliyetini sorsa da⁴⁸ raporun baskıya girdiği Ekim 2015 tarihi itibarıyla bu bilgi talebine herhangi bir yanıt verilmemişti.

Melilla ve Ceuta'yı çevreleyen tel örgülerin bazı bölümlerinin dikenli olması ve Fas'ın Melilla'yı çevreleyen tarafında da dikenli tel örgünün inşa edilmesi gereksiz bir şekilde fiziksel tehlikelerin doğmasına neden oluyor. Uluslararası Af Örgütü, İspanya ve Fas yetkilileri, Kolluk Kuvvetleri'nin Güç ve Ateşli Silah Kullanıma İlişkin Temel İlkelerin 2. maddesine uygun olarak yaralanmaya sebep verebilecek araçları kullanmaktan imtina etmeleri gerektiği görüşünü taşıyor.

İSPANYA SINIR KONTROLLERİNİN DIŞSALLAŞTIRILMASI: ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE YAPILAN İŞBİRLİKLERİ

Komşu ve menşe ülkelerle işbirliğinde bulunmak, İspanya'nın güney sınırları boyunca yaşanan "düzensiz göçü" durdurma stratejisinin önemli bir parçasını oluşturuyor. İspanya, üçüncü ülke vatandaşlarının geri gönderilmesine olanak veren geri kabul anlaşmalarını 1992'de Fas, 2002'de Cezayir ve 2003'te ise Gine-Bissau ve Moritanya ile imzaladı.⁴⁹ Moritanya ile ayrıca 2006 senesinde Moritanya sahillerinde ortak devriyelerin yapılmasının kolaylaştırılması amacıyla bir işbirliği anlaşması daha imzalandı.⁵⁰ Tüm bu anlaşmalara ek olarak İspanya 2006'da Gambiya ve Gine ile ve 2007'de ise Cape Verde ile göç alanında işbirliğinde bulunulmasına ilişkin çerçeve anlaşmalar ve Gana ile 2005'te, Senegal ile

⁴⁶ Yabiladi.com, *L'Espagne remercie le Maroc pour la construction de la nouvelle clôture frontalière à Melilla*, 16 Temmuz 2014, www.yabiladi.com/articles/details/27760/l-espagne-remercie-maroc-pour-construction.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁴⁷ RTBF.be, *Melilla: la construction d'une barrière "anti-immigrés" confirmée*, 10 Mayıs 2014, http://www.rtb.be/info/monde/detail_maroc-immigration-une-barriere-en-cours-de-construction-pres-de-melilla?id=8266165 (Erişim Tarihi: 5 Ekim 2015). Melilla'yı çevreleyen Fas tarafındaki tel örgülerin bir resmi için bkz: <http://emi-cfd.com/echanges-partenariats/?p=4875>.

⁴⁸ Uluslararası Af Örgütü'nün Bakanlıklararası İnsan Hakları Delegasyonuna 19 Mayıs 2015 tarihinde gönderdiği mektup ve yönettiği sorular (TG MDE 29/2015.037).

⁴⁹ Granada Üniversitesi, *Los acuerdos bilaterales suscritos por España en materia migratoria con países del continente africano: especial consideración de la readmisión de inmigrantes en situación irregular*, www.ugr.es/~redce/REDCE10/articulos/04MASuncionAsinCabrera.htm (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁵⁰ Moritanya: "Bizimle İlgilenen Kimseler Yok": Avrupa'ya girişlerine izin verilmeyen mültecilerin tutuklanmaları ve toplu bir şekilde sınır dışı edilmeleri, 1 Temmuz 2008, www.amnesty.eu/static/documents/2008/Mauritania-AFR_38_001_2008.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

2006'da ve Mali ile 2007'de mutabakat zaptı imzaladı.⁵¹

Batı Afrika'dan Kanarya Adaları'na uzanan güzergâhta devriye gezilmesine ilişkin ilk ortak Frontex operasyonu 11 Ağustos 2006 tarihinde başladı. HERA II adı verilen bu operasyonun dört aylık bütçesi 3,2 milyon Avro tutarındaydı. Frontex'in 2006 yılı senelik raporuna göre söz konusu süre zarfında "57 cayucosda (küçük balıkçı teknesi) toplam 3887 yasa dışı göçmen Afrika kıyılarında yakalanarak geri çevrildi". Ancak raporda bu kişilerin nereye doğru geri çevrildikleri ya da herhangi bir uluslararası koruma ihtiyaçlarının olup olmadığına dair bir bilgi bulunmuyor.⁵² Batı Afrika kıyılarında devriye gezilmesini de içeren HERA operasyonları ve göçmen taramasına (geri göndermenin kolaylaştırılması amacıyla menşe ülke tespiti için yapılan mülakatlar) verilen destek bu tarihten itibaren devam ederek Senegal ve Moritanya'nın yanı sıra çok sayıda AB üye devletinin katılımlarıyla da yenilendi.⁵³

Benzer bir biçimde, Fas, Moritanya, Senegal ve Cape Verde işbirliğinde gerçekleştirilen Denizati Atlantico (*Seahorse Atlantico*) projesi, ortak devriyeler, deniz güvenliğine dair eğitimler, irtibat memurlarının görevlendirilmeleri ve diğer bilgi ve deneyim paylaşımını içererek, Kanarya Adaları'na yönelen düzensiz göçün azalmasına katkıda bulundu.⁵⁴ Bu projenin ardından Denizati Ağı (*Seahorse Network*) adıyla kurulan bilgi paylaşım ağına İspanya, Portekiz, Fas, Moritanya, Senegal ve Cape Verde dâhil oldu. Denizati İşbirliği Merkezleri projesi daha sonra bilgi paylaşımının artırılması amacıyla Gambiya ve Gine-Bissau'yu içerecek şekilde genişletildi.⁵⁵ İspanya son olarak Aralık 2013 tarihinde AVROSUR sisteminin bir parçası olarak ulusal bir koordinasyon merkezi kurdu.⁵⁶

İspanya'ya yönelen düzensiz varışların büyük bir kısmı Fas'tan olduğundan ötürü İspanya bu komşusunu göçmen ve mültecilere karşı bir bekçi olarak kullanmayı hedefledi. 1992 tarihinde iki ülke arasında imzalanan geri kabul anlaşması İspanya'ya Fas vatandaşlarının yanı sıra Fas üzerinden geçen üçüncü ülke vatandaşlarını da Fas'a geri gönderme olanağı

⁵¹ Granada Üniversitesi, *Los acuerdos bilaterales suscritos por España en materia migratoria con países del continente africano: especial consideración de la readmisión de inmigrantes en situación irregular*, www.ugr.es/~redce/REDCE10/articulos/04MAAsuncionAsinCabrera.htm (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁵² Moritanya: "Bizimle İlgilenen Kimseler Yok": Avrupa'ya girişlerine izin verilmeyen mültecilerin tutuklanmaları ve toplu bir şekilde sınır dışı edilmeleri, 1 Temmuz 2008, www.amnesty.eu/static/documents/2008/Mauritania-AFR_38_001_2008.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁵³ Frontex (haberler), *Frontex'in En Uzun Süreli Operasyonu: Kanarya Adaları Hera Operasyonu*, 19 Aralık 2006, frontex.avropa.eu/news/longest-frontex-coordinated-operation-hera-the-canary-islands-WpQlsc (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁵⁴ IMP-MED internet sitesi (İspanya Sivil Muhafızları Tarafından Yapılan Sunum), *Denizati Projelerinin Dünü ve Bugünü*, www.imp-med.eu/En/image.php?id=125 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁵⁵ İspanya Sivil Muhafızları'nın resmi internet sitesi (basın açıklaması), *Nuevo marco de colaboración entre países del Mediterráneo para luchar contra la inmigración irregular*, 19 Eylül 2013, www.guardiacivil.es/es/prensa/noticias/4582.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁵⁶ Avrupa Komisyonu, *Avrosur Bilgi grafiği*, ec.avropa.eu/dqs/home-affairs/e-library/docs/infographics/Avrosur/Avrosur_en.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

sağlıyor.⁵⁷ Ancak anlaşma metninde bir ülkenin yetki alanından çıkarılan kişilere dair uluslararası hukuk tarafından öngörülen esas ve usul güvencelerinin bir bölümü yer almıyor.

Bu eksikliklerden göze en çok çarpanı ise anlaşmanın geri kabul yükümlülüğüne istisna getiren 3. maddesinin geri gönderme yasağı ilkesini (*non-refoulement* ilkesi) yansıtmaması. Anlaşmanın talepte bulunulan ülkeye, geri kabule tabi olan ve topraklarında yasal olarak kalma hakkı bulunmayan kişileri mümkün olan en kısa süre içinde menşe ülkelerine ya da yolculuklarına başladıkları ülkeye geri gönderilmelerini sağlama yükümlülüğü getiren beşinci maddesi geri gönderme yasağının ihlaline neden olabilecek nitelikte.⁵⁸ Anlaşmanın 8. maddesi İspanya ve Fas'a bir yabancıyı nihai olarak varacağı yerde "kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya bulunması halinde" söz konusu kişinin kendi toprakları üzerinden sınır dışı edilmesi amacıyla geçirilmesini reddetme imkânı verse de bu maddede sözü edilen bu imkânın yasal bir yükümlülük olduğu belirtilmediği gibi, zulüm ve diğer ciddi insan hakları ihlallerine maruz kalma riskinin de bir temel oluşturabileceğine de değinilmiyor. Son olarak anlaşmanın 9. maddesinde anlaşmanın "üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulüne dair hükümlerinin diğer ikili ve çoklu anlaşmaların hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmediği" ibaresine yer veriliyor. Ancak oldukça dar bir biçimde kaleme alınan bu hüküm, anlaşmanın geri gönderme yasağı ilkesi gibi uluslararası insan hakları standartlarına uygun bir biçimde yorumlanmasını ve uygulanmasını güvence altına almada yeterli değil. Ancak bu noktada kaydedilmesi gereken önemli bir husus mevcut: Ceuta ve Melilla'daki Ulusal Polis temsilcileri Uluslararası Af Örgütü'ne Fas'ın bu anlaşmaya tam olarak uymadığını; zira Fas yetkilerinin Ceuta ve Melilla'dan bu anlaşma kapsamında geri kabul taleplerini kabul etmediklerini ifade ettiler.⁵⁹

İspanya 2007 yılında Fas uyruklu olan refakatsiz çocukların geri gönderilmesini kolaylaştırmak amacıyla Fas'la yeni bir geri kabul anlaşması daha imzaladı ve İspanya Uluslararası Kalkınma için İşbirliği Ajansı (AECID), Fas'taki Nador ve Beni Mellal'de çocuk destek sistemi kurulması için 2.7 milyon Avro aktardı.⁶⁰

İspanya hükümeti, İspanya'nın Fas'la olan işbirliğini konu alan bir meclis soru önermesine verdiği yanıtta, Ocak 2015 tarihi itibarıyla Fas'ta değişime giden irtibat memurlarının listesini verdi. Yanıtta yer alan bilgilere göre Algeciras (İspanya) ve Tanca'da (Fas) bilgi paylaşımı için polis koordinasyon merkezi, düzensiz göç analizi için ortak çalışma grubu ve Sivil Muhafızlar ve Fas Kralliyet Jandarmasının ortak olarak düzenlediği deniz devriye

⁵⁷ Acuerdo entre el Reino de España y el Reino de Marruecos relativo a la circulación de personas, el tránsito y la readmisión de extranjeros entrados ilegalmente (İspanya Krallığı ve Fas Krallığı arasında kişilerin hareket ve geçişleri ile yasadışı giren kişilerin geri kabulüne dair anlaşma), imza tarihi: 1992, Madrid (yürürlüğe giriş tarihi: 21 Ekim 2012), www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-8976#analisis (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁵⁸ Anlaşmanın beşinci maddesine göre "Talepte bulunan ülke, geri kabule tabi olan ve topraklarında yasal olarak kalma hakkı bulunmayan kişileri mümkün olan en kısa süre içinde menşe ülkelerine ya da yolculuklarına başladıkları ülkeye geri gönderilmelerini sağlama yükümlülüğü altındadır".

⁵⁹ Ceuta ve Melilla'da Ekim 2015 tarihinde gerçekleştirilen mülakatlar.

⁶⁰ AECID, *La Cooperación Española au Maroc: rapport annuel 2005-2006*, 6 Eylül 2007, www.aecid.ma/IMG/pdf_rapport_annuel_2005_2006.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

operasyonları Fas'la göç alanında yapılan işbirlikleri arasında yer alıyor.⁶¹

İspanya Fas'ı sınır bekçisi kılma çabasında yalnız değil. Tüm bu seneler içinde Avrupa Dış Eylemler Servisi, göç konularını AB'nin Fas'la olan işbirliğinde temel odak alanlarından biri olarak kabul ediyor ve AB, AB-Fas Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği 2000 senesinden beri Fas ile geri kabul anlaşması imzalamaya çalışıyor. 7 Haziran 2013 tarihinde imzalanan AB Hareketlilik Ortaklığı da dört temel konuya odaklanıyor: yasal göçe dair düzenlemelerin geliştirilmesi, düzensiz göçle etkin bir şekilde mücadele edilmesi, göçün kalkınmadaki olumlu etkisinin artırılması ve mülteci haklarının teşvik edilmesi ve bu haklara saygı gösterilmesi. Fas, ayrıca AB'den göç yönetimi ve "yasa dışı" göçle mücadele için aralarında "sınır yönetimi" başlığı taşıyan ve MEDA Programı çerçevesinde 2003-2010 yılları arasında verilen 67.6 milyon Avro büyüklüğündeki fon da dâhil olmak üzere çok sayıda mali destek aldı.⁶²

CEUTA VE MELİLLA'DA SIKIŞANLAR

İspanya'daki sığınma prosedürlerine erişebilen sığınmacılara ülkede serbestçe seyahat edebilmelerine olanak veren sığınmacı kimlik kartı (kırmızı kart) veriliyor. Ancak Melilla ve Ceuta'daki sığınmacılar bu yerleri sığınmacı kimlik kartları olsa dahi terk edemiyorlar. Bu durum Avrupa ana kıtasına ulaşmanın önünde yeni bir duvarla karşı karşıya kalmaları anlamına geliyor.

Birkaç istisna dışında Ceuta'daki sığınmacıların neredeyse tamamı Ceuta'dan ayrılabilmek için aylar ve hatta yıllar sürebilen sığınma prosedürünün tamamlanmasını beklemek zorunda kalıyor. Melilla'daki durum geçtiğimiz zamana kadar Ceuta'daki durumla benzeşiyor olsa da, Uluslararası Af Örgütü'ne Temmuz 2015 tarihinde Melilla'daki sığınmacıların artık daha düzenli bir şekilde İspanya ana karasına transfer edildiği bilgisi verildi.⁶³ Ancak her hâlükârda her iki yerde bulunan sığınmacıların İspanya ana karasına serbestçe seyahat edebilmeleri mümkün değil; zira sığınmacılar bunun için merkezi Madrid'de bulunan ulusal polis teşkilatından izin çıkmasını beklemek zorunda.

Melilla'daki Göçmenler için Geçici Barınma Merkezi (Centros de Estancia Temporal de Inmigrantes, CETI) müdürünün Uluslararası Af Örgütü'ne Haziran 2015 tarihinde verdiği bilgiye göre Melilla'da bulunan sığınmacılar için mevcut ortalama bekleme süresi iki ila üç ay arasında değişiyor. Ancak Uluslararası Af Örgütü'nün Haziran 2015'te yaptığı ziyaret esnasında Af Örgütü heyeti Melilla'da yedi ay süresince kalan sığınmacılarla da karşılaştı.

Sığınmacıların seyahat özgürlüklerine dair bu kısıtlamalar İspanya iç hukukunun ihlali

⁶¹ Meclis Soru Önergesine Hükümet Tarafından Verilen Yanıt, 16 Ocak 2015, Dosya Sayı. 174909.

⁶² Avrupa Komisyonu (basın açıklaması), *Komisyon Fas'ın yasadışı göçle mücadele stratejisini güçlendirmesi için mali destek veriyor*, 23 Ağustos 2006, Avropa.eu/rapid/press-release_IP-06-1121_en.htm (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). 2000 ve 2006 yılları arasındaki dönemde MEDA programı çerçevesinde Fas'a sağlanan toplam mali yardım 917.4 milyon Avro büyüklüğündeydi. Avrupa Dış Eylemler Servisi, *Akdeniz'deki Komşu Ülkeler: Taahhütler ve Ödemeler*, 15 Ocak 2007, eeas.Avropa.eu/Avromed/docs/meda_figures_en.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁶³ Melilla'daki CETI (Haziran 2015), İspanya Mülteciler Komisyonu (CEAR) (Temmuz 2015) ve Melilla'daki BMMYK Çalışanları (Temmuz 2015) ile gerçekleştirilen mülakatlar.

niteliğinde. Üstelik bu ihlal İspanya'da verilen bir dizi mahkeme kararı ile de teyit edilmiş durumda.⁶⁴ Söz konusu sınırlamalar aynı zamanda İspanya'nın taraf olduğu ve bir devletin ülkesinde hukuka uygun olarak bulunan bir kimsenin yerleşeceği yeri seçme ve serbestçe seyahat etme hakkını düzenleyen Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 12 maddesini de ihlal ediyor. Zira Melilla ve Ceuta'da sığınma prosedürlerine girmiş kişilerin hukuka uygun olarak İspanya'da bulduklarına dair herhangi bir kuşku bulunmuyor.

Ceuta ve Melilla'daki sığınmacıların seyahat özgürlükleri üzerindeki bu kısıtlamalar, İspanya'nın uluslararası insan hakları yükümlülükleri ve ulusal kanunlarına aykırı olmanın yanı sıra, özellikle de Melilla'daki barınma merkezlerinin aşırı kalabalık olmasından ötürü sığınmacıların uzun bir süre yetersiz barınma koşullarına katlanmaları anlamına geliyor.⁶⁵ Uluslararası Af Örgütü'nün Ekim 2014 tarihinde Melilla'da bulunan çok sayıda Suriyeli ile yaptığı görüşmelerde bu kişiler Af Örgütü heyetine İspanya ana karasına ne zaman sevk edileceklerine dair herhangi bir bilgilendirme yapılmaksızın uzun süre yetersiz koşullarda bekletilmenin, zaten kaçtıkları ülkede yaşadıkları travmalar nedeniyle kötü olan psikolojik durumlarını daha da olumsuz bir şekilde etkilediğini söylediler.

Yetersiz koşullar ve bu koşullara aylarca katlanmak durumunda kalma ihtimali Ceuta ve Melilla'da bulunan ve uluslararası koruma ihtiyacı olabilecek bazı kişilerin sığınma başvurusunda bulunmamalarına neden oldu. Örneğin, Ekim 2014 tarihinde Ceuta'da sığınma başvurusunda bulunan kişilerin başvurularının nihai bir karara bağlanmasının aylar, hatta yıllar alabileceğini; ancak burada başvuruda bulunmayan kişilerin İspanya ana karasına sevk edildiklerini fark eden bir grup Malili sığınmacının Ceuta'da yaptıkları

⁶⁴ Bkz: Endülüs Yüksek Mahkemesi'nin (STJA) 25 Ekim 2010 tarih ve 398/2010 sayılı kararı, www.poderjudicial.es/search/doAction?action=contentpdf&datasematch=AN&reference=5921753&links=%22398/2010%22&optimize=20110414&publicinterface=true (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015); STJA'nın 28 Ekim 2010 tarih ve 437/2010 sayılı kararı, www.poderjudicial.es/search/doAction?action=contentpdf&datasematch=AN&reference=5876365&links=%22437/2010%22&optimize=20110310&publicinterface=true (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015), ve STJA'nın 21 Aralık 2010 tarih ve 554/2010 sayılı kararı, www.poderjudicial.es/search/doAction?action=contentpdf&datasematch=AN&reference=5949919&links=refugiados%20Y%20asilo%20Y%20libertad%20de%20circulaci%F3n&optimize=20110505&publicinterface=true (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁶⁵ Uluslararası Af Örgütü heyeti Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirdiği ziyaretler esnasında hem Ceuta'da hem de Melilla'da sağlanan kabul koşullarının uluslararası standartların gerisinde olduğunu gözlemledi. Söz konusu tarihte Ceuta'da bulunan Göçmenler İçin Geçici Barınma Merkezi'ndeki (CETI) standartları Melilla'da bulunan merkezden daha iyi olduğu gözlemlenmiş olsa da, her iki merkezdeki aşırı kalabalık ciddi bir sorundu. Şubat 2015 tarihinde Ceuta'ya ve Haziran 2015 tarihinde ise Melilla'ya yapılan takip ziyaretleri esnasında ise Uluslararası Af Örgütü heyeti özellikle Ceuta'da bulunan CETI'deki koşulların kalan kişi sayısının 597'ye düşmesi nedeniyle (merkezin kapasitesi 512) biraz daha iyileştirdiğini gözlemledi. Ancak Haziran 2015 tarihinde Melilla'da bulunan CETI'deki koşullar ise halen uluslararası standartların altında kalmaya devam etmekteydi. Uluslararası Af Örgütü'nün ilk ziyaretini gerçekleştirdiği Ekim ayında Melilla'da bulunan CETI'de kalan kişi sayısı 1,156'ydı ve bu sayı merkezin kapasitesi olan 480'in iki katından fazla. Söz konusu sayısı 15 Haziran 2015 tarihi itibarıyla 1,263 ve raporun yazıldığı esnada ise 1,300'dü. Her iki yerde görev yapan personel, özellikle de tercüman ve psikolog, sayısı yetersizdi.

başvuruyu geri çektikleri bilgisi Uluslararası Af Örgütü'ne iletildi. Uluslararası Af Örgütü, yine Ekim 2014'te Ceuta'da, Madrid'de büyükbabasıyla birlikte yaşayan ve kendisine İspanya'da mülteci statüsü tanınmış 15 yaşında bir oğlu olan 33 yaşındaki Suriyeli bir kadınla da tanıştı. Bu kişinin oğluyla yeniden bir araya gelmek için Lübnan'da yaptığı İspanya vizesi başvurusu reddedilmişti ve kendisi Haziran 2014'ten beri dört yaşındaki kız çocuğuyla birlikte oğlundan gereksiz bir şekilde dört aydır ayrı tutularak Ceuta'da bekliyordu.⁶⁶

CEUTA VE MELİLLA ÜZERİNDE ARTAN BASKILAR

İspanya'nın sınırlarını güçlendirmek için harcadığı tüm çaba ve paraya rağmen, 2006 yılında doruğa ulaşan ancak o yıldan itibaren her sene düzenli olarak azalan ve İspanya'nın güney sınırlarına yönelik düzensiz varışlar 2014 yılında % 60 oranında bir artış gösterdi. 2014 yılında İspanya'daki toplam düzensiz giriş sayısı 12,549 olarak gerçekleşti ve bu sayının içinde Suriyeliler 3,305 girişle en önde gelen uyuğu oluşturuyor.⁶⁷ 2015 yılının ilk altı ayında gerçekleşen düzensiz giriş sayısı ise 6,803 ve bu girişlerin 4,936'sı Ceuta ve Melilla üzerinden gerçekleşti.⁶⁸

AB topraklarına Kuzey Afrika'daki İspanyol topraklarından yönelen bu hareketler 2013 senesinde Kuzey Afrika-İspanya hattını düzensiz olarak seyahat eden göçmen ve mülteciler için en çok kullanılan göç güzergâhı haline getirdi. Nitekim 2013 yılı içerisinde gerçekleşen düzensiz varışların %60'ı Ceuta⁶⁹ (1,666) ve Melilla⁷⁰ (5,819) üzerinden gerçekleşti ve kaydedilen düzensiz girişlerin büyük bir kısmı resmi sınır geçiş noktalarından gerçek olmayan belgelerle giriş yapan Suriyeli mülteciler tarafından gerçekleştirildi.

İspanya kanunları, Ceuta ve Melilla'ya komşu Fas kentleri olan Nador ve Tetuan'da ikamet eden Fas vatandaşlarına herhangi bir vize almaksızın giriş yapmalarına izin veriyor.⁷¹ Suriyeliler ve sayıları daha az da olsa Cezayirli ve Faslılar da Melilla ve Ceuta'ya girebilmek için Nador ya da Tetuan'da ikamet eden Fas vatandaşlarının kimlik belgelerini "kirılıyor" ve resmi sınır geçiş noktalarından o belgelerin sahipleriymiş gibi yürüyerek ya da araçlarla

⁶⁶ Ceuta'da bulunan CETI'de gerçekleştirilen mülakat, 22 Ekim 2014.

⁶⁷ Meclis Soru Önergesine Hükümet Tarafından Verilen Yanıt, 8 Nisan 2015, Dosya Sayı 189481.

⁶⁸ 2015 yılına ilişkin rakamlar Frontex Yardımcı Direktörü Gil Arias Fernandez ile İspanya radyo kanalı Cadenaser'da yapılan bir söyleşiden alınmıştır.
http://cadenaser.com/ser/2015/07/30/internacional/1438278656_598166.html.

⁶⁹ Ceuta'ya varışların büyük bir bölümü karadan değil, botlar aracılığıyla gerçekleştiriliyor.

⁷⁰ Meclis Soru Önergesine Hükümet Tarafından Verilen Yanıt, 8 Nisan 2015, Dosya Sayı 189481. Ceuta'ya varan gruplar arasında Cezayirli 459 kişiyle en büyük uyuğu oluşturuyor ve bu grubu sırasıyla 433 kişiyle Gineliler, 196 kişiyle Suriyeliler ve 141 kişiyle de Malililer izliyor. 2014 yılında Melilla'ya varan gruplar içinde ise Suriyeliler 3094 kişiyle açık ara en büyük grubu oluşturuyor. Suriyelileri 693 kişi ile Malililer, 651 kişiyle Kamerunlular ve 335 kişiyle de Gineliler takip ediyor. İspanya'ya düzensiz yollarla giren Suriyelilerin %94'ü girişlerini Melilla üzerinden gerçekleştirdi.

⁷¹ Bu izin aynı zamanda İspanya Krallığı'nın 14 Haziran 1985 Tarihli Schengen Anlaşmasına Katılımına Dair Anlaşma'ya ilişkin beyanına da dahil edilmiş durumda, [eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42000A0922\(04\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42000A0922(04)) (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

geçiyorlar.⁷² Ancak bu seçenek dış herkesin başvurabileceği bir seçenek değil. Uluslararası Af Örgütü'nün bu yerlerdeki Suriyeli mültecilerle yaptığı mülakatlara göre bu tür belgeleri "kiralamanın" bedeli 500 ile 2,000 Avro arasında değişiyor. Ayrıca bu seçenek görünüm itibarıyla Faslılara pek benzemeyen Sahra-Altı Afrikalılar için de mümkün değil. Dolayısıyla Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelenlerin büyük bir bölümü Ceuta'ya botlarla, Melilla'ya ise burayı çevreleyen tel örgüleri aşarak giriş yapıyorlar. Az sayıda mülteci ve göçmen de ya araçların içine saklanarak resmi sınırlarından geçiyor ya da tel örgülerin etrafından yüzerek girişlerini gerçekleştiriyor.

2014 yılında Ceuta ve Melilla'da gerçekleşen düzensiz girişler:⁷³

Giriş yöntemi	Ceuta	Melilla	Toplam
Sahte belge	482	2,861	3,343
Bot	766	236	1,002
Tel örgü aşımı	53	2,069	2,122
Araç	164	79	243
Diğer	201	574	775
Toplam	1,666	5,819	7,485

Fas İnsan Hakları Derneği'nin (AMDH) Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen kişilerin Melilla'dan doğru gerçekleştirmeye teşebbüs ettikleri girişlerle ilgili olarak topladığı veriler, büyük ölçüde İspanya hükümetinin 2014 senesinde Melilla'ya tel örgüyü aşarak giren kişi sayısına dair açıkladığı rakamlarla örtüşüyor. AMDH, Uluslararası Af Örgütü'ne 2014 senesinde Melilla'ya 60 kez düzensiz yollarla girme teşebbüsünde bulunulduğunu; bu teşebbüslerde toplam 17,618 Sahr-Altı Afrikalının olduğunu ve deniz yoluyla gerçekleşen 4 teşebbüste de toplam 675 kişinin yer aldığını aktardı. Ancak bu rakamlar 2014 yılının ikinci yarısında 1,895'ten 354'e düştü. AMDH ayrıca 2014 yılında Melilla'yı çevreleyen tel örgülerin Fas tarafında toplam 4,812 Sahra-Altı Afrikalı bireyin Fas yetkilileri tarafından tutuklandıklarını bildirdi.

2015 yılında ise tel örgülerin aşılması yoluyla yapılan girişler kayda değer derecede azaldı. Melilla'daki ulusal polis birimi tarafından verilen bilgiye göre Melilla'ya bu yolla yapılan aylık girişler 2015'in ilk beş ayında sırasıyla 201, 119, 45, 27 ve 22 olarak gerçekleşti.⁷⁴

⁷² Kimlik kartları girişin yapılmasının ardından sahiplerine geri gönderiliyor.

⁷³ Meclis Soru Önergesine Hükümet Tarafından Verilen Yanıt, 8 Nisan 2015, Dosya Sayı 189481.

⁷⁴ Melilla'daki polis temsilcileriyle gerçekleştirilen mülakat, 15 Haziran 2015.

Sayılarıdaki bu düşüş büyük ölçüde Sahra-Altı Afrikalı göçmen ve mültecilerin Nador kentinde kaldıkları kampların Fas yetkilileri tarafından boşaltılması ve bu kişilerin ülkenin güneyine gitmek zorunda kalmaları ile açıklanıyor.⁷⁵

TEL ÖRGÜNÜN FAS TARAFINDA MÜLTECİ VE GÖÇMENLERİN KARŞILAŞTIKLARI MUAMELELER

İspanya'ya geçmeyi planlayan mülteci ve göçmenlerin büyük bir bölümü Ceuta ve Melilla'ya komşu kentlerde toplanıyor. Doğuda, Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen göçmen ve mülteciler Nador ve Oujda'daki ve bu yerlerin çevrelerindeki ormanlık ve dağlık arazilerde yaşarken; Suriyeliler ise genellikle otellerde kalıyor. Nador'un dışındaki Gourougou Dağı çoğunluğu yetişkin ve genç erkeklerden oluşan Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen göçmen ve mülteciler için Melilla'ya tel örgüleri aşarak geçmeden önce toplandıkları ana mevkiilerden biri.

Geçtiğimiz yıllarda Nador ve Oujda'daki bu derme çatma kamplara Fas polisi, Kraliyet Jandarma Birliği ve Yedek Birlikler tarafından şiddet içeren baskınlar yapıldığına ilişkin çok sayıda rapor yayımlandı.⁷⁶ Uluslararası Af Örgütü İspanya'ya geçmeden önce Gourougou Dağı'nda kalan ve Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen on dokuz kişiyle görüştü. Görüşmeciler Uluslararası Af Örgütü'ne Gourougou Dağı'na yapılan baskınların genellikle Melilla'daki tel örgüleri aşmaya yönelik kitlesel teşebbüslerin ardından ve haftada en az bir kez gerçekleştirildiğini ifade ettiler.⁷⁷ Sivil toplum kuruluşları, göçmenler ve mülteciler ayrıca baskınlar sırasında kamplardaki çadırların ateşe verilerek kullanılamaz hale getirildiğini, kişilerin yanlarında bulunan eşya ve belgelere el konulduktan sonra yakıldığını ya da yırtılıp atıldığını, cep telefonları da dâhil olmak üzere kıymetli eşya ve paraya el konulduğunu ve yakalanan kişilerin otobüslere bindirilerek sınırdan daha uzakta bulunan Rabat, Marakeş ve Fes gibi kentlere yollandıklarını bildirdiler.⁷⁸

⁷⁵ Melilla'daki polis temsilcileriyle gerçekleştirilen mülakat, 15 Haziran 2015 ve Fas'taki sivil toplum örgütleriyle telefon üzerinden gerçekleştirilen mülakatlar.

⁷⁶ The Jesuit Refugee Service (JRS), *Transit Hayatlar: Fas ve Cezayir'de Yaşayan Göçmenlerin Deneyimleri*, Aralık 2012, <https://www.jrs.net/assets/Publications/File/JRSAvropeLivesInTransitionDec20121.pdf>, Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF), *Avrupa Kapısında Sıkışıp Kalanlar*, Mart 2013, http://www.doctorswithoutborders.org/sites/usa/files/Trapped_at_the_Gates_of_Avrope.pdf ve İnsan Hakları İzleme Örgütü, *İstismar Edilip Sınır Dışı Edilenler: Fas'ta Sahra-Altı Afrika Ülkelerinden Gelen Göçmenlere Yapılan Kötü Muamele*, Şubat 2014, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/morocco0214_ForUpload.pdf (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2015).

⁷⁷ Ekim 2014 ve Aralık 2014 ile Şubat 2015 tarihlerinde Ceuta, Melilla ve Madrid'de gerçekleştirilen mülakatlar. Görüşülen kişiler Kamerun, Gine, Mali, Nijerya ve Sierre Leone uyruklu. Bu kişilerden bazıları İspanya'ya Melilla'daki tel örgüleri aşarak, diğer bölümü de Ceuta'ya ya da İspanya'nın güney kıyılarına botla gelerek giriş yapmıştı. Görüşülen kişilerin tamamı 2011 ve 2015 seneleri arasında bir aydan üç yıla değişen süreler içinde Gourougou Dağı'nda kalmışlardı.

⁷⁸ Ekim 2014 ve Aralık 2014 ile Şubat 2015 tarihlerinde İspanya'da yapılan ve Gourougou Dağı'nda kalmış mültecilerle gerçekleştirilen mülakatlar ve Ekim 2014 tarihinde göçmen ve mültecilere destek veren bir örgütün temsilcisiyle gerçekleştirilen mülakat.

Bu baskınlar sırasında yakalanan göçmen ve mülteciler Fas (Oujda) ve Cezayir (Maghnia) arasındaki çöllük bölgeye götürülüyor ve herhangi bir resmi işlem olmaksızın Cezayir'e sınır dışı ediliyorlardı.⁷⁹ Bu uygulamaya Ulusal İnsan Hakları Konseyi'nin tavsiyeleri temelinde şekillendirilen yeni göç ve iltica politikasının duyurulmasının ardından Eylül 2013 tarihinde son verildiği bildiriliyor.

Ceuta yakınlarındaki Tanca'da göçmen ve mülteciler çoğunlukla Boukhalef semti gibi kentin içindeki yerlerde yaşıyorlar. Uluslararası Af Örgütü Ağustos 2014 tarihinde Boukhalef'te yaşayan göçmenlere yönelik yerli halk tarafından saldırıların gerçekleştirildiğine dair bildirimler aldı. Olaya tanık olan bir kişi Uluslararası Af Örgütü'ne saldırıların polisin gözü önünde gerçekleştirildiğini ve polisin göçmen ve mültecileri korumak üzere herhangi bir müdahalede bulunmadığını ifade etti.⁸⁰

26 yaşındaki Senegalli göçmen Charles Paul Alphonse Ndour'un öldürüldüğü ve en az bir diğer göçmenin de ciddi bir biçimde yaralandığı 29 Ağustos tarihindeki saldırı da dâhil olmak üzere Fas vatandaşları tarafından gerçekleştirilen başka saldırıların da olduğu bildiriliyor.⁸¹ Yaşanan olayların ardından bir grup yabancı uyruklu kişi gözaltına alınarak sınır dışı edildi. Yerel göçmen hakları grupları, sınır dışı edilen bu kişiler arasında 29 Ağustos günü Charles Paul Alphonse Ndour'un öldürülmesine tanık olan kişilerin de bulunduğunu bildirdi.⁸²

Üstelik yaşanan bu olaylar bu zaman dilimiyle de sınırlı değil. Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Özel Raportörü, Eylül 2012 tarihinde Fas'a gerçekleştirdiği ziyaretinin ardından "kayıtsız göçmenlere yönelik ciddi dayak, cinsel şiddet ve diğer kötü muamele fiillerinde artış yaşandığını" kaydederek

⁷⁹ The Jesuit Refugee Service (JRS), *Transit Hayatlar: Fas ve Cezayir'de Yaşayan Göçmenlerin Deneyimleri*, Aralık 2012, <https://www.jrs.net/assets/Publications/File/JRSAvropelivesInTransitionDec20121.pdf>, Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF), *Avrupa Kapısında Sıkışıp Kalanlar*, Mart 2013, http://www.doctorswithoutborders.org/sites/usa/files/Trapped_at_the_Gates_of_Avrope.pdf ve İnsan Hakları İzleme Örgütü, *İstismar Edilip Sınır Dışı Edilenler: Fas'ta Sahra-Altı Afrika Ülkelerinden Gelen Göçmenlere Yapılan Kötü Muamele*, Şubat 2014, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/morocco0214_ForUpload.pdf. Ayrıca bkz: CNDH, *Fas'ta Yabancı ve İnsan Hakları: Radikal ve Yeni bir İltica ve Göç Politikası- Yönetici Özeti*, Eylül 2013, [cndh.ma/sites/default/files/foreigners_and_human_rights-_conclusions_and_recommendations_0.pdf](http://www.cndh.ma/sites/default/files/foreigners_and_human_rights-_conclusions_and_recommendations_0.pdf) (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁸⁰ El Mundo, "Göçmen kadınlara ve İspanyol aktiviste gerçekleştirilen saldırı," 16 Ağustos 2014, www.elmundo.es/espana/2014/08/17/53efd08222601d772d8b457e.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve Fair Reporters, *Maroc: meurtrière chasse aux migrants à Tanger*, 18 Eylül 2014, fairreporters.wordpress.com/2014/09/18/maroc-meurtriere-chasse-aux-migrants-a-tanger/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁸¹ Le 360, *Un mort et un blessé grave dans des incidents à Tanger*, 30 Ağustos 2014, le360.ma/fr/societe/un-mort-et-un-blesse-grave-dans-des-incidentes-a-tanger-20677 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁸² GADEM, "L'Etat marocain face au meurtre de Charles Ndour: expulsion de victimes et témoins! Des expulsions illégales viennent ternir le premier anniversaire du changement de politique migratoire," 5 Eylül 2014, www.gadem-asso.org/L-Etat-marocain-face-au-meurtre-de (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

yetkili makamlara "Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen göçmenlere yönelik şiddeti" soruşturma ve önleme çağrısında bulundu.⁸³

DÜZENLİ STATÜYE GEÇMEK İÇİN VERİLEN İSTİSNAİ SÜRECİN 9 ŞUBAT 2015'TE TAMAMLANMASININ ARDINDAN YAŞANAN BASKINLAR VE KEYFİ GÖZALTILAR

Ulusal İnsan Hakları Konseyi'nin (CNDH) 9 Eylül 2013 tarihli tavsiyelerinin⁸⁴ Kral 6. Mohammed tarafından kabul edilmesinin ardından Fas hükümeti, ülkenin uluslararası yükümlülüklerine uygun yeni bir iltica ve göç politikasının geliştirilip uygulanacağını açıkladı.⁸⁵ Ülkenin göçe yeni yaklaşımının önemli unsurlarından biri de 1 Haziran 2014'te başlayıp 2014 senesinin sonuna kadar devam eden ve ülkedeki düzensiz göçmenlere bir kereliğine istisnai olarak düzenli duruma geçmelerine olanak veren süreç oldu. 116 ülkeden gelen toplam 27,332 göçmen düzenli duruma geçebilmek amacıyla Fas İçişleri Bakanlığı'na başvuruda bulundu ve bu başvurulardan 17,916'sı kabul edildi. Kabul edilen başvurular içindeki en büyük grupların arasında Senegalliler (6,600) ve Suriyeliler (5,250) yer alıyor.⁸⁶ Ancak sivil toplum örgütleri düzenli duruma geçmek için şart koşulan katı kurallar ve delil yükümlülükleri, Yabancılar Şubesi'nde başvuruları alan kişilerin eğitim eksikliği ve itiraz usullerine dair herhangi bir bilgi verilmemesi gibi hususlara dair kaygılarını dile getirdi.⁸⁷

İçişleri Bakanlığı'nın düzensiz göçmenlerin düzenli duruma geçmelerine olanak veren bu istisnai sürecin sona erdiğini açıkladığı 9 Şubat 2015 tarihinden sonra Fas polisi, başta Melilla'ya komşu Nador'dakiler olmak üzere ülkenin kuzeyinde bulunan göçmen kamplarına baskınlar gerçekleştirmeye başladı. Baskınların ilk iki gününde 1,000'den fazla göçmen özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının gerekli ve orantılı olup olmadığı bireysel olarak değerlendirilmeksizin gözaltına alındılar.

İlk kapsamlı baskın 10 Şubat 2015'te Melilla'ya komşu Nador'un dışında bulunan Gourougou Dağı'ndaki kamplara yönelik olarak gerçekleştirildi. Sivil toplum örgütlerinin verdiği bilgilere göre bu baskın sırasında 1,200 kişi tutuklanarak ülkenin güneyinde gözaltında tutuldukları en az 18 farklı kente otobüslere bindirilerek gönderildi.⁸⁸ Tutuklanıp

⁸³ Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Özel Raportörü Juan E. Méndez'in Fas Ziyareti Raporu, 30 Nisan 2013.

⁸⁴ CNDH, *Fas'ta Yabancı ve İnsan Hakları: Radikal ve Yeni bir İltica ve Göç Politikası- Yönetici Özeti*, Eylül 2013, cndh.ma/sites/default/files/foreigners_and_human_rights-conclusions_and_recommendations_0.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁸⁵ RFI, *Le Maroc annonce une nouvelle politique migratoire*, 12 Eylül 2013, www.rfi.fr/afrique/20130912-maroc-immigration-refugies-mohammed-vi (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁸⁶ L'Economist, *Immigrés clandestins Après la régularisation, l'intégration*, 11 Şubat 2015, www.leconomiste.com/article/966512-immigres-clandestinsapres-la-regularisation-l-integration#sthash (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁸⁷ FIDH ve GADEM, *Maroc : entre rafles et régularisations, bilan d'une politique migratoire indéçise*, 30 Mart 2015, www.gadem-asso.org/Rapport-FIDH-et-GADEM-Maroc-entre (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁸⁸ CCSM ve GADEM, *Note d'information conjointe CCSM – GADEM sur les déplacements et les détentions arbitraires de migrants au Maroc à la suite des rafles du 10 février 2015*, 19 Şubat 2015, www.gadem-asso.org/IMG/pdf/20150219_-_NoteCCSM_GADEM_detention_migrants-VF.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) (CCSM ve GADEM, *Note d'information conjointe*, 19 Şubat 2015).

gözültüne alınanlar arasında çocuklar, BMMYK'ya kaydolmuş sığınmacılar ve ikamet izinleri olan göçmenler de bulunuyordu.⁸⁹ Benzer bir biçimde baskın sırasında kaçmaya çalışırken yaralanan 11 göçmen de Nador'daki hastanelerdeki tedavilerinin ardından gözültüne alındılar.⁹⁰ Basın ve sivil toplum örgütleri ayrıca bazı göçmenlerin baskınlar sırasında daha önceki baskınlarda yaşadığı gibi şiddet ve istismar gördüklerine ve kişisel eşyaların yakıldığına dair iddialarda bulduklarını bildirdi.⁹¹

İkinci kapsamlı baskın ise 11 Şubat Çarşamba sabahı çok sayıda kadın ve çocuğun yaşadığı Nador çevresindeki diğer kamplara (Selouane ve Zeghanghane) yapıldı. Göçmen hakları grupları ve sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan mülakatlarda bu grupların temsilcileri kadın ve çocukların fotoğraf ve parmak izleri alındıktan sonra serbest bırakıldıklarını, ancak erkeklerin güneyde bulunan diğer kentlere götürülmek üzere otobüslere bindirilip gözültüne alındıklarını ifade ettiler.⁹²

Sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan bildirimler ve Uluslararası Af Örgütü'nün gözültüne alınan kişilerle gerçekleştirdiği telefon mülakatları, bu kişilerin resmi olmayan yerlerde tutulduklarına; alıkonulmalarının gerekli ve orantılı olup olmadığına dair herhangi bir bireysel değerlendirme yapılmadığına ve alıkonulan kişilere alıkonulma nedenleri de dâhil olmak üzere özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarına ilişkin herhangi bir yazılı kararın tebliğ edilmediğine işaret ediyor.⁹³

Uluslararası hukuka göre özgürlükten yoksun bırakma, ancak kanunla öngörülmesi halinde hukuka uygun olabilir. Göç kontrolüyle ilgili olarak yapılan her türlü alıkoyma işlemi ise usulüne aykırı olarak ülkeye girmek ya da sınır dışı gibi kısıtlı temellerde gerçekleştirilebilir.⁹⁴ Alıkoyma işleminin bu nedenlere dayanılarak gerçekleştirildiği hallerde bile uluslararası standartlar, gereklilik ve orantılılık ilkeleri yoluyla göç kontrolüyle ilgili olarak yapılan alıkoyma işlemlerini kısıtlar. Bir diğer ifadeyle, alıkonulma ancak daha az kısıtlayıcı

⁸⁹ AMDH, *L'AMDH dénonce les violences et les arrestations des migrants*, 16 Şubat 2015, <http://www.amdh.org.ma/fr/communiqués/amdh-solidaire-migrants-17-2-15> (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) (Kısa adıyla "AMDH, 16 Şubat 2015"). BMMYK Fas Ofisi Uluslararası Af Örgütü'ne gönderdiği bir e-posta yazışmasında 14 sığınmacıyla doğrudan ve STK'lar aracılığıyla temas edildiğini teyit etti.

⁹⁰ AMDH aktivistiyle telefon üzerinden gerçekleştirilen mülakat, 13 Şubat 2015. Ayrıca bkz: AMDH, 16 Şubat 2015.

⁹¹ AMDH, 16 Şubat 2015, ve CCSM ve GADEM, *Note d'information conjointe*, 19 Şubat 2015. Ayrıca bkz: The Guardian, "Fas İspanya topraklarına yakın yerlerdeki göçmen kamplarını yıktı", 11 Şubat 2015, www.theguardian.com/world/2015/feb/11/morocco-destroys-migrant-camps-melilla-spain-border (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁹² AMDH ve GADEM ile telefon üzerinden gerçekleştirilen mülakatlar, 13 ve 16 Şubat 2015.

⁹³ AMDH, 16 Şubat 2015, CCSM ve GADEM, *Note d'information conjointe*, 19 Şubat 2015, ve EMHRN ve FIDH, *Rafles de Migrants au Maroc*, 19 Şubat 2015, www.fidh.org/La-Federation-internationale-des-ligues-des-droits-de-l-homme/maghreb-moyen-orient/maroc/17016-raffles-de-migrants-au-maroc (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). Uluslararası Af Örgütü ayrıca Nador'da idari gözetim altında tutulan iki kişiyle de 10 ve 11 Şubat 2015 tarihlerinde telefon üzerinden mülakatlar gerçekleştirdi.

⁹⁴ Bkz: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Madde 3 ve Madde 9; Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Madde 9.

tedbirlerin bireysel olarak değerlendirilip devletin ulaşmak istediği meşru amaçları gerçekleştirmede yetersiz kalması durumunda haklı kılınabilir.⁹⁵

Özellikle de eksiksiz, adil ve etkin bir iltica statüsü değerlendirilmesi neticesinde aksi kararlaştırılıncaya kadar uluslararası korumaya ihtiyacında olduğu varsayılan sığınmacılar, içinde buldukları hassas durumlarından ötürü idari ya da diğer türlü gözetime alınmamalıdır. Sığınmacıların idari gözetim altına alınması başvurulacak en son tedbir olmalıdır ve bu tedbire ancak özgürlüğü kısıtlayıcı olmayan diğer seçeneklerin yetersiz olduğunun ortaya konulmasından sonra başvurulmalıdır.⁹⁶

Dolayısıyla yukarıda yer verilen alıkonulma vakalarının tamamı, alıkonulan kişilere alıkonulma nedenlerinin yazılı olarak tebliğ edilmesini⁹⁷ ve tercüman, avukat ve tıbbi desteğe erişim dâhil olmak üzere alıkonulan kişilere temel haklarının sağlanmasını⁹⁸ öngören Fas'ın kendi mevzuatının da ihlal edilmesi anlamına geliyor. Göçmenler ayrıca (ve yine Fas'ın göç mevzuatına aykırı olarak) bu uygulamaların ardından mahkeme kararı olmaksızın 24 saatin üzerinde bir süre alıkonuldular.⁹⁹

GÖZ GÖRE GÖRE YAPILAN GERİ İTMELER: İSPANYA'DAN FAS'A GERÇEKLEŞTİRİLEN HUKUKA AYKIRI SINIR DIŞILAR

Gerek Uluslararası Af Örgütü'nün ve diğer sivil toplum örgütlerinin ulaştığı tanıklıklar gerekse de basına yansıyan haberler ve video görüntüleri, İspanya'nın Kuzey Afrika'daki topraklarından Fas'a hukuka aykırı sınır dışı vakalarının gerçekleştirildiğini ortaya koyuyor. İspanya tarafından yapılan bu geri itme uygulamalarını Uluslararası Af Örgütü tarafından daha önce bildirilen ve Yunanistan ve Bulgaristan'dan doğru yapılan geri itmelerden¹⁰⁰

⁹⁵ Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 9. Maddesiyle ilgili BM İnsan Hakları Komitesi içtihatları için bkz: *A Avustralya Davası*, Bildirim No. 560/1993; *C Avustralya Davası*, Bildirim No. 900/1999.

⁹⁶ UNHCR ExCom, *Mülteci ve Sığınmacıların İdari Gözetimi*, No. 44 (XXXVII) –1986, (b) fıkrası, www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68c43c0.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

⁹⁷ Loi n° 02-03 relative à l'entrée et du séjour des étrangers au Royaume du Maroc, à l'émigration et l'immigration irrégulières (Fas Krallığı'nda Yabancıların Giriş ve Kalışları ile Göç ve Düzensiz Göçe İlişkin 02-03 Sayılı Kanun), Madde 34. (Kısa adıyla "02-03 Sayılı Kanun")

⁹⁸ 02-03 Sayılı Kanun, Madde 36.

⁹⁹ 02-03 Sayılı Kanun, Madde 35.

¹⁰⁰ Bkz: Uluslararası Af Örgütü: *Avrupa'nın Sınırında: Yunanistan'ın Türkiye Sınırında İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 25/008/2013) www.amnesty.org/en/documents/EUR25/008/2013/en/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015); *Yunanistan: Korku ve Umut Sınırı: Avrupa'nın Sınırından Geri İtilen Göçmen ve Mülteciler* (İndeks: EUR 25/004/2014) www.amnesty.org/en/documents/EUR25/004/2014/en/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015); ve *Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli: Avrupa Sınırlarında Göçmen ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 05/001/2014) www.amnesty.eu/content/assets/Reports/EUR_050012014_Fortress_Avrope_complete_web_EN.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

ayırın nokta ise, İspanya hükümetinin böyle bir teşebbüste bulunduğunu saklama gereği bile duymaksızın dünyayı bu tür uygulamaların hukuki olduğuna ve İspanya'nın iç mevzuatının yanı sıra uluslararası yükümlülüklerini de ihlal etmediğine inka etme çabası.

İspanya İçişleri Bakanı, 6 Şubat 2014 tarihinde Ceuta kıyılarına doğru yüzen 23 kişinin hukuka aykırı olarak sınır dışı edilmesiyle ilgili olarak bu kişilerin sınır dışı edilmelerinin esasen hukuka uygun olduğunu; zira kendilerinin Sivil Muhafız memurları tarafından oluşturulan İspanya sınırını henüz geçmediklerini savundu.¹⁰¹ Bu tür beyanlar İspanya yetkililerinin uluslararası yükümlülüklerinden kaçınmak için İspanya sınırının nerede başlayıp bittiğini vaka bazında değerlendirme arzusunda olduğunu gösteriyor. Örneğin İspanya hükümeti, İspanya mahkemesinin aksi yöndeki kararına rağmen¹⁰², Melilla'dan Fas'a yapılan hukuksuz sınır dışı işlemlerini meşrulaştırmak amacıyla Melilla'nın Fas'la olan sınırındaki üç katmanlı tel örgünün arasında kalan bölgenin İspanya toprağı olmadığı öne sürmeye devam ediyor. Ancak İspanya, geri itme uygulamasının yapıldığı yer neresi olursa olsun, İspanya Sivil Muhafızları'nın fiilleri aracılığıyla ortaya koyduğu etkili bir kontrol olduğu sürece her halükarda sorumlu olacaktır.

Uluslararası Af Örgütü 2012 ve 2014 yılları arasında Fas'tan Melilla'ya tel örgüleri aşarak girmeye en az bir kere teşebbüs etmiş biri kadın olmak üzere 15 kişiyle görüştü. Görüşülen kişilerden dokuzu ya Melilla'daki tel örgüler dâhilinde kalan alanda¹⁰³ ya da tel örgüleri geçtikten hemen sonra İspanya Sivil Muhafızları tarafından yakalandıklarını ve bir kereliğine bile kimlik tespiti yapılmaksızın ve sığınma başvurusunda bulunma imkânı verilmeksizin doğrudan doğruya Fas'a geri gönderildiklerini ifade ettiler. Bu kişilere bireysel durumlarını açıklama ya da geri gönderilme işlemine karşı itirazda bulunma fırsatı da verilmemişti. Bazı görüşmeciler de Uluslararası Af Örgütü'ne beyaz urgandan yapılmış kelepçelerle ellerinin bağlandığını ve doğrudan Fas Yedek Birimleri'ne teslim edildiklerini anlattı. Geri itilme uygulamasına maruz kalmamış altı görüşmeci ise diğerlerinin bu uygulamaya maruz bırakıldığını tanık olduklarını söyledi. Son olarak bazı görüşmeciler Uluslararası Af Örgütü'ne Fas Yedek Birimleri tarafından dövüldüklerini aktardı.¹⁰⁴

¹⁰¹ Konuşmanın kaydı için bkz:

www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/CongresoTV/HistEmisionFecha?_piref73_2824053_73_2140072_2140072.next_page=/wc/accesoEmisionDiferido&fechaSeleccionada=2014/02/13&cambioLegislatura=10 (Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2014).

¹⁰² El Faro, *El entrevallado no es España, según Interior, para justificar la presencia de 'mejanis' allí*, 19 September 2014, elfarodigital.es/melilla/politica/151492-el-entrevallado-no-es-espana-segun-interior-para-justificar-la-presencia-de-mejanis-alli.html# (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve El Diario, *Imputado el coronel jefe de la Guardia Civil de Melilla por permitir las devoluciones en caliente*, 15 Eylül 2014, www.eldiario.es/desalambre/Imputado-Guardia-Civil-Melilla-devoluciones_0_303070030.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁰³ İspanya'nın Melilla sınırlarında inşa edilmiş olan üç katmanlı tel örgülerin, Fas tarafından Fas topraklarında yapılan yeni tel örgülerden ayrılması için ilkinde İspanyol tel örgüleri diyoruz.

¹⁰⁴ Ekim 2014 ve Aralık 2014 ile Şubat 2015 tarihlerinde Melilla, Ceuta ve Madrid'de gerçekleştirilen mükatlarla Kamerun, Gine, Mali ve Sierr Leone uyruklu kişilerle görüşüldü. Görüşmecilerden ikisi hariç tamamı Melilla'daki tel örgüleri en az iki kere aşmaya teşebbüs etmişti. Bir bölümü de dört ya da beş kez teşebbüs ettiklerini ifade ettiler. Geri itme uygulamalarının büyük bir bölümü 2014 yılında gerçekleşti

34 KORKU VE TEL ÖRGÜLER Avrupa'nın Mültecileri Dışarıda Tutma Yaklaşımı

Fas Yedek Birlikleri'ne, yakalanan göçmen ve mültecileri Fas'a geri götürmeleri için zaman zaman İspanya'yla olan ve tel örgü dâhilinde kalan alanlara girme izni dahi veriliyor. Uluslararası Af Örgütü'nün Aralık 2014 tarihinde Madrid'de görüştüğü Mali uyruklu refakatsiz çocuğun durumu da bu vakalardan biri.¹⁰⁵ Basında yer alan haberler de Fas Yedek Birimlerinin 24 Şubat 2014 tarihinde söz konusu bölgede oldukları bilgisi de dâhil olmak üzere bu kişinin ifade ettiği bazı hususları doğruluyor.¹⁰⁶

3 Ekim 1998'de Mali'de doğdum. İki kız ve bir erkek kardeşim var. Annem hastalanıp öldükten sonra Mali'den ayrılmak zorunda kaldım. Bir süre Cezayir'de kaldıktan sonra Kasım 2013'ün sonlarına doğru Fas'taki Gourougou'ya gittim. Avrupa'da daha iyi bir yaşama kavuşabilmenin hayalini kuruyordum.

Melilla'ya tel örgülerinden atlayarak ulaşmayı defalarca denedim ama sadece iki kez başarılı olabildim. Diğer denemelerimde Alit [Fas Yedek Birlikleri] bizi durdurdu. Tel örgüyü ilk kez geçtiğimde tarih ya 22 ya da 24 Şubat'tı. Tarihten tam emin değilim... O gün aramızda Gineliler de vardı ama sayıları fazla değildi. Başka ülkelerden gelen birkaç kişi daha vardı... Sabahın erken saatleriydi. İlk iki katmanı geçebildim ama üçüncüsünde Guardia [İspanyol sivil muhafızları] beni yakaladı. Üçüncü katmanı tırmanırken Guardia bize sopalarla vurdu. Her yerimize vurdular. Çok can acıttıyordu. Sonra telin diğer tarafında, hemen yanımda, Alit'i gördüm. Onlar da bize vurmaya başladılar. O gün çok güçsüzdüm, vazgeçmeye karar verdim. Düşüp yaralanmaktan korktuğum için de aşağı doğru ağır ağır inmeye başladım. İnerken bile dayak yiyordum. Alit daha sonra beni yakalayıp Fas'a geri götürdü. Guardia'ya bizi Fas'a geri götürebilmeleri için tel örgüdeki kapıları açmasını söylediler. Benim gibi Alit tarafından alınan yedi ya da sekiz kişi daha vardı. Fas'a geri götürüldükten sonra da Alit bizi dövmeye devam etti. Çok şiddetli vuruyorlardı. Sonra polislerin başında olan biri geldi ve onlara durmalarını söyledi. Her tarafım acıyordu ama ciddi bir yaralanmam yoktu. Başlarından kanlar akan insanları gördüm. Polis beni ve benim gibi çok ciddi bir şekilde yaralanmayanları Nador'daki karakola götürdü. Yaklaşık dört saat boyunca oradaydım. Bize yiyecek, ayakkabılarını kaybedenlere de ayakkabı verdiler. Yiyecek bir şeyler de verdiler. Ama sonra bizi Rabat'a götürüp orada bıraktılar. Üzerimde hiç para olmadığı için Gourougou'ya geri dönebilene kadar otobüs terminalinde yatıp kalkmak zorunda kaldım.

İspanya ve Fas'ın geri itme uygulamalarındaki işbirliği 28 Mart 2014¹⁰⁷ ve 18 Haziran 2014¹⁰⁸ tarihlerinde de Melilla'daki göçmen hakları grubu olan Prodein tarafından

ve en az biri de Ağustos 2014 tarihinde meydana geldi. Görüşmecilerden ikisinin aktardığı geri itme uygulaması ise 2012 tarihinde gerçekleşmişti.

¹⁰⁵ Uluslararası Af Örgütü tarafından 16 Aralık 2014 tarihinde Madrid'de gerçekleştirilen mülakat (Mülakat No 47).

¹⁰⁶ El Mundo'nun haberinde 24 Şubat 2014 sabahında yapılan giriş teşebbüsü ile Faslı yetkililerin Melilla'daki tel örgüler dâhilindeki alana girdiği bilgisi yer alıyor: www.elmundo.es/espana/2014/02/24/530b07e8ca47419f388b456d.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). Ayrıca bkz: El Pais: politica.elpais.com/politica/2014/02/24/actualidad/1393232097_129060.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁰⁷ Video kaydı için bkz: www.eldiario.es/desalambre/VIDEO-ONG-marroquies-territorio-inmigrantes_0_244625538.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁰⁸ Prodein tarafından çekilen video kaydı, 18 Haziran 2014: vimeo.com/98687161 (Erişim Tarihi: 14

yayımlanan video kayıtlarıyla da belgelendi. Her iki kayıta da Fas Yedek Birlikleri görülebiliyor. İlk kayıta kelepçelenmiş kişilerin Fas Yedek Birlikleri tarafından tel örgülerde bulunan bir kapıdan herhangi resmi bir tespit ve geri gönderme usulü işletilmeksizin Fas'a geri götürüldükleri görülüyor. 18 Haziran 2014 tarihli ikinci kayıta ise tel örgüler dâhilindeki alanda bulunan Fas Yedek Birlikleri'nin göçmenleri tel örgüden aşağı çektikleri ve Fas'a geri götürdükleri görülüyor. Bu ikinci kayıta da ne Fas ne de İspanya yetkililerinin herhangi bir resmi geri gönderme usulü uygulamadıkları anlaşılıyor. Kayıta ayrıca Faslı bir yetkilinin uzun tahta bir sopayla tel örgüler dâhilindeki yabancı uyruklu bir kişiyi, bu kişi yerde ve görülebilir herhangi bir tehdit oluşturmuyor gibi görünmesine rağmen, ciddi bir biçimde dövdüğü görülüyor. İspanya hükümetinin söz konusu olaya ilişkin olarak bir milletvekilinin sunduğu soru önergesine verdiği yanıtın kendisi de Fas güvenlik güçlerinin Melilla'daki üç katmanlı tel örgülerin dâhilindeki alana iki ülke arasındaki "düzensiz göçle" ilgili işbirliği gerektirdikçe girdiğini teyit ediyor.¹⁰⁹

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü kişilerden bir bölümü Melilla'yı Nador'dan ayıran üç katmanlı tel örgülerin tamamını geçmelerine rağmen herhangi bir resmi usul olmaksızın geri gönderildiklerini söyledi. Uluslararası Af Örgütü'ne aktarılan bu vakaların biri 1 Mayıs 2014 tarihinde gerçekleşti. Söz konusu vakada Kamerun, Sierra Leone ve Gine'den¹¹⁰ gelen üç yetişkin erkek yer alıyor. Gine'den gelen kişi, İspanya Sivil Muhafızları tarafından yakalandığında Melilla'daki üç katmanlı tel örgülerin tamamını geçmiş olduğunu ve aynı yetkililer tarafından tel örgüdeki kapıdan Fas yetkililerine teslim edilerek Fas'a geri gönderildiğini ifade etti. Gine uyruklu bu kişi Uluslararası Af Örgütü'ne kendisini İspanya yetkililerine tanıtmaya ve hangi nedenden ötürü Melilla'ya geldiğini açıklama şansı verilmediğini; aslında İspanya'da sığınma başvurusunda bulunmak istediğini de söyledi. Aynı ayrı görüşülen diğer kişiler de göçmenlerin İspanya Sivil Muhafızları tarafından Nador ve Melilla arasındaki tel örgülerde bulunan kapıdan geçirilerek Fas'a geri gönderildiğini gördüklerini ifade ettiler. Bu tanıklıklara ilaveten, 1 Mayıs 2014'te herhangi resmi bir usul uygulanmaksızın ve sığınma talebinde bulunma ya da itiraz etme şansı verilmeksizin Melilla'dan Fas'a gönderilen ve Fas yetkililerine teslim edilen bir göçmenin Melilla'daki Sivil Muhafız Komuta Merkezi'ne karşı açtığı ceza davasında dile getirdiği iddialar da mevcut.¹¹¹ 1 Mayıs 2014'te Melilla'daki tel örgülerin İspanya tarafında Prodein tarafından çekilen video kaydı da İspanya Sivil Muhafızlarının göçmenleri tel örgüdeki kapıdan Fas'a götürerek Fas

Eylül 2015) ve Prodein temsilcisiyle yapılan bir gazete röportajı:

politica.elpais.com/politica/2014/06/20/actualidad/1403249154_546020.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁰⁹ Bkz: Milletvekili Jon Inaritu Garcia tarafından 20 Haziran 2014 tarihinde verilen meclis soru önergesi ve hükümetin 11 Eylül 2014 tarihli yanıtı (Dosya Sayı 147180).

¹¹⁰ Uluslararası Af Örgütü tarafından 7 Ekim 2014, 10 Ekim 2014 ve 2 Şubat 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen mülakatlar (Mülakat No 1, 7 ve 50).

¹¹¹ Bkz: www.diagonalperiodico.net/global/26068-belletti-se-querella-contra-la-guardia-civil-melilla-por-devolverlo-ilegalmente (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) (İngilizcesi için bkz: www.x-pressed.org/?xpd_article=spain-belletti-files-a-lawsuit-against-the-civil-guard-for-illegally-returning-him-to-morocco (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015)).

Yedek Birliklerine teslim ettiklerini gösteriyor.¹¹²

İSPANYA ADALAR GRUBUNDAN YAPILAN MEŞRUIYETİ ŞÜPHELİ GERİ GÖNDERME İŞLEMLERİ

16 Nisan 2014 tarihinde, 15 Nisan 2014'te Chafarinas adalar grubu içinde bulunan Congreso adalarından geri dönen yedi kişi İspanya yetkilileri tarafından Fas'a geri gönderildi. Melilli Özerk Şehri Hükümet Delegasyonu tarafından aynı gün içinde yayımlanan bir bildirimde kişilerin resmi geri gönderme usulüne (*devolucion*) riayet edilerek geri gönderildiklerini teyit ediyor.¹¹³

Uluslararası Af Örgütü 16 Nisan 2014'te Chafarinas'tan Fas'a geri gönderilen kişilerden biriyle görüştü.¹¹⁴ Söz konusu kişi, Uluslararası Af Örgütü'ne aktardığı tanıklığında yedi kişinin de İspanya toprağında buldukları yaklaşık 30 saatlik süre zarfında kendileriyle temas eden avukatın yanı sıra askeri görevlilere ve polis memurlarına sığınma başvurusunda bulunmak istediklerini ilettiklerini bildirdi. Ancak kendilerine sürecin hiçbir aşamasında Fas'a geri gönderilecekleri bilgisi verilmediği gibi, bu geri gönderme işlemine itiraz edebilme imkânlarının bulunduğu da söylenmedi.

Uluslararası Af Örgütü ayrıca Fas'ta bulunan bir göçmen hakları grubu temsilcisi tarafından bu kişilerin sığınma başvurusunda bulunma istekleri kendisine iletilen ve Chafarinas'ta buldukları süre zarfında bu yedi kişiyle temas eden avukat Patricia Fernandez Vicens ile de görüştü. Avukat, bu kişilerle telefonla görüştüğünü ve kişilerin İspanya'da sığınma talebinde bulunmak istediklerini yinelemelerinin ardından durumu Madrid'de bulunan İçişleri Bakanlığı İltica ve Mülteci Ofisi'ne ve Bileşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) temsilciliğine faks yoluyla ilettiğini ifade etti. Avukat ayrıca bu iletide Chafarinas'ta bulunan bu kişilerin uyruklarını ve doğum tarihleri ile sığınma talebinde bulunma isteklerine dair ayrıntılara da yer verdiğini aktardı.¹¹⁵

¹¹² Prodein tarafından çekilen video kaydı, 1 Mayıs 2014: vimeo.com/93511041 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹¹³ *El Gobierno entrega a Marruecos a los siete inmigrantes de Chafarinas*, 16 Nisan 2014, <http://www.elmundo.es/espana/2014/04/16/534eb7cf22601d10728b457e.html> (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). Ayrıca bkz: Milletvekili Jon Innaritu Garcia tarafından 30 Nisan 2014 tarihinde verilen 133059 sayılı meclis soru önergesi ve hükümetin 23 Haziran 2014 tarihli yanıtı (Dosya Sayı 142316).

¹¹⁴ Uluslararası Af Örgütü tarafından 27 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleştirilen mülakat (Mülakat No 72). Görüşmecinin uyuğu ve mülakat yeri görüşmecinin isteği üzerine gizli tutulmuştur.

¹¹⁵ 15 Nisan 2014 tarihinde İltica ve Mülteci Bürosu'na faksı gönderen Avukat Patricia Fernández Vicens ile yapılan telefon görüşmesi ve e-posta yazışması. Gönderilen metin ve faks onay belgesinin bir nüshası için bkz: www.publico.es/politica/siete-chafarinas-pidieron-asilo-expulsados.html (Erişim tarihi: 14 Eylül 2015)). Avukat daha sonra sığınmacıların hukuka aykırı bir şekilde geri gönderilmelerini engellemek için Melilla'daki hükümet delegasyonuna da aynı faksı gönderdi ve telefonla temas etti. Bu

Basın ve sivil toplum örgütlerine göre benzer bir vaka 3 Haziran 2014 tarihinde de meydana geldi.¹¹⁶ Söz konusu vakada aralarında en az iki çocuğun da bulunduğu ve Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen 13 kişinin, İspanya yetkilileri (Sivil Muhafızlar) tarafından fark edilip Ceuta yakınlarındaki İspanyol adası Perejil adasına inmelerine izin verildikten sonra Fas'a (jandarma olduğu iddia edilen kişiler tarafından) geri gönderildikleri bildiriliyor. Basında yer alan haberlerde de Fas yetkililerinin İspanya Sivil Muhafızları izlerken 13 kişiyi adadan zorla geri gönderdiği ileri sürülüyor.¹¹⁷

Fas İnsan Hakları Derneği (AMDH) ise 2014 yılı içinde Melilla'yı çevreleyen tel örgülerin ilk ya da ikinci ya da tüm katmanlarını aşan ancak nihayetinde İspanya'dan Fas'a hukuka aykırı olarak sınır dışı edilerek Fas yetkililerine teslim edilen Sahra-Altı Afrikalı kişi sayısının 324 olduğunu ifade ediyor.¹¹⁸

Ceuta'daki coğrafi koşullar nedeniyle tel örgülere yaklaşan göçmenlerin Fas ya da İspanya yetkilileri tarafından fark edilmeleri oldukça kolay olduğundan Ceuta'ya varışların büyük bir bölümü botlarla gerçekleştiriliyor. Bu nedenden ötürü Ceuta'yı çevreleyen tel örgülerden doğru gerçekleştirildiği söylenen geri itme uygulaması sayısı fazla değil. Uluslararası Af Örgütü de bu raporun araştırmalarının sürdüğü süre zarfında Ceuta açıklarında denizden gerçekleştiren geri itme uygulamasına dair herhangi bir duyum almadı. Sivil toplum örgütleri, göçmen ve mülteciler Uluslararası Af Örgütü'ne Ceuta açıklarında İspanya Sivil Muhafızları tarafından durdurulan botlara genellikle yardım sağlandığını ve Ceuta'ya getirildiklerini ifade ettiler.¹¹⁹ Ancak Melilla'da bulunan Sivil Muhafız Komuta Merkezi'ndeki yetkililer Uluslararası Af Örgütü'ne Melilla açıklarında suların İspanyol arama ve kurtarma bölgesi dâhilinde olmadığını ve dolayısıyla bir bot tespit etmeleri durumunda bu botlarda yer alan kişilerin alınması ve Fas'a götürülmeleri için Fas yetkililerini bilgilendirdiklerini aktardılar.¹²⁰ Yetkililer ayrıca durdurulan bu botlardaki kişilerin Melilla'ya inmelerine müsaade edilmediğini de eklediler.

Denizde gerçekleştirilen geri itme uygulamalarından biri olan ve hakkında Uluslararası Af

bilgi aynı zamanda Madrid'deki BMMYK Temsilciliği tarafından da yapılan bir açıklamada doğrulanıyor: acnur.es/noticias/noticias-de-espana/1676-acnur-preocupado-por-la-devolucion-de-personas-en-posible-necesidad-de-proteccion-desde-chafarinas (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹¹⁶ Bkz: Milletvekili Jon Innaritu Garcia tarafından 6 Haziran 2014 tarihinde verilen meclis soru önergesi ve hükümetin 28 Temmuz 2014 tarihli yanıtı (Dosya Sayı 146917). Haberler için ayrıca bkz: politica.elpais.com/politica/2014/06/03/actualidad/1401791765_688046.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve cadenaser.com/ser/2014/06/03/sociedad/1401761607_850215.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹¹⁷ Haberler için bkz: politica.elpais.com/politica/2014/06/03/actualidad/1401791765_688046.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve cadenaser.com/ser/2014/06/03/sociedad/1401761607_850215.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹¹⁸ AMDH ile 21 Şubat 2015 tarihinde yapılan mülakat.

¹¹⁹ Ceuta'ya botla varan göçmen ve mültecilerle Ekim 2014 ve Şubat 2015 tarihlerinde ve Ceuta'daki Kızılhaç temsilcileriyle 24 Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirilen mülakatlar.

¹²⁰ Melilla'da bulunan Sivil Muhafız Birliği temsilcileriyle 8 Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

Örgütü de dâhil olmak üzere en fazla haber yapılan vaka ise 6 Şubat 2014 tarihinde gerçekleşti.¹²¹ Bu vakada Fas'tan yüzerek yola çıkan en az 14 göçmen, İspanya Sivil Muhafızlarının İspanya'ya girişi engellemek amacıyla plastik mermi ve göz yaşartıcı gaz kullanmalarının ardından, Ceuta açıklarında boğularak hayatlarını kaybetmişti. Aynı gün, yüzerek sahile ulaşmayı başarıp kurtulan 23 kişi ise, sahile varmalarının hemen ardından, herhangi bir resmi usul olmaksızın Fas'a geri gönderildiler.

Ceuta'dan gerçekleştirilen bir diğer hukuka aykırı sınır dışı işlemi de 3 Şubat 2015 tarihinde meydana geldi. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü Kamerun uyruklu yetişkin bir erkek, 3 Şubat 2015 tarihinde Ceuta çevresindeki tel örgülerin etrafından yüzerek İspanya sınırını geçtiğini; arkadaşlarının da tel örgülere tırmanıp İspanya tarafına girdiklerini söyledi.¹²² Ancak bu kişiler Ceuta'ya varmalarının ardından İspanya Sivil Muhafızları tarafından yakalanıp tel örgüdeki kapıdan Fas yetkililerine teslim edilerek Fas'a geri gönderildiler. İspanya yetkililerinin Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen göçmenleri, Ceuta'yı Tetouan'dan ayıran tel örgüdeki kapıdan sırayla Fas'a geri gönderdiklerini belirten yerel gazete haberleri de görüldüğü bu kişinin tanıklığını doğruluyor.¹²³

YABANCILARIN GERİ GÖNDERİLMELERİ VE SINIR DIŞI EDİLMELERİNE İLİŞKİN İSPANYA MEVZUATI

Yabancıların Hak ve Özgürlükleri ile İspanya'daki Sosyal Uyumlarına İlişkin Kanun (Organik Kanun 4/2000) yabancı uyruklu bir kişinin bir diğer devletin yetki alanına gönderilmesi hususunda üç usul öngörüyor: girişe izin verilmemesi (*denegación de entrada*), düzensiz giriş nedeniyle sınırdan geri çevrilme (*devolución*) ve sınır dışı (*expulsión*).¹²⁴ Kanuna göre yabancı uyruklu bir kişinin bu usullerden herhangi birine tabi olmasına neden olacak bir durumda olması halinde idari süreçler boyunca ve uluslararası koruma başvurusunun her aşamasında hukuki destek alma hakkı bulunuyor. Kanun aynı zamanda bu süreçler

¹²¹ Uluslararası Af Örgütü tarafından konuyla ilgili olarak yayımlanan basın açıklamaları için bkz: *İspanya: Ceuta'daki "Dehşet Verici" Göçmen Ölümleri İçin Hesap Verme Çağrısında Bulunuluyor*, 14 Şubat 2014, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/02/spain-accountability-urged-appalling-migrant-deaths-ceuta/> (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015) ve *España: La tragedia de los migrantes de Ceuta, lamentable menosprecio hacia la vida humana*, 6 Şubat 2015, www.es.amnesty.org/noticias/noticias/articulo/la-tragedia-de-los-migrantes-de-ceuta-lamentable-menosprecio-hacia-la-vida-humana/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). Ayrıca bkz: Uluslararası Af Örgütü, *Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli: Avrupa Sınırlarında Göçmenlerin ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 05/001/2014).

¹²² Uluslararası Af Örgütü tarafından 6 Şubat 2015 tarihinde gerçekleştirilen mülakat (Mülakat No 64).

¹²³ Bkz: El Faro, *De la valla... a la entrega a Marruecos*, 4 Şubat 2015, elfarodigital.es/ceuta/sucesos/158564-de-la-valla-a-la-entrega-a-marruecos.html# (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve El Faro, *Entregados a Marruecos los seis inmigrantes que se subieron a la valla en Benzú*, 4 Şubat 2015, elfarodigital.es/ceuta/sucesos/158486-cien-inmigrantes-intentan-entrar-a-traves-del-espigon-de-benzu.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹²⁴ 4/2000 sayılı Kanun, Madde 58 ve Madde 60.

esnasında tercüman desteğinin de sağlanmasını öngörüyor.¹²⁵

Ancak yukarıda yer verilen ve Ceuta ve Melilla'dan gerçekleştirilen sınır dışı işlemleri uluslararası ve AB hukuku tarafından öngörülen herhangi bir güvenceye riayet edilmeksizin hukuka aykırı bir şekilde yapıldığı izlenimini uyandırıyor. Dolayısıyla bu uygulamalar aşağıda yer verilenler de dâhil olmak üzere İspanya'nın onayladığı uluslararası sözleşmelerin ihlali anlamına geliyor:

- Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Madde 13,
- 1951 Mülteci Sözleşmesi, Madde 33,
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 3; Sözleşmeye Ek 4. Protokol, Madde 4 ve Sözleşmeye Ek 7. Protokol, Madde 1.

Sözü edilen uygulamalar aynı zamanda aşağıda yer verilen AB mevzuatını da ihlal ediyor.

- Schengen Sınır Kodu,¹²⁶
- İltica Usulleri Yönergesi¹²⁷ ve
- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Madde 18 (sığınma hakkı), Madde 19 (geri gönderme, sınır dışı ve geri iade hallerinde koruma) ve Madde 47 (etkin iç hukuk yolu ve adil yargılanma hakkı).

Uluslararası Af Örgütü'nün Madrid, Ceuta ve Melilla'da görüştüğü İspanya yetkilileri birçok kez İspanya'ya, özellikle de Ceuta ve Melilla'ya yönelen düzensiz göç hareketlerinde, Suriyelilerin gelmeye başladığı 2013 yılının sonlarına dek, uluslararası koruma ihtiyacında olan kişilerin bulunmadığını ifade ettiler. Yetkililer ayrıca Fas ya da Cezayir ile Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen diğer kişilerin tamamının ekonomik göçmen olduğunu ileri sürdüler. Bu varsayım öncelikle mültecilerin her zaman yaygın şiddet ya da insan hakları ihlalleri nedeniyle kaçmadığı gerçeğini göz ardı ediyor. Zira dünyadaki milyonlarca mülteci, ırk, din, siyasi görüş, toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim de dâhil olmak üzere sahip oldukları belli başlı özelliklerden ötürü bireysel olarak zulme uğradıklarından ötürü evlerini terk ediyorlar. Bu neenden ötürü de menşe ülkesinden bağımsız olarak herkesin, ihtiyaç duydukları korumayı ortaya koyabilmeleri için, bireysel sığınma prosedürlerine erişebilmeleri gerekiyor.

Herhangi bir tespit usulü bulunmadığından bazı hallerde çocuklar da yukarıda yer verilen uygulamalara maruz kalabiliyorlar. Bu durum, çocuklarla ilgili her türlü işlemde çocuğun

¹²⁵ 4/2000 sayılı Kanun, Madde 22/2.

¹²⁶ Kişilerin Sınırdan Geçişlerini Düzenleyen Hükümleri İçeren Bir Birlik Kanunu Oluşturulmasına İlişkin 562/2006 sayılı Avrupa Parlamentosu ve 15 Mart 2006 tarihli Konsey Tüzüğü.

¹²⁷ Üye Devletlerde Uluslararası Koruma Verilmesi ve Bu Korumanın Geri Alınması Usullerindeki Asgari Standartlara Dair 2013/32/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve 26 Haziran 2013 tarihli Konsey Yönergesi (gözden geçirilmiş).

yüksek yararının gözetilmesini ifade eden ve İspanya'nın da taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin de açık bir ihlali anlamına geliyor.¹²⁸ Son olarak hukuka aykırı sınır dışı işlemleri de aynı zamanda İspanya'nın kendi yasalarının bir ihlali.¹²⁹

İki ülke arasındaki 1992 tarihli geri kabul anlaşmasına rağmen Fas hükümeti, kural olarak, Ceuta ve Melilla'dan vatandaşı olmayan kişilerin topraklarına resmi kanallarla geri gönderilmesine izin vermiyor (ancak yukarıda da yer verildiği üzere Fas yetkililerinin sınır kontrol operasyonları esnasında hukuka aykırı bir şekilde sınır dışı edilen kişileri kabul ettiğine dair çok sayıda delil mevcut¹³⁰). Fas'a yapılan bu sınır dışı işlemlerinin bir kısmı İspanya ve Fas arasındaki üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulüne dair anlaşma kapsamında yapılmış olsa bile¹³¹; anlaşma, bir devletin yetki alanı dışına çıkarılan kişiler için uluslararası hukukta öngörülen bir dizi esas ve usul güvencelerini içermiyor (geri kabul anlaşmasına dair ayrıntılı bilgi için, bkz: "İspanya'nın Sınır Kontrollerinin Dışsallaştırılması" bölümü, sayfa 17).

4/2000 SAYILI YASADAKİ DEĞİŞİKLİK: CEUTA VE MELİLLA'YA ÖZEL YENİ BİR SINIR REJİMİ

26 Mart 2015 tarihinde İspanya Kongresi'nde Kamu Güvenliği Kanunu'na ilişkin olarak gerçekleştirilen nihai oylama İspanya'nın göç yasasını (4/2000 sayılı Kanun) tadil ederek, yasada hâlihazırda bulunan üç maddeye ilaveten Ceuta ve Melilla'ya özel yeni bir usul getirdi: idari takdirle "sınırdan geri çevirme" (*el rechazo*). Yapılan değişiklikler uyarınca "Ceuta ve Melilla'yı ayıran sınır çizgisi boyunca tespit edilen ve sınır koruma tedbirlerini aşmak suretiyle düzensiz olarak sınırı geçmeye teşebbüs eden yabancı uyruklu kişiler,

¹²⁸ Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Madde 3(1). Sözleşmenin ve ilgili diğer insan hakları belgelerinin önemine dair ayrıntılı bilgi için bkz: "Geri İtme Uygulamaları ve İnsan Hakları Yükümlülükleri" bölümü.

¹²⁹ Yabancıların Hak ve Özgürlükleri ile İspanya'daki Sosyal Uyumlarına İlişkin 4/2000 sayılı ve 11 Ocak 2000 tarihli Kanun (*sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración*) (adli yardım ve tercüman erişimini güvence altına alan Madde 22/2 ve geri gönderme yasağını içeren Madde 57/6) ve RD 557/2011 sayılı ve 20 Nisan 2011 tarihli 4/2000 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik; özellikle de "Kıyı ve sınırları korumakla görevli kolluk güçleri İspanya'ya yasa dışı yollardan girmeye teşebbüs eden kişileri yakalamaları halinde söz konusu kişilerin kimlik tespit ve gerekirse geri gönderilme işlemlerinin başlatılması için derhal Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ilgili karakoluna götürecektir" ibaresini içeren 23/2 maddesi.

¹³⁰ Ekim 2014 tarihinde Ceuta ve Melilla'daki polis birimlerinin temsilcileriyle gerçekleştirilen mülakatlar. Bu durumun Fas'ın Ceuta ve Melilla'nın İspanya tarafından işgal edildiğini düşünmesinden ötürü olduğu iddia ediliyor; ancak Fas yetkilileri Uluslararası Af Örgütü'nün görüşme çağrılarına yanıt vermediği için, bu iddia Fas yetkililerine teyit amacıyla sorulamadı.

¹³¹ Acuerdo entre el Reino de España y el Reino de Marruecos relativo a la circulación de personas, el tránsito y la readmisión de extranjeros entrados ilegalmente, signed in Madrid in 1992 (İspanya Krallığı ve Fas Krallığı arasında kişilerin hareket ve geçişleri ile yasadışı giren kişilerin geri kabulüne dair anlaşma), imza tarihi: 1992, Madrid (yürürlüğe giriş tarihi: 21 Ekim 2012), www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-8976#analisis (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

İspanya'ya yasa dışı olarak girişlerinin engellenmesi için geri çevrilebilirler".¹³²

Değişiklik metninde yer alan bir fıkrada söz konusu geri çevirme fiilinin "uluslararası insan hakları ve uluslararası koruma normlarına riayet edilerek gerçekleştirileceği" ibaresine yer verilse de, sınırı geçmeye çalışan göçmen, sığınmacı ve mültecilerin haklarının "sınırdan geri çevirme" esnasında nasıl korunacağını tanımlayan ya da bu amaçla bir usul öngören bir hüküm bulunmuyor. Örneğin İspanya kanunları, girişe izin verilmemesi (*denegación de entrada*), düzensiz giriş nedeniyle sınırdan geri çevirme (*devolución*) ve sınır dışı (*expulsión*) olarak sıralan durumlarda hukuki destek ve tercümana erişim gibi bir dizi usul güvencelerini içeriyor. Ancak yapılan değişiklikte getirilen bu yeni idari takdirle "sınırdan geri çevirme" (*el rechazo*) uygulamasında bu tür güvenceler yok.

"Ceuta ve Melilla çevresi entegre eylem planı" protokolü¹³³ İçişleri Bakanlığı tarafından 22 Ekim 2014 tarihinde açıklandı ve protokolün, yukarıda açıklanan ve İspanya'nın göç yasalarına "sınırdan geri çevirme" kavramını dâhil eden mevzuat değişikliklerinin yürürlüğe girmesinden sonra uygulamaya konulacağı bildirildi. Ancak bu protokole de yaralılara tıbbi destek sağlanmasını öngören bir hüküm dışında insan hakları güvenceleri yer almıyor. Yapılan değişikliklerde "sınırdan geri çevirme" fiilinin tam olarak ne anlama geldiğinin açıklanmaması ve güvencelere yer verilmemesinin bu değişikliklerin hâlihazırda Sivil Muhafızlar tarafından İspanya'dan Fas'a gerçekleştirilen geri itme uygulamalarını yasallaştıracağından kaygı duyuluyor. 4/2000 sayılı kanunda yapılan değişikliklerin arasında bulunan ve "sınırdan geri çevirme" kavramını¹³⁴ içeren hükmün derhal yürürlüğe girmesini öngören hüküm de bu endişeleri haklı kılıyor. Nitekim bu hükümde yer alan ibareye göre idari takdirle sınırdan geri çevirme fiili, "Devlet Güvenlik Güçlerinin sınır çevrelerinde icra ettikleri vazifelerle ilgili mevcut yasal rejimin daha açık bir biçimde ifade edilmesinden ibaret olduğundan" herhangi bir geçiş dönemine ihtiyaç bulunmuyor.¹³⁵

Mayıs 2015 tarihinde Birleşmiş Milletler İşkencenin Önlenmesi Komitesi, İspanya'ya yeni

¹³² 30 Mart tarih ve 4/2015 sayılı Kamu Güvenliği Yasasının ilk hükmünde yapılan onuncu ilave hükmün birinci fıkrası, Yürürlüğe Giriş Tarihi: 1 Nisan 2015.

¹³³ Bu protokole ilişkin olarak yapılan duyuru için bkz: İçişleri Bakanlığı'nın internet sitesi: www.interior.gob.es/es/web/interior/noticias/detalle/-/journal_content/56_INSTANCE_1YSSI3xiWuPH/10180/2687323/?redirect=http%3A%2F%2Fwww.interior.gob.es%2Fes%2Fweb%2Finterior%2Fprensa%2Fnoticias%3Fp_id%3D101_INSTANCE_GHU8Ap6ztgsg%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_count%3D1%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztgsg_advancedSearch%3Dfalse%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztgsg_keywords%3D%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztgsg_delta%3D10%26p_r_p_564233524_resetCur%3Dfalse%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztgsg_cur%3D59%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztgsg_andOperator%3Dtrue (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹³⁴ Bkz: Parlamento Resmi Bülteni, Sayfa 145, Senato, 13 Şubat 2015.

¹³⁵ İspanyolca orijinali: Se establece, con carácter general, un período de «vacatio legis» suficiente para que se produzca el adecuado tránsito desde la regulación actual a la nueva; no obstante, se dispone la inmediata entrada en vigor del régimen aplicable a los rechazos en frontera en Ceuta y Melilla, que se limita a dar mayor claridad al régimen jurídico ya vigente que rige la actuación de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado en los perímetros fronterizos.

mevzuatını geri göndermeme ilkesini güvence altına alacak ve her vakanın bireysel olarak değerlendirilerek kişilerin sığınma prosedürüne erişimlerini sağlayacak şekilde gözden geçirme çağrısında bulundu.¹³⁶ Komite, yapılan bu değişikliklerin Ceuta ve Melilla kentlerinde gerçekleştirilen hukuka aykırı geri gönderme işlemleri için “yasal kılıf” rolü oynayacağını kaydetti.¹³⁷ Benzer bir biçimde Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi de İspanya'ya Ceuta ve Melilla'da “sınırdan geri çevirme” uygulamasına olanak veren yasayı “uluslararası koruma arayan herkesin adil usullerle işleyen bireysel değerlendirmeye, ayrımcılık gözetilmeksizin geri gönderilmeye karşı korunmaya ve olumsuz kararları askıya alma yetkisine sahip bağımsız bir mekanizmaya erişimlerini sağlayacak şekilde” gözden geçirmesi tavsiyesinde bulundu.¹³⁸

Ceuta ve Melilla'da yürürlüğe konulan bu yeni “sınırdan geri çevirme” rejiminin İspanya'nın insan hakları yükümlülüklerinin ihlaliyle sonuçlanmaması için söz konusu işlemin geri göndermeyi ve İspanya'dan Fas'a toplu şekilde sınır dışı edilmeyi önleyecek ilgili tüm güvenceleri içerecek şekilde yürütülmesini sağlayacak açık bir düzenlemeye acilen ihtiyaç duyuluyor.

SINIR GEÇİŞ NOKTALARINDA SİĞİNMA PROSEDÜRLERİNE ERİŞİM

Ceuta ve Melilla'da yeni rejimin yürürlüğe girmesi, İçişleri Bakanlığı'nın bu kentlerde yer alan resmi sınır geçiş noktalarındaki (Ceuta'da Tarajal ve Melilla'da ise Beni Enzar) sığınma bürolarını resmen açmasından birkaç gün geçtikten sonra gerçekleşti.¹³⁹ Yeni yasa, uluslararası koruma ihtiyacındaki kişilerin yaptıkları sığınma başvurularının bu noktalarda alınmasını öngörüyor. Ancak, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks'in Melilla'ya Ocak 2015 tarihinde yaptığı ziyaretin ardından da kaydettiği üzere bu bürolar seyahat belgeleri bulunmayan ve Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen kişiler için erişebilir değil. Zira bu kişilerin İspanyol sınır geçiş noktalarına ulaşabilmeleri için Fas'tan

¹³⁶ İşkencenin Önlenmesi Komitesi, 15 Mayıs 2015 tarihindeki 1328. oturumunda kabul edilen İspanya'nın altıncı periyodik raporuna ilişkin nihai gözlemler (CAT/C/ESP/6), 13. paragraf: [tinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/ESP/CAT_C_ESP_CO_6_20489_S.pdf](http://internet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/ESP/CAT_C_ESP_CO_6_20489_S.pdf) (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) (Kısa adıyla “İşkencenin Önlenmesi Komitesi, 15 Mayıs 2015 tarihli Nihai Gözlemler”).

¹³⁷ İşkencenin Önlenmesi Komitesi, 15 Mayıs 2015 tarihli Nihai Gözlemler.

¹³⁸ İnsan Hakları Komitesi, 20 Temmuz 2015 tarihindeki oturumda kabul edilen İspanya'nın CCOR/C/ESP/6 sayılı altıncı periyodik raporuna ilişkin CCPR/C/SR.3192 sayılı nihai gözlemler, 18. paragraf: [tinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR/C/ESP/CO/6&Lang=En](http://internet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR/C/ESP/CO/6&Lang=En) (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹³⁹ İçişleri Bakanlığı (basın açıklaması), *Jorge Fernández Díaz subraya que la apertura de las Oficinas de Protección Internacional reafirma el compromiso de España con la defensa de los derechos humanos*, 16 Mart 2015, www.interior.gob.es/es/web/interior/noticias/detalle/-/journal_content/56_INSTANCE_1YSSI3xiWuPH/10180/3547574/?redirect=http%3A%2F%2Fwww.interior.gob.es%2Fes%2Fweb%2Finterior%2Fportada%3Bjsessionid%3DD9FA9161373788BCDF6F3553F320E480%3Fp_id%3D101_INSTANCE_OFA3ASFPqmdf%26p_lifecycle%3D0%26p_state%3Dnormal%26p_mode%3Dview%26p_col_id%3Dcolumn-2%26p_col_count%3D4 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

çıkabilmeleri mümkün değil. Bu durum, sözü edilen kişilerin İspanya'ya girebilmek için Ceuta ve Melilla'yı çevreleyen tel örgülerden atlama ya da botlara binme riskini göze almaya devam edecekleri anlamına geliyor. Dolayısıyla büroların açılması olumlu bir gelişme olmasına rağmen "sınırdan geri çevirme" durumlarında iltica başvurusunda bulunabilme hakkına ilişkin bir güvence sağlamıyor.

Ekim 2014'ten 16 Haziran 2015 tarihine kadar Melilla ve Nador (Fas) arasındaki Beni Enzar sınır geçiş noktasında görev yapan polis memurları tamamı Suriye'deki çatışmadan kaçan 3300'ün üzerindeki kişinin sığınma başvurusunu aldı. Melilla'daki Sınır Polisi Şefi'nin verdiği bilgiye göre bu dönemde Sahra-Altı Afrika ülkelerinden gelen kişilerce yapılmış bir sığınma başvurusu bulunmuyor.¹⁴⁰

İSPANYA SINIR MUHAFIZLARININ GEREKSİZ YA DA AŞIRI GÜÇ KULLANIMI

Uluslararası Af Örgütü İspanya sınır muhafızlarının göçmen ve mültecilerin İspanya topraklarına ulaşmalarını durdurmaya çalışırken ve bu kişileri Ceuta ve Melilla'dan Fas'a geri gönderirken aşırı güç kullandıklarına dair çok sayıda bildirim aldı. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü ve Melilla'daki tel örgüden atlamaya teşebbüs etmiş birçok göçmen ve mülteci Sınır Muhafızları tarafından sopalarla dövüldüklerini, bu esnada eklem yerlerinin hedef alındığını ve bunun da ciddi acılara neden olduğunu ifade ettiler. Görüşülen kişilerden bir bölümü ise düşüp yaralanmalarına sebep verebilecek bir şekilde tel örgülerden aşağı çekildiklerini aktardı.

Melilla'daki göçmen hakları grubu Prodein tarafından yayımlanan bir dizi video kaydı da Sivil Muhafızların Melilla'daki tel örgüleri geçmeye teşebbüs eden göçmenlere karşı gereksiz güç kullandıklarını gösteriyor. 13 Ağustos 2014 tarihli kayıta Sivil Muhafızların Melilla'yı Nador'dan ayıran sınırın İspanya tarafından elleri kelepçeli en az 11 göçmeni tel örgüdeki kapıdan Fas'a doğu götürdükleri görülüyor.¹⁴¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından yine bu vakayla ilgili olarak yayımlanan diğer bir kayıta ise İspanya Sınır Muhafızları oldukları tahmin edilen kişilerin göçmenleri Melilla tarafından döverek götürdükleri görülüyor.¹⁴² Mali ve Fildişi Sahili uyruklu iki kişi tarafından 12 Şubat 2015 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan ve 13 Ağustos 2014 tarihinde gerçekleştirilen hukuka aykırı sınır dışı işlemleriyle ilgili başvurularda da benzer iddialar dile getiriliyor.¹⁴³

Prodein tarafından çekilen ve 15 Ekim 2014 tarihinde Melilla'dan hukuka aykırı bir şekilde gerçekleştirilen sınır dışı işlemlerini gösteren video kaydında ise Sivil Muhafızların bir göçmeni Melilla'yı Fas'tan ayıran tel örgüyü aşmaya çalışırken sopalarla dövdükleri görülüyor. Video kaydının ilerleyen bölümlerinde bilincini yitirdiği anlaşılan bir göçmen

¹⁴⁰ Melilla'daki Sınır Polisi Şefi ile 16 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

¹⁴¹ Prodein tarafından çekilen video kaydı, 13 Ağustos 2014: vimeo.com/103407413 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁴² İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından yayımlanan video kaydı, 13 Ağustos 2014: www.youtube.com/watch?v=kpRjLsu_Nqo (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁴³ *N.D. ve N.T. İspanya Davası* (Başvuru Numaraları: 8675/15 ve 8697/15), hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-156743 (Fransızca) (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

memurlar tarafından tel örgüdeki kapıdan Fas tarafına taşınıyor.¹⁴⁴ Olaya ilişkin bir diğer kayıta da yine bilincini yitirdiği görülen bir diğer yetişkin erkeğin Sivil Muhafızlar tarafından tel örgüdeki kapıdan Fas tarafına götürüldüğü görülüyor.¹⁴⁵

Uluslararası Af Örgütü özellikle de 6 Şubat 2014 tarihinde Tarajal plajının Fas tarafından Ceuta'ya geçmek üzere yüzerken en az 14 kişinin hayatlarını kaybettiği olayda İspanya kolluk kuvvetlerinin uluslararası insan hakları hukukuna aykırı bir şekilde gereksiz ve aşırı güç kullanımında bulduklarını görüşünü taşıyor. Nitekim bu vakada sivil muhafızlar silahsız durumda olan göçmen, sığınmacı ve mültecilere karşı güç kullanımında bulunmanın yanı sıra plastik mermi, kurusıkı fişek ve gaz gibi toplumsal olaylara müdahalede başvurulan teçhizatı da kullandı.¹⁴⁶ İspanya'daki muhalefet partileri olan İspanya Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) ve Çoğul Sol (Izquierda Plural) olayın araştırılması için bir Meclis Komitesi kurulması teklifinde bulunsalar da, söz konusu teklif 4 Mart 2014 tarihinde yapılan oylamada hükümetteki Halk Partisi tarafından reddedildi. İspanya sınırları içinde (Ceuta suları ve kıyılarında) bulunan beş kişinin cesedine ilişkin adli soruşturma ise bir STK'nın başvurusu üzerine 10 Şubat 2014 tarihinde açıldı. Soruşturmaya sivil muhafızlar tarafından kullanılan gücün yasalara uygun olup olmadığı ve Ceuta'ya yüzerek gelmeyi başarabilen 23 kişinin herhangi resmi bir usul olmaksızın Fas'a geri gönderilmeleri konuları da dâhil edildi.

Ekim 2015 tarihinde soruşturmayı yürüten Ceuta 6. Mahkemesi 23 kişinin geri gönderilmesiyle ilgili davanın reddine ve ölümlerle ilgili kovuşturmaların da durdurulmasına karar verdi.¹⁴⁷ Mahkemenin görüşüne göre Fas'a doğru gerçekleştirilen geri itme uygulamaları¹⁴⁸ daha sonra 4/2000 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle¹⁴⁹ "yasal kılıf" kazandırılan İçişleri Bakanlığı'nın sınırına dair operasyonel yorumu çerçevesinde gerçekleştirilmiş ve uygulanmıştı. Dolayısıyla da geri itmeler sivil muhafızlarının görevlerini suiistimal ettikleri söylenemezdi. Mahkeme, ölümlerle ilgili olarak da, ölümlerin İspanya'nın mı Fas'ın mı karasularında gerçekleştiğinin tespit edilemediği ve cesetlerin de olaydan birkaç gün sonra bulunmalarından ötürü bu ölümlerin 6 Şubat tarihinde gerçekleşen olaydan kaynaklanıp kaynaklanmadığının saptanamadığını belirtti. Kararda ayrıca sivil muhafızlar tarafından kullanılan toplumsal olaylara müdahale teçhizatının uygunsuz bir şekilde

¹⁴⁴ Prodein tarafından çekilen video kaydı, 15 Ekim 2014: vimeo.com/109091397 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁴⁵ Prodein tarafından çekilen video kaydı, 15 Ekim 2014: vimeo.com/109010316 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: Uluslararası Af Örgütü, *España: La tragedia de los migrantes de Ceuta, lamentable menosprecio hacia la vida humana*, 6 Şubat 2015: www.es.amnesty.org/noticias/noticias/articulo/la-tragedia-de-los-migrantes-de-ceuta-lamentable-menosprecio-hacia-la-vida-humana/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁴⁷ Mahkeme kararının bir nüshası Uluslararası Af Örgütü'nde bulunmaktadır (Juzgado de Instrucción n. 6 Ceuta. Procedimiento abreviado 0000123/2014).

¹⁴⁸ Mahkeme kararında bu tür hukuka aykırı sınır dışı işlemleri için, İspanya'da geri itme uygulamalarını ifade etmek için kullanılan "sıcağı sıcağına geri gönderme" (devoluciones en caliente) terimi kullanılıyor.

¹⁴⁹ 4/2000 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle ilgili ayrıntı bilgi için bkz: "4/2000 Sayılı Yasadaki Değişiklik: Ceuta ve Melilla'ya Özel Yeni Bir Sınır Rejimi" bölümü.

kullanıldığına dair herhangi bir kanıt bulunmadığına; zira bu teçhizatın suda kullanılmasına ilişkin herhangi bir kurallar dizisinin de olmadığına ve dolayısıyla da sivil muhafızlar tarafından kullanılan gücün aşırı ya da kasıtlı olduğunun değerlendirilemeyeceğine ve söz konusu güç kullanımının da 2/1986 sayılı Kolluk Kuvvetleri Yasasına uygun olduğu kanısına yer verildi.¹⁵⁰

Uluslararası Af Örgütü kovuşturmaların ivedi ve kapsamlı bir şekilde yürütülmemiş olmasından ötürü endişe duymaktadır. Operasyona katılan sivil muhafızların kimlikleri de dâhil olmak üzere en önemli bilgiler kovuşturmayı yürüten hâkim tarafından ancak olaydan aylar sonra ve mahkemenin bu yönde herhangi bir eylemde bulunmadığını gören sivil toplum kuruluşlarının itirazları üzerine talep edildi. Olay gününde sivil muhafız kameralarının kayıta olmadığı da iddia edildi. STK'ları temsil eden avukatların mobil kamerayı kullanmaktan sorumlu kişinin tanıklık etmesi için mahkemeye çağırılması talebi ise, bu kişinin tanıklığı Ceuta'daki Sivil Muhafız Komutanlığı tarafından Mahkeme'ye sunulan belgelerde yer aldığından ve bunun da yeterli olduğundan ötürü böyle bir tanıklığa gerek olmadığı gerekçesiyle mahkeme tarafından reddedildi.¹⁵¹ STK'ları temsil eden avukatlar mahkemeye İspanya'da bulunan beş cesetle ilgili gerçekleştirilen otopsilerde usullere riayet edilmediğini; zira söz konusu otopsilerin üçünde boğulma neticesindeki ölümlerin incelenmesine dair protokollerin izlenmediğini ve tüm vakalarda kimyasal toksikoloji testlerinin yapılmadığını gösteren bir uzman raporunu da sundular. Uzman raporunda bu tür ölümlerde uyuşturucu, alkol, gaz ya da diğer maddelerin mevcut olup olmadığı ve mevcutsa ölümün meydana gelmesinde bir rollerinin bulunup bulunmadığının tespit edilmesi için toksikoloji testlerinin yapılması gerektiğini ifade ediliyor.¹⁵²

Yukarıda yer verilen "Ceuta ve Melilla çevresi entegre eylem planı" protokolü¹⁵³ kolluk kuvvetlerine sınırdan geri çevirme esnasında gerekli olduğu ve orantılı bir biçimde kullanılması şartıyla kişilere karşı güç ve toplumsal olaylara müdahale teçhizatlarını kullanma iznini veriyor. Güç kullanımının sınır kontrolü gibi amaçlanan hedefin gerçekleştirilmesi için gerekli olduğu durumlarda bile uluslararası standartlar yetkililerin bu

¹⁵⁰ 2/1986 sayılı Kanun (Ley Orgánica 2/1986, de 13 de marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad), <https://boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1986-6859>.

¹⁵¹ İspanya'da bulunan bir sivil toplum kuruluşu olan Coordinadora de Barrios y Fundacion La Merced Migraciones'in avukatıyla 29 Ekim 2015 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

¹⁵² Bask Ülkesi Üniversitesi'nden Dr. Luis F. Callado tarafından hazırlanan uzman raporunun bir nüshası Uluslararası Af Örgütü'nde bulunmaktadır.

¹⁵³ Protokole İçişleri Bakanlığı'nın internet sitesinden erişilebilir: www.interior.gob.es/es/web/interior/noticias/detalle/-/journal_content/56_INSTANCE_1YSSI3xiWuPH/10180/2687323/?redirect=http%3A%2F%2Fwww.interior.gob.es%2Fes%2Fweb%2Finterior%2Fprensa%2Fnoticias%3Fp_id%3D101_INSTANCE_GHU8Ap6ztqsg%26p_lifecycle%3D0%26p_state%3Dnormal%26p_mode%3Dview%26p_col_id%3D2%26p_col_count%3D1%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztqsg_advancedSearch%3Dfalse%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztqsg_keywords%3D%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztqsg_delta%3D10%26p_r_p_564233524_resetCur%3Dfalse%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztqsg_cur%3D59%26_101_INSTANCE_GHU8Ap6ztqsg_andOperator%3Dtrue (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

yola hemen başvurmalarını ve başvurdukları takdirde de hedeflenen amaçla orantılı olması şartını getiriyor. Dolayısıyla hedeflenen amacın ne pahasına olursa olsun gerçekleştirilmesi kabul edilebilir bir durum değil. Bir amacın gerçekleştirilmesi belli bir derecede acı ve zararın doğmasını gerektiriyor ve bu acı ve zararın derecesi de beklenen faydayı aşıyorsa, yetkililer bu amacın gerçekleştirilemeyebileceğini kabul etmeli ve kişilerin topraklara girişlerine müsaade etmelidir.

Uluslararası Af Örgütü'nün erişebildiği bilgilere göre sivil toplum kuruluşlarının şikâyetleri neticesinde başlatılan ön kovuşturmalar haricinde Sivil Muhafızların sorumlu olduğu iddia edilen hukuka aykırı sınır dışı işlemleri ve aşırı güç kullanımına dair İspanya hükümeti, Ceuta ve Melilla'daki Hükümet Yetkilileri ya da Savcılık tarafından açılmış birkaç istisna dışında herhangi bir soruşturma bulunmuyor. Yukarıda yer verilen ve 6 Şubat 2014 tarihinde Ceuta kıyılarında yaşamını yitiren beş kişiye dair ön kovuşturmaya ilaveten iki istisna daha bulunuyor. Bunlardan biri herhangi bir resmi usule riayet edilmeksizin ve sığınma başvurusunda bulunma ya da geri gönderilmesine itiraz edebilme imkânı verilmeksizin 1 Mayıs 2014 tarihinde Melilla'dan Fas'a sınır dışı edildiğini ve Fas yetkililerine teslim edildiğini iddia eden bir göçmen tarafından yapılan şikâyet¹⁵⁴, diğeri ise STK'ların Melilla'yı çevreleyen tel örgülerde 18 Haziran 2014, 13 Ağustos 2014 ve 15 Ekim 2014 tarihlerinde gerçekleşen olaylara ilişkin olarak yaptıkları şikâyetler neticesinde açılan önsoruşturma.

Malaga İstinaf Mahkemesi 7. Dairesi 18 Haziran 2014, 13 Ağustos 2014 ve 15 Ekim 2014 tarihlerinde gerçekleşen olaylarla ilgili olarak verdiği Nisan 2015 tarihli kararında, operasyonları yöneten albayın, Melilla'dan Fas'a yapılan geri göndermelerle ilgili olarak, her ne kadar söz konusu geri göndermeler o zaman yürürlükte olan "yasal sisteme" uygun olmasalar da, cezai bir sorumluluğu bulunmadığına karar verdi. Mahkemenin kararında İspanya Ceza Kanunu uyarınca bir suiistimalden söz edilebilmesi için herhangi bir fiilin keyfi olarak gerçekleştirilmesi ya da bu fiili gerçekleştirilmeye yönelik emrin keyfi olarak verilmesi gerektiğini söylüyor. Ancak Mahkeme'ye göre söz konusu tarihlerdeki fiiller hâlihazırda uzun yıllardır uygulanagelen göç politikası ve pratiğinin bir parçası olduğundan, her ne kadar o tarihler itibarıyla albayın verdiği emirler hukuksuz olsa da, albay keyfi bir şekilde hareket etmemiştir.¹⁵⁵ Melilla 2. Soruşturma Mahkemesi de anılan tarihlerde meydana gelen olaylarda yer alan sivil muhafızların tel örgüleri aşarak Melilla'ya giren ve yaralandıkları iddia edilen üçüncü ülke vatandaşlarına karşı kullandıkları güç nedeniyle herhangi bir cezai sorumlulukları olup olmadığı meselesine ilişkin kararını Ağustos 2015 tarihinde verdi. Verilen kararda meydana geldiği iddia edilen yaralanmalara dair tıbbi kanıtların ve yaralandıklarını iddia eden üçüncü ülke vatandaşlarının tanıklıklarının, bu kişiler "Fas yetkililerine derhal geri gönderildikleri" için elde edilemeyeceği gerekçesiyle suçlamaların muvakkaten kaldırılması yönünde görüş bildirildi.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Bkz: www.diagonalperiodico.net/global/26068-belletti-se-querella-contra-la-guardia-civil-melilla-por-devolverlo-ilegalmente (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) (İngilizcesi için bkz: : www.x-pressed.org/?xpd_article=spain-belletti-files-a-lawsuit-against-the-civil-guard-for-illegally-returning-him-to-morocco (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015)).

¹⁵⁵ Mahkeme kararının bir nüshası Uluslararası Af Örgütü'nde bulunmaktadır (Audiencia Provincial de Málaga, secc. 7 de Melilla Auto n 83/15. Procedimiento abreviado 0000866/2014).

¹⁵⁶ Mahkeme kararının bir nüshası Uluslararası Af Örgütü'nde bulunmaktadır (Juzgado de Instrucción n. 2 Melilla. Procedimiento abreviado 0000866 /2014).

Uluslararası Af Örgütü, sınır kontrolü operasyonları esnasında yaşandığı iddia edilen hukuka aykırı sınır dışı işlemleri ve aşırı güç kullanımına ilişkin tarafsız, kapsamı ve ivedi soruşturmalar olmadıkça bu tür ihlallerin devam edeceğinden endişe ediyor.

İSPANYA TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN HUKUKA AYKIRI SINIR DIŞI İŞLEMLERİNDE FAS'IN ROLÜ

Fas yetkililerinin İspanya'ya yönelik düzensiz göçü engelleme çabaları sıklıkla İspanyol yetkililerinden övgüler alıyor.¹⁵⁷ Ancak İspanya ve Fas arasında sınır ve göç kontrolüne ilişkin devam eden işbirliği ve üçüncü ülke vatandaşlarının İspanya'dan Fas'a hukuka aykırı bir şekilde geri gönderilmeleri, özellikle de Ceuta ve Melilla yakınlarında göçmen, sığınmacı ve mültecilere karşı Fas yetkilileri tarafından işlendiği iddia edilen insan hakları ihlalleri göz önünde bulundurulduğunda ciddi kaygılara neden oluyor.

İspanya'dan yapılan hukuka aykırı sınır dışı işlemlerinde, yukarıda yer verildiği üzere Fas Yedek Birlikleri, Jandarma ve Fas Kraliyet Donanması gibi aktörlerin de aralarında bulunduğu Fas yetkililerinin yer aldığı çeşitli kereler belgelenmiş durumda. Ancak iki ülke arasında Ceuta ve Melilla sınırındaki bu uygulamaları düzenleyen bir anlaşma ya da protokol bulunmuyor.¹⁵⁸

Fas güvenlik güçleri tarafından kullanıldığı iddia edilen aşırı ya da gereksiz güç kullanımı vakaları, Melilla'ya tel örgülerden ya da Ceuta'dan botlarla düzensiz girişleri engellemek için

¹⁵⁷ Bkz: *España y Marruecos ratifican hoy su colaboración ante el yihadismo y la inmigración*, 5 Haziran 2015, <http://www.efe.com/efe/espana/politica/espana-marruecos-ratifican-hoy-colaboracion-ante-yihadismo-inmigracion/10002-2631407> (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve "España y Marruecos reiteran su colaboración contra la inmigración ilegal," 28 Ağustos 2014, http://www.lasexta.com/noticias/sociedad/espana-marruecos-reiteran-colaboracion-inmigracion-ilegal_2014082800167.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁵⁸ Uluslararası Af Örgütü Ekim 2014 tarihinde Ceuta ve Melilla'da bulunan Sivil Muhafız Birlikleri ile yaptığı görüşmelerde bu bölgelerdeki sınır yönetimiyle ilgili olarak Fas'la gerçekleştirilen tüm göç konulu işbirliği anlaşmaları ve protokollerine ilişkin bilgi talep etti. İçişleri Bakanlığı temsilcileri Eylül 2014 tarihinde verdikleri yanıtta Fas ile gerçekleştirilen işbirliği anlaşmalarının kamuya açık olduğunu; ancak ilgili protokollerin operasyonel olduklarından ötürü bu belgelerin kamuya açık olması şartı bulunmadığı yanıtını verdi. Melilla'daki Sivil Muhafız Birliği temsilcileri Uluslararası Af Örgütü'ne Fas yetkilileriyle düzenli toplantılar gerçekleştirdiklerini ve bu toplantılarda sınır konularıyla ilgili operasyonel işbirliği anlaşmalarında bulunup, bu anlaşmaların yürürlüğe girmesi için imzaladıklarını aktardılar. Ancak temsilciler söz konusu belgelerin örgütlü suçla mücadeleyle ilgili bilgileri de içerdiğinden ötürü gizli olduğunu belirttiler. Ceuta'da bulunan Sivil Muhafız Birliği temsilcileri ise Fas ile herhangi bir operasyonel protokol bulunmadığını ifade etti. Uluslararası Af Örgütü'nün Fas ile göç alanında gerçekleştirilen işbirliğine dair ayrıntılar ile bu alanda yapılan anlaşma ve protokollere dair İspanya Dışişleri Bakanlığı'na e-posta aracılığıyla yaptığı bilgi başvurusuna verilen 9 Temmuz 2015 tarihli yanıtta bu hususların İçişleri Bakanlığı'na sorulması gerektiğini belirtti. Uluslararası Af Örgütü aynı soruları 27 Temmuz 2015 tarihinde İspanya İçişleri Bakanlığı'na yöneltti. Bu minvalde Uluslararası Af Örgütü'ne bugün itibarıyla verilmiş herhangi bir yanıt bulunmuyor; ancak İçişleri Bakanlığı'ndan bir yetkili Ağustos 2015 tarihinde Uluslararası Af Örgütü'nü telefonla arayarak Fas ile yapılmış tüm işbirliği anlaşmalarının kamuya açık olduğunu söyledi.

yapılan operasyonları gösteren video kayıtlarında da görülüyor. Bu iddialar arasında aşırı güç kullanımının tel örgünün dâhilinde kalan İspanya topraklarında ve Melilla'dan Fas'a gerçekleştirilen hukuka aykırı sınır dışı işlemlerinin hemen ardından İspanya Sivil Muhafızlarının gözü önünde yaşandığını bildiren vakalar da bulunuyor.¹⁵⁹

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü ve Melilla'yı çevreleyen tel örgülerden doğru İspanya'ya geçmeye teşebbüs etmiş on beş göçmen ve mültecinin tümü Fas Yedek Birimleri'nden şiddet gördüklerini ya da Fas Yedek Birlikleri'nin şiddet uyguladığına tanık olduklarını ifade etti. Tahta sopalarla dövülme, tekmeleme, tel örgülerin üst tarafından kişilere taş atılması ve Melilla'yı çevreleyen tel örgülere tırmanma teşebbüsleri esnasında tel örgülerden çengellerle çekilme aktarılan şiddet iddiaları arasında yer alıyor.¹⁶⁰ Görüşülen kişilerden bir bölümü Uluslararası Af Örgütü'ne göçmen arkadaşlarının bu şiddetin neticesinde ciddi bir biçimde yaralandıklarına tanık olduklarını söyledi. Üç kişi Kraliyet Jandarması tarafından yakalandıklarında tekmelenip yumrukladıklarını ve benzer şeyin Ceuta'ya ya da İspanya ana karasına giden bota binmeden önce Fnideq'te deniz kıyısında kendilerini yakalayan polis tarafından da uygulandığını aktardı.¹⁶¹

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ'NÜN BAĞIMSIZ ARAŞTIRMALARINA FAS YETKİLİLERİ TARAFINDAN GETİRİLEN KISITLAMALAR

Fas hükümeti Eylül 2014'ten beri Uluslararası Af Örgütü'nün ülkenin kuzeyindeki İspanya toprakları yakınlarında ve Cezayir sınırındaki göçmen, sığınmacı ve mültecilerin karşılaştıkları muamelelere dair araştırmalarda bulunmasına sınırlamalar getiriyor. Söz konusu sınırlamalar Uluslararası Af Örgütü'nün bu raporda yer verilen ve diğer sivil toplum kuruluşları ile ihlallerden mağdur olan kişilerin dile getirdiği iddialardan bir bölümünü bağımsız olarak doğrulamasını etkiledi. Fas'ın bu alanda bağımsız araştırma ve izleme yapılmasına izin vermede takındığı isteksiz tutum hükümetin saklamayı arzu ettiği hususlar olduğu yönünde endişeler uyandırıyor. İspanya ve AB, göçmen ve mültecilere yapılan muamelelerin bağımsız bir şekilde izlenmesine açık olmayan ülkelerle geri kabul ve sınır kontrolü anlaşmaları yapmada oldukça ihtiyatlı davranmalı.

12 Ekim 2014 tarihinde Fas yetkilileri ülkenin kuzeyinde ve Ceuta ve Melilla ile olan sınırlarda bulunan göçmen ve mültecilerin durumlarını belgelemeyi planlayan Uluslararası Af Örgütü heyetinin girişine, söz konusu ziyaret niyeti önceden bildirilmesine rağmen, izin vermedi. 9

¹⁵⁹ Bu iddialardan bir kısmına bazılarını "Göz göre göre yapılan geri itmeler: İspanya'dan Fas'a gerçekleştirilen hukuka aykırı sınır dışılar" başlıklı bölümde yer verildi. İddialar arasında Melilla ve Nador arasındaki tel örgülerde biri 24 Şubat 2014 diğeri de 18 Haziran 2014 tarihlerinde gerçekleşen iki olay ile Perejil adasındaki göçmenlerin yakalandığı 3 Haziran 2014 tarihli olay da bulunuyor.

¹⁶⁰ Melilla'yı çevreleyen tel örgüleri en az bir kere aşmaya teşebbüs etmiş on beş mülteci ve göçmenle gerçekleştirilen mülakatlar. Mülakatlar Ekim 2014'te Ceuta ve Melilla'da, Aralık 2014'te Madrid'te ve Şubat 2015'te Melilla'da gerçekleştirildi.

¹⁶¹ Ekim 2014 ve Şubat 2015 tarihlerinde 14 mülteci ve göçmenle Ceuta'da gerçekleştirilen mülakatlar.

Kasım'da gerçekleştirilmesi planlanan ve Fas yetkililerine iki haftadan uzun bir süre önce bildirilen ikinci ziyaret ise Fas yetkililerinin söz konusu ziyaretin kapsamının belirlenmesi için Rabat'ta ön toplantılar yapılması koşuluna bağlandığından ötürü Uluslararası Af Örgütü tarafından iptal edildi. Zira bu koşullar ziyarete sınırlamalar getirilmesi anlamına geliyordu.

Uluslararası Af Örgütü bu tarihten itibaren bu konuları ele almak için İçişleri Bakanı ile görüşmek üzere yaptığı girişimler sonuçsuz kaldı. Bu durumdan ötürü de ülkedeki göçmen, sığınmacı ve mültecilere gösterilen muameleye ilişkin olarak gerçekleştirilecek bu araştırmada altı aylık bir gecikme yaşandı. Tüm bu olaylardan sonra nihayet 18 Mayıs 2015 tarihinde Fas yetkilileriyle yapılan bir görüşmede Uluslararası Af Örgütü'ne ön izin almaksızın ülkeyi ziyaret edebileceğine dair güvenceler verildi.

Ancak planlanan ziyaretin yetkililere bildirilmesine ve Uluslararası Af Örgütü heyetinin ülkede gerçekleştireceği araştırma ziyaretinde herhangi bir engelle karşılaşmayacağına ilişkin yazılı ve sözlü güvencelerin verilmesine rağmen, Uluslararası Af Örgütü'nün iki araştırmacısı 11 Haziran 2015'te Fas'tan sınır dışı edildiler. Araştırmacılar, Fas'ın İspanya ile olan kuzey sınırlarındaki göçmen ve mültecilerin durumlarını belgelemek için 8 Haziran 2015'te Fas'a gitmişlerdi. Araştırmacılar ziyaretlerinin üçüncü gününde tutuklanarak Rabat ve Oujda'daki polis karakollarında sorgulandılar. Sorguları esnasında kendilerine buluşmayı planladıkları kişiler hakkında sorular soruldu ve daha sonra ayrı ayrı bir şekilde Londra ve Paris'e sınır dışı edildiler.

İspanya yetkililerinin Fas'a yaptığı hukuka aykırı sınır dışı işlemleri neticesinde şiddet gören tüm göçmen ve mültecilerle ilgili olarak İspanya'nın, doğrudan bir sorumluluğu bulunuyor. Uluslararası Af Örgütü, ayrıca, İspanya'nın Fas kolluk kuvvetlerinin göçmenlere yönelik aşırı güç kullanımından da sorumlu olabileceğini düşünüyor. Nitekim bu kişiler, İspanya yetkililerinin Fas yetkililerine yaptıkları yardımlar neticesinde yakalanmalarından ve daha sonra da Fas yetkilileri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarından ötürü, ortada bir yardım ve desteğin olduğundan söz edilebilir.¹⁶² Melilla ve Ceuta'daki Sivil Muhafız Birlikleri temsilcileriyle yapılan görüşmeler esnasında Uluslararası Af Örgütü'ne İspanya yetkililerinin tel örgüye yaklaşmakta olan göçmenleri tespit etmeleri halinde Fas yetkililerinin bu kişileri İspanya'ya girmeden önce yakalamaları için bilgilendirdikleri aktarıldı.¹⁶³ Ayrıca İspanya Sivil Muhafızları'nın Fas Yedek Birlikleri'ne İspanya sınırındaki tel örgüler dâhilindeki alana, göçmenleri yakalayıp Fas'a geri götürmeleri için girme izni verdiğine dair bildirimler de mevcut ve bu iddialardan bir bölümü de video kayıtlarıyla belgelenmiş durumda.¹⁶⁴ Dolayısıyla İspanya, Fas kolluk kuvvetleri tarafından aşırı ve gereksiz güç

¹⁶² Uluslararası Hukuka Aykırı Eylemlerden Dolayı Devletlerin Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeler, Uluslararası Hukuk Komisyonu 53. Oturum Raporu içinde, UN GAOR 56th Sess., Supp. No. 10, at 43, U.N. Doc. A/56/10 (2001), Madde 16 ve Madde 17 www1.umn.edu/humanrts/instree/WrongfulActs.html (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁶³ Melilla'daki Sivil Muhafız Birliği temsilcileriyle 8 Ekim 2014 tarihinde ve Ceuta'daki Sivil Muhafız Birliği temsilcileriyle 22 Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirilen mülakatlar.

¹⁶⁴ Bkz: El Mundo gazetesinin 24 Şubat 2014 sabahı Melilla'daki üç katmanlı tel örgülü dâhilindeki alana

kullanımı da dâhil olmak üzere gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinden, bu ihlaller İspanya topraklarında ve İspanya yetkililerinin gözleri önünde ya da yardımlarıyla gerçekleştiği takdirde sorumlu olacaktır.

FAS'TA ULUSLARARASI KORUMAYA ERİŞİMİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Fas'ta BMMYK'nın sorumluluk alanında bulunan kişilerin değerlendirilip tanınmasına yönelik bakanlık düzeyinde Geçici Komite'nin kurulması da dâhil olmak üzere yeni bir iltica ve göç politikasının izleneceğinin duyurulduğu Eylül 2013 tarihinden sonra ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, Fas'ta mülteciler için etkin bir koruma bulunmuyor olması İspanya'dan Fas'a doğru yapılan hukuka aykırı sınır işlemlerinin vahimliğini artıran bir diğer unsurdur. Ekim 2015 'e kadar Geçici Komite¹⁶⁵ tarafından değerlendirilen tüm başvurular, BMMYK tarafından 2014 yılının sonundan önce mülteci statüsü tanınmış kişilerden oluşuyordu. Bunun nedeni ise hükümetin 2014 yılından sonra yapılan başvuruları yeni iltica yasasının kabul edilmesinden sonra değerlendirmeye karar vermesiydi.¹⁶⁶ Ancak bu yeni politikanın duyurulmasının üzerinden neredeyse iki yıl geçmesine rağmen, yeni bir iltica yasası kabul edilmediği gibi böyle bir yasa konulu herhangi bir istişarede de bulunulmuş değil. Ayrıca bu raporun basımına hazırlandığı Ekim ayının başı itibarıyla da Geçici Komite, Fas hükümetinin Suriyeli mültecilerin Fas'ta alacakları statüyü belirlenmemesinden ötürü, Suriyeli uluslararası koruma başvurusu sahipleri konusunda herhangi bir karar almamıştı.¹⁶⁷ Fas'ta mülteciler, mülteci

yapılan girme teşebbüsüne dair haberi :

www.elmundo.es/espana/2014/02/24/530b07e8ca47419f388b456d.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). Ayrıca bkz: El Pais: politica.elpais.com/politica/2014/02/24/actualidad/1393232097_129060.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve www.eldiario.es/desalambre/VIDEO-ONG-marroquies-territorio-inmigrantes_0_244625538.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015); ve: vimeo.com/98687161 (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve Prodein temsilciyle yapılan röportaj: politica.elpais.com/politica/2014/06/20/actualidad/1403249154_546020.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

¹⁶⁵ BMMYK Rabat Ofisi, 13 Ekim 2015 tarihinde Uluslararası Af Örgütü'ne Geçici Komite'nin Eylül 2015 ayı sonunda BMMYK'ya kayıt tarihlerine bakılmaksızın BMMYK tarafından tanınmış olan tüm mültecilerle statü belirleme mülakatı yapmaya karar verdiğini bildirdi. Ancak bu raporun yayıma girdiği tarih itibarıyla BMMYK'ya 2015 yılı içinde kayıt yaptırmış kişilerden Komite tarafından kabul edilen bir dosya bulunup bulunmadığı teyit edilemedi.

¹⁶⁶ İnsan Hakları Ulusal Konseyi temsilcileriyle 9 Haziran 2015 tarihinde Rabat'ta gerçekleştirilen mülakat. Ayrıca bkz: Fas- Güncel Gelişmeler: Mültecilerin Düzenli Bir Statüye Kavuşturulmaları, 1 Nisan 2015. BMMYK Fas Ofisi'nde görevli basın sözcüsü ile 22 Ağustos 2014 tarihinde gerçekleştirilen mülakat. BMMYK, "Fas- Güncel Gelişmeler: Ulusal Yetkililer Mültecileri Düzenli Bir Statüye Kavuşturuyor", Ağustos 2015 (bir nüshası Uluslararası Af Örgütü'nde mevcuttur).

¹⁶⁷ Rabat'taki sivil toplum temsilcileriyle 9 ve 10 Haziran 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen mülakatlar ve BMMYK Fas Ofisi ile 17 Eylül 2015 tarihinde gerçekleştirilen mülakat. Ayrıca bkz: BMMYK, 1 Nisan 2015, Fas Durum Belgesi, http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/4c907df39_1.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015) ve BMMYK Fas Ofisi tarafından Uluslararası Af Örgütü ile paylaşılan BMMYK, *Fas- Durum Belgesi: Eylül 2015*. Ayrıca bkz: BMMYK, *Fas- Güncel Gelişmeler: Fas'ta sığınma talebinde bulunan Suriyelilere ilişkin bilgi notu*, Eylül 2015, <http://ma.one.un.org/content/dam/unct/morocco/docs/UNCT-MA-Information%20Note%20on%20Syrians%20Applying%20for%20Asylum%20Morocco->

tanıtma ve ikamet kartları olmaksızın resmi olarak ev kiralayamıyor, çalışmıyor ve acil tıbbi müdahaleler dışında temel sağlık hizmetleri gibi bir takım temel haklara da erişemiyorlar.¹⁶⁸

Uluslararası Af Örgütü İspanya ve Fas'a sınır operasyonları esnasında göçmen ve mültecilere karşı aşırı güç kullanım iddialarını soruşturma ve bu vakaların bir daha tekrarlanmamasını sağlama çağrısında bulunmaktadır. İspanya, yukarıda yer verilen insan hakları ihlalleri göz önünde bulundurulduğunda, Fas'la, Fas güvenlik güçlerine ülkenin kuzeyinde bulunan göçmenleri yakalamak konusunda destek veren göç kontrolleri konusunda işbirliğini askıya almalıdır. Fas, her iki ülkenin insan hakları yükümlülüklerine aykırı olarak herhangi bir resmi usule riayet edilmeksizin İspanya'dan Fas'a geri gönderilen göçmen ve mültecileri kabul etmemelidir. Uluslararası Af Örgütü ayrıca İspanya yetkililerine, Fas özellikle sığınmacı ve mültecilere etkin bir koruma sağlayan bir iltica sistemini oluşturmaya ve göçmen, sığınmacı ve mültecilerin insan haklarına saygı gösterdiğini ortaya koyuncaya dek üçüncü ülke vatandaşlarını Fas'a geri göndermeme ve yukarıda yer verilen temel insan hakları güvencelerinin bulunmadığı Fas'a üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabul edilmesi anlaşmasının askıya alma çağrısında bulunmaktadır.

%20September%202015.pdf

¹⁶⁸ Fas'taki sivil toplum örgütleri, mülteciler ve göçmenlerle gerçekleştirilen mülakatlar. Ayrıca bkz: BMMYK, "Q&R: Premiers pas vers une nouvelle politique d'asile au Maroc," 8 Ekim 2013, www.unhcr.fr/52540fb06.html (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015)

KORKUNUN GÖLGESİNDE UMUT YOLCULUĞU: AVRUPA'YA UZANAN DOĞU AKDENİZ ROTASI

Türkiye'den Avrupa Birliği'ne (AB) uzanan rota Asya, Orta Doğu, Somali Yarımadası, Kuzey ve Sahra-Altı Afrika'dan gelen mülteci ve göçmenler tarafından uzun yıllardır kullanılıyor. Bu rota üzerinde kara güzergâhı Türkiye'nin kuzeybatısından Yunanistan ve Bulgaristan'a, deniz güzergâhı ise Türkiye'nin Ege kıyılarından Yunanistan adalarına uzanıyor.

2010 yılına kadar göçmen ve mültecilerin büyük bir bölümü Ege Denizi'ni küçük botlarla geçerek Yunanistan'a ulaşmaya çalışıyordu. Ancak o sene bu güzergâh değişerek Türkiye'nin Yunanistan ile olan kara sınırında bulunan ve büyük bir bölümü Meriç Nehri boyunca uzanan Meriç bölgesine kaydı. Bu kaymanın nedenlerinden biri Frontex (Avrupa Sınır Ajansı¹⁶⁹) desteğini alan Yunanistan sahil güvenliklerinin denizlerdeki artan izleme faaliyetleri, diğeri ise Yunanistan hükümetinin kara sınırı boyunca döşenmiş olan anti-personel mayınlarını temizlemesinin söz konusu güzergâhı Türkiye'den yürüyerek geçiş yapan göçmenler için daha az tehlikeli kılmasıydı.¹⁷⁰

Ancak 2012 yılının Ağustos ayının ortalarında Yunanistan yetkilileri Meriç sınırından gerçekleştirilen düzensiz göçün durdurulması için Aspida (Kalkan) Operasyonu'nu hayata geçirdi. 1.800'den fazla ek polis gücü konuşlandırdı¹⁷¹ ve geçişlerin yoğun olarak yaşandığı bu kara sınırının kuzey bölgesine 10,5 kilometre uzunluğunda tel örgü çekildi. AB Sınır Ajansı Frontex'e göre bu gelişmeler sayesinde sınırı geçerken tespit edilenlerin sayısı Ağustos 2012'nin ilk haftasında gerçekleşen 2000'den Ekim 2012'nin son haftasında haftada 10 düzensiz göçmenden daha aza düştü.¹⁷²

Kara sınırında artırılan güvenlik tedbirlerinden ötürü giderek daha fazla mülteci ve göçmen, Yunanistan adalarına varmak için tehlikeli deniz güzergâhını izlemeye başladı. Yunanistan

¹⁶⁹ Avrupa Birliği Üye Devletlerinin Dış Sınırlarının Yönetiminde Operasyonel İşbirliği için Avrupa Ajansı.

¹⁷⁰ Karamayınları ve Misket Bombası İzleme Kuruluşu'nun raporuna göre "Yunanistan 2009 senesinde Türkiye ile sınırındaki 57 anti-personel mayını bulunan alanı arındırmayı tamamladı". Bkz: http://archives.the-monitor.org/index.php/cp/display/region_profiles/theme/1004 (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015).

¹⁷¹ Avrupa Komisyonu, *AB'deki Serbest Dolaşıma İlişkin Komisyon Raporu*, 3 Haziran 2013, Avropa.eu/rapid/press-release_IP-13-496_en.htm (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁷² Frontex, *Yıllık Risk Analizi: 2013*, Nisan 2013, sayfa. 20, frontex.Avropa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/FRAN_Q4_2012.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

Polisinin verdiği bilgilere göre kara sınırlarını düzensiz olarak geçen göçmen sayısı 2012 yılının ilk beş ayında 15,877 iken 2013 yılında aynı dönemde bu sayı 336'ya düştü. Ancak öte yandan Yunanistan adalarında ya da Ege Denizi'nde yakalanan göçmen sayısı 2012 yılında 169 iken 2013 yılında 3,265'e çıktı.¹⁷³ 2013 yılı içinde Türkiye'den doğru karadan 1,109 düzensiz giriş gerçekleşirken, bu sayı denizlerde 11,447'ye yükseldi. Türkiye'den Yunanistan'a deniz yoluyla geçmeye çalışanların sayısı 2014 yılında da artmaya devam etti ve bu sene içinde 43,518 mülteci ve göçmen Yunanistan adalarına varmayı başardı. Türkiye ve Yunanistan kara sınırından gerçekleşen düzensiz giriş sayısı ise aynı sene 1,903 olarak gerçekleşti.¹⁷⁴ BMMYK tarafından verilen bilgileri göre 5 Ekim 2015 itibarıyla Yunanistan adalarına varan kişi sayısı 416,245. Bu kişilerin yüzde 97'si mültecilerin çok geldiği 10 ülkeden ve yüzde 70'i ise Suriye'den kaçan kişilerden oluşuyor.¹⁷⁵

25 Eylül 2015'te BMMYK sözcüsü Avrupa'ya seyahat eden Suriyeli mülteci sayısının artmasının ardındaki temel nedenleri şu şekilde sıraladı: Suriye'deki krizin sona ereceğine dair ümitlerin tükenmesi; dört yılı aşan mültecilik süresinde eldeki tasarrufların erimesi ve Suriye'ye komşu ülkelerin bir bölümünde yasal olarak çalışma fırsatının bulunmaması; Ürdün, Mısır, Lübnan ve Irak'ta eğitime erişimde yaşanan sorunlar; Lübnan ve Ürdün'de yasal ikamet almada yaşanan sorunlar; Irak'ta devam eden güvensizlik ve Suriyeli mültecilerin yaşadığı komşu ülkelerde yürütülen insani yardım programlarda artık "kronik hale gelmiş fon yetersizliği".¹⁷⁶

Ancak düzensiz göç güzergâhlarında yaşanan bu kayma yalnızca Yunanistan ile sınırlı kalmadı. Yunanistan'a giden kara güzergâhının neredeyse tamamen kapatılmasının ardından, AB'ye ulaşmaya çalışan göçmen ve mültecilerin çoğu Bulgaristan ve Türkiye arasındaki sınıra yöneldiler. Bulgaristan'ın Türkiye sınırında yakalanan mülteci ve göçmenlerin sayısı Temmuz 2013 tarihinde çok hızlı bir şekilde arttı. 2012 yılında bu sınırı düzensiz yollarla geçen insanların sayısı 1,200 iken¹⁷⁷, bu sayı 2013 yılında 11,158'e çıktı.¹⁷⁸

Bulgaristan yetkilileri, sınırlarını geçen çok sayıda mültecinin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde cevap vermek konusunda yetersiz kalırken¹⁷⁹, Türkiye ile sınırındaki mevcut güce ek olarak

¹⁷³ İlgili istatistiklere Yunanistan polisinin internet sitesinden erişilebiliyor:

www.astynomia.gr/images/stories//2013/statistics13/stat_allod/etsynora.JPG (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁷⁴ 2013 ve 2014 yılı istatistiklerine Yunanistan Polisi'nin internet sayfasından erişilebiliyor:

http://www.astynomia.gr/images/stories//2014/statistics14/allod2014/statistics_all_2014_et.JPG (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁷⁵ Akdeniz ülkelerindeki acil durum müdahalesine ilişkin bilgileri içeren BMMYK internet sitesi:

<http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=83> (Erişim Tarihi: 5 Ekim 2015).

¹⁷⁶ BMMYK Sözcüsü Adrian Edwards, *Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya yönelmelerinin ardındaki yedi neden*, Cenevre'deki Palais des Nations'da 25 Eylül 2015 tarihinde gerçekleştirilen basın toplantısı: <http://www.unhcr.org/560523f26.html>.

¹⁷⁷ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı, Günlük Rapor, 2 Ocak 2014.

¹⁷⁸ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı, Günlük Rapor, 26 Mart 2014.

¹⁷⁹ Uluslararası Af Örgütü, *Bulgaristan'a sığınmacıların geri gönderilmemesine ilişkin askıya alma*

1,572 polis memurunu daha konuşlandırmak, 141 arazi devriye aracını hizmete sokmak¹⁸⁰ ve Ocak 2014'te 30 km uzunluğunda tel örgü örmeye başlamak gibi sınır denetimini artırıcı tedbirleri almakta da gecikmedi. Bulgaristan'da 2013 yılı içerisinde Poseidon Kara, Odak Nokta 2013-Kara ve Odak Nokta 2013 Deniz olmak üzere diğer üye ülkelerden 216 uzman ve 30 tercümanın yer aldığı üç ortak Frontex operasyonu yürütüldü.¹⁸¹

Bu tedbirlerin alınmasının ardından, Türkiye'den Bulgaristan'a düzensiz yollarla giriş yapan insanların sayısı önemli ölçüde azaldı. Eylül 2013 ve Kasım 2013 tarihleri arasında Türkiye sınırından Bulgaristan'a düzensiz bir şekilde giriş yapan göçmenlerin sayısı yaklaşık olarak 8,000'di.¹⁸² 1 Ocak 2014 ve 26 Mart 2014 tarihleri arasında ise bu sayı 302'ye düştü.¹⁸³

2013 yılında Bulgaristan'a düzensiz yollarla girenlerin neredeyse yüzde 60'ının çatışmalardan ve yaygın insan hakları ihlallerinden kaçan Suriyeliler olduğu göz önünde bulundurulduğunda¹⁸⁴ bu istatistik özellikle endişe verici bir hale geliyor. Bulgaristan, aynı dönemde, kabul hizmetlerini ve iltica prosedürlerini geliştirmek için AB'den 5,65 milyon Avro'luk acil yardım fonu aldı. Ancak bu alanlarda birtakım iyileşmelerin kendini göstermeye başladığı dönemde, bu iyileşmiş koşullardan faydalanacak çok az sayıda sığınmacı Bulgaristan'a girebilmeyi başarabiliyordu.¹⁸⁵

Bulgaristan 2015 yılında da Türkiye ile olan kara sınırını kapatmaya yönelik çabalarına devam etti.¹⁸⁶ 2015'in sonlarına doğru Bulgaristan'ın Türkiye ile olan sınırındaki tel örgüyü 130 kilometre daha uzatarak sınırın tamamının kapatmaya yönelik çalışmalara başlandı. Nisan 2015'te Emniyet Genel Müdürlüğü'nün açıkladığı bilgilere göre sınır güvenliğinin artırılması amacıyla 100 ilave polis memuru işe alındı.¹⁸⁷ Bulgaristan bu hususlara ek olarak

uygulamasına devam edilmelidir (İndeks EUR 15/002/2014):

<https://www.amnesty.org/en/documents/eur15/002/2014/en/> (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015) ve *Mülteci ve Göçmenler Bulgaristan'da Risk Altında* (İndeks EUR 15/003/2013):

<https://www.amnesty.org/en/documents/eur15/003/2013/en/> (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015).

¹⁸⁰ Avrupa Komisyonu, *Komisyon Personeli Çalışma Belgesi. No: (SWD(2014) 165 final)*, 22 Mayıs 2014 (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁸¹ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı (haberler), *Frontex Genel Direktörü: Bulgaristan-Türkiye sınırındaki durumun normalleşebilmesi için ihtiyaç olan temel unsur İçişleri Bakanlığı yönetimindeki Bulgaristan yetkililerinin çalışmalarının devam etmesidir*, 7 Mart 2014: press.mvr.bg/en/News/news140307_02.htm (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁸² Bulgaristan İçişleri Bakanlığı, *Günlük Rapor*, 26 Mart 2014.

¹⁸³ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı, *Günlük Rapor*, 26 Mart 2014.

¹⁸⁴ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı, *Günlük Rapor*, 2 Ocak 2014.

¹⁸⁵ Uluslararası Af Örgütü, *Bulgaristan'a sığınmacıların geri gönderilmemesine ilişkin askıya alma uygulamasına devam edilmelidir* (31 Mart 2014) (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁸⁶ Novinite, *İçişleri Bakanı Bachvarova Bulgaristan-Türkiye sınırındaki tel örgünün 2015 yılının sonunda tamamlanacağını ifade etti*, 5 Nisan 2015: www.novinite.com/articles/167722/Fence+along+Bulgaria-Turkey+Border+to+be+Completed+by+End+2015.+IntMin+Bachvarova+says (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁸⁷ Novinite, *İçişleri Bakanı Bachvarova Bulgaristan-Türkiye sınırındaki tel örgünün 2015 yılının sonunda*

Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye yetkilileri arasında üçlü bir polis ve gümrük eşgüdüm merkezinin tesis edilmesine yönelik bir anlaşma için çabılıyor.¹⁸⁸ Ancak tüm bu çabalara rağmen, her ne kadar Yunanistan adalarına doğru gerçekleşen varışlarla kıyaslandığında görece önemsiz olsa da, Bulgaristan İçişleri Bakanlığı'nın verdiği bilgilere göre Bulgaristan'a düzensiz yollarla yapılan giriş sayısı 2015 senesinin ilk yedi ayında bir önceki yıla kıyasla üç katına çıktı.¹⁸⁹ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı 2 Ağustos 2015 tarihinde de senenin başlangıcından itibaren toplam 43,706 düzensiz giriş teşebbüsü kaydettiklerini ve bunların yüzde 93'ünün Türkiye-Bulgaristan sınırında gerçekleştiğini bildirdi.¹⁹⁰ 2015 yılı Temmuz ayı itibarıyla 2,751'i Türkiye ve Bulgaristan arasındaki yeşil alanda, 1,983'ü ise resmi sınır geçiş noktalarında olmak üzere toplam 4,734 kişi geçiş yaptı.¹⁹¹

AB Dış Sınırlar Fonu'ndan Bulgaristan 2010 ve 2014 yılları arasındaki dönemde 38 milyon Avro, Yunanistan ise 2007 yılından itibaren 207 milyon Avro aldı.¹⁹² Bu rakamlara ayrıca sağlanan acil yardım fonları ve ulusal harcamalar dâhil değil. Ancak yukarıda yer verilen istatistikler güvenli bir yere ulaşma iradesinin her türlü engelden daha güçlü olduğunu ortaya koyuyor. Tüm bu yüksek maliyetli tedbirler insanların Avrupa'ya gitmek istemelerinin temel nedeni olan yaygın şiddet, zulüm ve ezici yoksulluğa bir çözüm üretmekten ziyade sadece güzergâhların değişmesine neden oluyor.¹⁹³ İnsanları ülkelerinden olmaya zorlayan bu

tamamlanacağını ifade etti, 5 Nisan 2015: www.novinite.com/articles/167722/Fence+along+Bulgaria-Turkey+Border+to+be+Completed+by+End+2015.+IntMin+Bachvarova+says (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁸⁸ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı (haberler), *Frontex'in Yeni Genel Direktörü Bulgaristan'ı İlk Kez Ziyaret Etti*, 31 Temmuz 2015: https://press.mvr.bg/en/News/news150731_04.htm (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015). Avrupa Komisyonu, *2014 Yılı Türkiye İlerleme Raporu*, Ekim 2014: http://ec.Auropa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015).

¹⁸⁹ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı (haberler), *Bakan Bachvarova Göç Baskısı Üzerine Konuştu: Spontan Bir Biçimde Başlayan Olgu Giderek Artan Bir Biçimde Destek Gören Bir Göç Süreci Haline Geliyor*, 2 Ağustos 2015, press.mvr.bg/en/News/news150730_04.htm (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015). Bulgaristan İçişleri Bakanlığı tarafından Uluslararası Af Örgütü ile paylaşılan "26 Mart 2015 tarihi itibarıyla Bulgaristan'daki göç durumuna ilişkin haftalık rapor" adlı belgeye göre Bulgaristan ve Türkiye arasındaki yeşil bölgeden 2014 senesinde gerçekleşen toplam düzensiz girişlerin sayısı 4.027'di.

¹⁹⁰ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı (haberler), *Bakan Bachvarova Göç Baskısı Üzerine Konuştu: Spontan Bir Biçimde Başlayan Olgu Giderek Artan Bir Biçimde Destek Gören Bir Göç Süreci Haline Geliyor*, 2 Ağustos 2015, press.mvr.bg/en/News/news150730_04.htm (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁹¹ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı (haberler), *Bakan Bachvarova Göç Baskısı Üzerine Konuştu: Spontan Bir Biçimde Başlayan Olgu Giderek Artan Bir Biçimde Destek Gören Bir Göç Süreci Haline Geliyor*, 2 Ağustos 2015, press.mvr.bg/en/News/news150730_04.htm (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁹² Ayrıntılı bilgi için bkz: *Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli: Avrupa Sınırlarında Göçmen ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 05/001/2014): www.amnesty.eu/content/assets/Reports/EUR_050012014_Fortress_Avrope_complete_web_EN.pdf.

¹⁹³ Bkz: "Ana giriş noktalarındaki göçmen ve mültecilerin sayısı: 2005-2015" grafiği. Güzergahlarda yaşanan değişiklikler Göç Politikası Geliştirilmesine İlişkin Uluslararası Merkez, Avropol ve Frontex tarafından geliştirilen ve 2000-2013 yılları arasındaki dönemde Akdeniz üzerinden Avrupa'ya yönelen

sorunlar olduğu sürece, maddi ya da diğer türlü engeller insanları uzun deniz yolculuklarına ya da pervasız kaçakçılara mecbur bırakarak daha tehlikeli güzergâhları izlemeye itmekten başka bir sonuç yaratmıyor.

HİÇBİR YENİLİK GETİRMİYEN YENİ BİR ANLAŞMA: AB'YE VARİŞLARIN ÖNLENMESİNE YÖNELİK AB-TÜRKİYE EYLEM PLANI

Avrupa Komisyonu 16 Ekim 2015 tarihinde Türkiye'deki Suriyelilere ve göç yönetimine destek verilmesine yönelik işbirliğini artırmayı amaçlayan ortak bir eylem planı yayımladı.¹⁹⁴ 26 Ekim 2015 tarihi itibarıyla de bu eylem planının ayrıntıları Türkiye ile müzakere edilmeye devam ediliyordu.

AB, eylem planı uyarınca “geçici koruma altındaki Suriyelilerle ilgili olarak Türkiye'nin yeni ve somut fonlarla [...] desteklenmesi” ve bölgedeki diğer ülkelerde bulunan Suriyeli mülteciler ile Suriye içinde yerinde edilmiş kişilere verilen desteğin artırılması taahhüdünde bulunuyor. Ancak öte yandan da, eylem planının tarafları, Türkiye'den AB'ye doğru gerçekleşen düzensiz göçün bir takım somut adımlarla önlenmesi için işbirliğinin artırılması konusunda da sözler veriyorlar.¹⁹⁵

Düzensiz göçmenlerin menşe ülkelerine gönderilmesi için AB üye devletleri ve Türkiye arasındaki ortak işbirliği, kaçakçılık şebekelerine dair bilgi paylaşımının artırılması ve Vize Serbestisi Diyaloğu'nda yer alan şartları karşılanması için Türkiye'ye verilen mali desteğin artırılması AB'nin bu alanda gerçekleştirmeyi arzu ettiği eylemler arasında yer alıyor. Türkiye ise ortak kara sınırlarında gerçekleşen düzensiz göçün önlenmesi için Bulgaristan ve Yunanistan'la işbirliğini artırmayı, Frontex'le işbirliğini artırmayı ve iltica prosedürlerinin daha hızlı bir şekilde ilerlemesi taahhüdünde bulunuyor. Bulgaristan ve Yunanistan'la yapılan işbirliğinin artırılması planı çerçevesinde Türkiye'den geçen düzensiz göçmenlerin, AB üye ülkeleriyle olan mevcut ikili anlaşmalar kapsamında geri kabullerinde daha iyi bir işbirliğinde bulunulması için Kapıkule'de (Captain Andreevo) ortak bir merkezin kurulması, Frontex ile işbirliğinin artırılması ve hızlandırılmış iltica prosedürleri de yer alıyor. Türkiye'den Yunanistan adalarına gerçekleşen varışların Ekim 2015 tarihi itibarıyla 500,000'i aşmasıyla

göç yollarını konu alan online bir haritadan da görülebiliyor: www.imap-migration.org/index.php?id=471&L=0%20 (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

¹⁹⁴ Avrupa Komisyonu, *AB-Türkiye Ortak Eylem Planı*, 16 Ekim 2015: http://ec.Avropa.eu/priorities/migration/docs/20151016-eu-revised-draft-action-plan_en.pdf. Planın taslak bir versiyonu 6 Ekim 2015 tarihinde yayımlandı. Söz konusu taslakta Türkiye'de bulunan Iraklı mültecilere de yardım yapılmasına ilişkin atıflar yer alıyordu. Bkz: Avrupa Komisyonu, *Taslak Eylem Planı: Suriye ve Irak'taki Durum Işığında Mülteci ve Göç Yönetimine Destek Verilmesine İlişkin AB-Türkiye İşbirliğinin Artırılması*, 6 Ekim 2015: http://Avropa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5777_en.htm

¹⁹⁵ Bu diyalog çerçevesinde Türkiye tarafından yerine getirilmesi beklenen şartlar ile Ekim 2014 tarihi itibarıyla kaydedilen ilerlemelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: *Türkiye'nin vize serbestisi yol haritasındaki şartları gerçekleştirmede kaydettiği ilerlemeye dair Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'ne sunulan rapor*: http://ec.Avropa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/international-affairs/general/docs/turkey_first_progress_report_en.pdf

birlikte Türkiye Sahil Güvenliğinin devriye, izleme ve engelleme kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik taahhüt de her iki tarafın bu alandaki ana hedeflerinden birini oluşturuyor.

Ancak AB'nin Türkiye'yi sınır kontrollerini artırmaya zorlayan bu planı risklerle dolu. Uluslararası Af Örgütü Eylül 2015 tarihinden beri AB'ye ulaşmaya çalışırken Türkiye yetkilileri tarafından engellenen ve daha sonra da zorla Suriye ve Irak'a geri gönderilen mültecilerin vakalarını belgeliyor. Yakalanan mültecilerin bir bölümü de avukatla görüşebilme imkânı sağlanmaksızın alıkonuluyor.

Eylem planı ise, AB'nin dünyadaki mülteci nüfusuna daha fazla koruma sunmasına yönelik apaçık ihtiyacı göz ardı ederek, yeniden yerleştirme ya da alternatif güvenli ve yasal yolların artırılması için herhangi bir somut taahhüt içermiyor.

Türkiye'de 2 Ekim 2015 tarihi itibarıyla iki milyondan fazla Suriyeli mülteci bulunuyor ve bu kişilerden yalnızca yüzde on kadarı devletin kurduğu kamplarda kalabilirken, diğerleri devlet yetkilileri, devletlerarası kuruluşlar ve sivil toplumdan alabildikleri çok az bir yardımla hayatta kalma mücadelesi veriyor.¹⁹⁶ Suriyeli olmayan yüzbinlerce mülteci ve sığınmacı da sığınmaya erişim ve hayatlarını idame ettirebilmede ciddi sorunlarla karşılaşılıyor. Irak'ta kendisini İslam Devleti olarak tanımlayan bir silahlı gruptan kaçan Ezidi mültecilere yalnızca sığınmacı olarak kayıt olmaları için bile beş yıldan uzun bir süre beklemeleri söyleniyor.

Türkiye'deki Suriyeli ve Suriyeli olmayan mültecilerin sosyal ve ekonomik hakları ile medeni ve siyasi haklarına tam anlamıyla erişebilecekleri etkili bir korumanın sağlanması için yakın bir vadede AB'den yeterli düzeyde bir mali ya da diğer tür destek gelebilecek gibi görünmüyor. Hal böyleyken, yapılan anlaşmalar mültecilerin Türkiye'de kalmasına odaklanmış durumda ve bu da mültecilerin büyük bir kısmını sürdürülmesi mümkün olmayan koşullarda ve etkili bir korumaya erişimleri olmaksızın sıkışıp kalma riskiyle karşı karşıya bırakıyor.

Türkiye'den AB sınırlarına düzensiz yollarla geçen mültecileri engellemeye yönelik tüm planlarda, Türkiye'deki mülteci ve sığınmacılar için ziyadesiyle ihtiyaç duyulan mali yardımların yanı sıra bu kişiler için yeniden yeri sayısı ile AB'ye ulaşabilmeleri için diğer yasal kanalların artırılmasına yönelik somut eylemler de yer almalıdır.

TEKNELERİ BATIRILAN MÜLTECİLER SURİYE VE IRAK'A ZORLA GERİ GÖNDERİLME TEHLİKESİ ALTINDA¹⁹⁷

15 Eylül 2015 tarihinde sabah 4:30 sularında Türkiye'nin Muğla ili Bodrum ilçesinden yola çıkan bir teknede 250'den fazla kişi bulunuyordu. Teknedeki mültecilerin tanıklıklarına göre Türkiye Sahil Güvenlik Komutanlığı'na ait bir bot sabah 5:30 sıralarında tekneyi durdurdu. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü mülteciler, sahil güvenlik botunun önce kendi tekneleri

¹⁹⁶ Uluslararası Af Örgütü, *Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriyeden Gelen Mülteciler*, 20 Kasım 2014 (İndeks: EUR 44/017/2014).

¹⁹⁷ Aşağıda yer verilen bilgiler, ikisi Suriyeli yetişkin erkek, biri Suriyeli bir kadın ve diğeri de Iraklı yetişkin bir erkek olmak üzere olaydan kurtulan dört kişi ile Eylül 2015 tarihinde gerçekleştirilen telefon mülakatlarıyla edinilmiştir.

etrafında birkaç kez dönerek büyük dalgaların oluşmasına sebep olduğunu ve bunun da teknelerin ciddi bir biçimde sağa ve sola sallanmasına neden olduğunu anlattı. Görüşülen kişiler sahil güvenlik botundan kısa aralıklarla yapılan birkaç el ateşin teknede panik ve korkuya neden olduğunu da belirttiler. Görgü tanıkları Uluslararası Af Örgütü'ne bu ateş açmaların teknelerini hedef aldıklarına inandıklarını söylediler.

Sahil güvenlik botu ateş açtıktan sonra mültecilerin bulunduğu teknenin etrafında birkaç kez daha dönerek teknenin ciddi bir biçimde sallanmasına neden oldu. Daha sonra teknenin alt güvertesine su girmesiyle birlikte teknede ciddi bir panik oluştu. Uluslararası Af Örgütü'ne tanıklıklarını aktaran mültecilerin verdiği bilgilere göre sahil güvenlik birimleri daha sonra teknedeki yaklaşık 20 kadın ve çocuğu kendi botlarına aldılar. Bir saat sonra daha büyük bir kurtarma botu diğer kişilere ulaştı ancak o esnada teknenin alt güvertesi suya batmış durumdaydı. Uluslararası Af Örgütü, kurtulan kişilerin tanıklıklarıyla tutarlı olan ve bu durumu doğrulayan fotoğraflar da gördü.

Olaydan kurtulan ve verdikleri ayrıntılı bilgiler birbiriyle tutarlı olan kişilerden bir bölümünün aktardığına göre kurtulanlar sahile geri getirildikten sonra herhangi bir sağlık muayenesinden geçirilmeksizin Bodrum'da ya da Bodrum yakınlarında bulunan bir jandarma binasına götürüldüler. Kurtulan kişiler Uluslararası Af Örgütü'ne bu binada bulunan yetkililerin kendilerinin isim ve doğum tarihlerini kaydettiklerini ve kendilerine daha sonra buradan gitmelerine müsaade edileceğini söylediklerini anlattı.

16 Eylül 2015 tarihinde ise kurtulan mültecilerin büyük bir bölümü iki otobüs ve iki minibüse bindirildi. Kendilerine Muğla iline götürülecekleri ve oradan da serbest bırakılacakları söylendi. Ancak kişiler bunun yerine rızaları olmadan ve nereye sevk edildiklerine ilişkin herhangi bir bilgi verilmeksizin Osmaniye ilinin doğusundaki Düziçi'ndeki bir kampa götürüldüler.

Kamptaki bazı Suriyeli mülteciler Uluslararası Af Örgütü'ne kamptaki yetkililerin kendilerine Suriye ile olan Bab al-Hawa ve Bab al-Salam sınır geçiş noktalarının herhangi birinden Suriye'ye geri gönderilmeyi kabul etmedikleri takdirde süresiz olarak kampta tutulacaklarının söylendiğini ifade etti. Her iki sınır geçiş noktasının da insan hakları ihlallerinden sorumlu Şam'ın Hürleri İslami Hareketi kontrolü altında olduğu düşünülüyor.

Kamptaki mülteciler, Iraklı mültecilerin büyük bir kısmının salıverilmelerinin ardından bir ay içinde Irak'a geri dönmeleri koşuluyla kampta birkaç gün tutulduktan sonra bırakıldığını aktardı. Uluslararası Af Örgütü, Irak'a dönmek zorunda kalan ve hayatının tehlikede olmasından endişe duyan Iraklı bir mülteci ile Bab al-Salam sınır geçiş noktasından Suriye'ye dönmeleri için baskı yapılan ve Suriye'den gelen dört kişilik bir Kürt aile ile görüştü.

Mültecilerin verdiği bilgiye göre ya ülkelerine geri dönmeleri ya da süresiz bir biçimde kampta kalmaları seçeneğini sunulan 50-60 kadar mülteci Suriye'ye geri gönderilmeyi kabul etmelerinin ardından Türkiye yetkilileri tarafından Bab al-Salam sınır geçiş noktasına minibüslerle taşındılar ve orada kendilerine Suriye'ye geçmeleri söylendi. Mülteciler ayrıca içeriğini anlayamadıkları Türkçe yazılı belgeleri imzalamalarının istendiğini de ifade ettiler.

Kamptaki mültecilerin tanıklıklarına göre, 15 Eylül 2015'te teknenin batmasından kurtulan tüm Suriyeli ve Iraklı mülteciler 5 Ekim tarihinde Düziçi kampından bir aydan az süre içinde ülkeyi terk etmeleri koşuluyla serbest bırakıldı. Uluslararası Af Örgütü Ekim 2015'in sonlarında hala Düziçi kampında tutulmakta olan diğer Suriyeli mültecilerle de konuştu. Uluslararası Af Örgütü, bu raporun basıma girdiği Ekim ayının sonu itibarıyla, kampı ziyaret

etme amacıyla 30 Eylül 2015 tarihinde yaptığı başvuruya halen bir cevap bekliyor.

Uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilerin ayrılmalarına izin verilmeden bir kampta tutulmaları alıkonma anlamına gelmektedir. Mültecilerin ve sığınmacıların özgürlük haklarını sınırlayan her türlü tedbirin istisnai olması ve bu tedbirlerin kişinin bireysel durumunun göz önünde bulundurulması yapılacak bir değerlendirme sonrasında bireysel olarak alınması gerekir.

Mültecilerin ya serbestçe ayrılamayacakları bir kampta süresiz olarak tutulmak ya da Irak ya da Suriye'ye geri gönderilmeyi kabul etmekten ibaret iki seçenektan birini seçmeye zorlanmaları geri göndermeme ilkesini ihlal eden zorla geri gönderme anlamına gelmektedir. Suriye'de ve Irak'ta devam eden çatışmalardan ötürü mülteciler, ciddi insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya kalacakları menşe ülkelerine zorla geri gönderilmemelidir.

15 Eylül tarihinde kısmen batan tekneden kurtulan kişilerin de olayla ilgili açılacak her türlü soruşturmada yer alabilmeleri de oldukça elzemdir.

AVRUPA BİRLİĞİ'NDEN TÜRKİYE'YE DOĞRU YAPILAN TOPLU SINIR DIŞI İŞLEMLERİ

IRAKLI EZİDİLERİN BULGARİSTAN VE YUNANİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE ZİNCİRLEME BİR ŞEKİLDE GERİ İTİLMESİ: Z'NİN HİKÂYESİ

Bulgaristan'a doğru yolculuğumuza 4 Mart 2015 tarihinde başladık. Almanya'ya gitmeyi arzu ediyorduk. Gece vaktiydi. Yalnızca ben, kuzenim K ve amcamız J vardık. Bulgaristan'a 5 Mart sabahı ulaştık. Bulgaristan'a vardığımızdan emindik. Küçük bir kasabanın yakınlarındaydık ve kasabaya doğru yürümeye karar verdik. Yürümek zorundaydık çünkü çok yağmur vardı ve üçümüz de ıslanıp üşümüştük. Kasabaya varmadan önce cipe benzeyen koyu renkli bir polis arabası bizi durdurdu. İçinde iki kişi vardı. Biri sivil giyimli, diğeri ise üniformalıydı. Sivil giyimli olanın elinde bir cop, diğeri elinde de silah vardı. Hava halen karanlıktı ve biz yorgun, üşümüş, ıslak ve açtık.

Onlara Irak'tan gelen Ezidiler olduğumuzu, ülkemizde teröristlerin olduğunu, *Daesh*'in [İslam Devleti] bize zulmettiğini ve Bulgaristan'a yalnızca biraz selamet için geldiğimizi söyledik. Polis bize "tamam, tamam, anladım" dedi. Bize arabaya binmemizi söylediler. Bizi Sofya'ya götüreceklerini zannediyorduk ama bizi 30 dakikalık sürüş mesafesindeki küçük bir nehrin kıyısına götürdüler. Orada bir sandalye ile bir çadır vardı[...]. Biz ve bu iki polis memuru dışında kimse yoktu. Bizi arabadan dışarı çıkardıklarında bize elleriyle ve copla vurmaya başladılar. Her yerimize vurdular. Çok şiddetli vurmadılar. O yüzden yaralanmadık ama çok onur kırıcıydı. Tüm paramızı ve telefonumuzu aldılar. Telefon öyle pahalı bir cins değildi, basit bir Nokia telefondur. Ama onu bile aldılar. Telefonun içinde Türkiye'den aldığımız sim kart vardı. Onu çıkardılar. El kol hareketleriyle ve kırık bir İngilizceyle bize nehrin öteki tarafına geçmemizi söylediler. Küçük bir nehrirdi. Sadece bir tane cep telefonumuz vardı. Cep telefonlarımızı yardım çağırabilmek için geri istedik. Ama onu bile geri vermediler. Bizi ittiler ve vurgular. Çok kötüydü. Bize öteki tarafı gösterdiler, "Sofya, Sofya" dediler. Yalan söyledikleri çok açıktı. Yunanistan olduğunu anladık varınca.

Korkmuştuk. Bu yüzden de nehri geçtik ve yürümeye devam ettik. Yaklaşık 15 dakika yürüdüktan sonra küçük bir kasaba gördük ve oraya yöneldik. Yunanistan bayrakları vardı. Artık yürüyecek takatimiz kalmadığından kasabadaki kiliseye yardım istemeye gittik. Ama kilisenin kapıları kapalıydı. O sıralarda saat dört civarıydı. Kiliseden ayrılıp kasabada yürümeye devam ettik. Kısa bir süre sonra da bir polis arabası geldi. Bize nereden geldiğimizi ve pasaportumuzun olup olmadığını sordular. Pasaportlarımızın olmadığını söyledik ve Ezidi olduğumuzu ve yardım istediğimizi açıkladık. Arabada üç polis vardı. Beyaz tişört ve koyu mavi pantolon giymişlerdi. Küçük beyaz bir arabaydı. Bizi arabaya almadılar. Bence hepimiz ıslak ve çamur içinde olduğumuz için arabayı kirletebileceğimizi düşündüler. Sonra vagon tipi bir araba geldi. Arkasında metal bir oturma vardı. Oraya oturduk. Yaklaşık yarım saat çok hızlı bir biçimde gittiler ve haki renkli bir otobüsü yakaladılar. Bizi o otobüse aktardılar. Otobüs askeri bir otobüs gibiydi. İçinde sanırım 10'u genç erkek ve ikisi kadın 12 Suriyeli vardı.

Bindirildiğimiz bu otobüsle 40 dakika kadar daha bir yol yaptılar ve sonra Bulgaristan polisinin bizi geçmeye zorladığı nehirde çok çok daha geniş olan bir nehre vardık. Baştan aşağı siyahlar giyinmiş on tane adam vardı ve yüzleri maskeleriydi. Bizi otobüsten inerken ve nehre doğru yürürken filme aldılar. Bize kötü muamelede bulunup nehre doğru sürüklediler. Sonra bizi yedişerli gruplar halinde [...]küçük bir bota koyup nehrin ortasındaki küçük bir adaya göturdüler. Bu adamlardan ikisi de botta bizimle idi. Biri önde oturuyordu, diğeri de arkada motorun olduğu yerde. Bize başımızı önümüze eğmemizi ve etrafa bakmamamızı söylediler. Nehir 50-70 metre kadar genişlikteydi ve ada da yaklaşık iki-üç kilometre uzunluğundaydı.

Bizi adada bıraktılar. Orada ölmemiz için bizi bıraktılar. Su ya da yiyecek hiçbir şey vermediler. Zaten yağmurun altında yiyeceğimiz yoktu, şimdi de oraya bırakılmıştık. Yağmur devam ediyordu. Orada iki gün bekledik. Kuzenimin de aralarında olduğu birkaç kişi adanın etrafında dolaşıp bir yol bulmaya çalıştılar ama bulamadılar. Amcam J'nin sağlığı zaten yerinde değildi. En sonunda güçlü görünen iki Suriyeli eğer bir şeyler yapmazsak orada öleceğimizi söyledi. Sonra Türkiye'ye doğru yüzme kararı verdiler ve yüzdüler. Orada Türk jandarmalarını buldular. Jandarmalar da gelip bizi botla adadan kurtardılar. Bize oldukça iyi davrandılar, bir misafirhaneye göturdüler ve su ile yemek verdiler. Hasta olanları da hastaneye göturdüler. Amcamı da hastaneye göturdüler ama hangisine göturdüklerini bilmiyorum. Jandarmanın misafirhanesinde iki gün kaldık ve bizi daha sonra bir cezaevine [Edirne Geri Gönderme Merkezi'ni kastediyor] naklettiler. Orada Iraklılar, Suriyeliler ve Afganlar vardı. 120 kadar Iraklı vardı ve 85 kadarı Ezidiydi. İçlerinden bazıları bizim gibi Yunanistan'dan geri gönderilmişti. Edirne'deki cezaevindeyken bize amcamızın öldüğünü söylediler. Adadayken içtiği sudan ötürü ölmüş dediler. Irak'taki ailemizi aradık ve amcamın cenazesine birlikte Irak'a geri dönmeye karar verdik. Bizim hiçbir şeyimiz yoktu ve ailelerimizin yanına geri dönmek istiyorduk. Polis bize ne istediğimizi sordu. Biz de gitmek istediğimizi, ailelerimize geri dönmek istediğimizi söyledik. Onlara Dohuk, Khanke'den geldiğimizi ve oraya dönmek istediğimizi söyledik. Bunun üzerine bizi amcamın cenazesine birlikte İstanbul'a göturdüler. Babam ve diğer amcam Irak'tan gelip bizimle İstanbul'da buluştu. Hep birlikte Erbil'e uçtuk ve oradan da Dohuk'a geri döndük. Cenazeyi orada toprağa verdik.

Burada hiçbir şeyimiz yok. Radikal gruplar her şeyimizi aldı. Kendi ülkemizde mülteci olduk. Burada güvenliğimiz de yok, hiçbir şeyimiz yok. Bize yardım edebilecek ailemizin olduğu Almanya'ya gidebilmek için yardıma ihtiyacımız var.

Z., Irak, Dohuk'lu, 24 yaşında, Ezidi¹⁹⁸

Bulgaristan ve Yunanistan polisince atılan dayaklar, kıymetli eşyalara el konulması ve herhangi bir yardım olmaksızın yaşamanın mümkün olmadığı yerlerde terkedilmeyi içeren Z'nin tüyler ürpertici hikâyesi Avrupa Birliği'nin güney-doğu kara sınırlarında münferit bir olay değil. Olay, ilki Bulgaristan'dan Yunanistan'a ve daha sonra da Yunanistan'dan Türkiye'ye gerçekleşen iki geri itme uygulamasını içermesi bakımından farklı olsa da, Uluslararası Af Örgütü tarafından geçtiğimiz birkaç yıl içinde toplanan ve Yunanistan ve Bulgaristan polis güçlerinin sınır yerlerinde göçmen ve mültecilere gösterdikleri kötü muamele ve insanların hukuka aykırı ve yaşam hakkını tehlikeye sokacak şekilde Türkiye'ye geri itilmelerini konu alan çok sayıda tanıklıkla birçok noktada benzerlikler taşıyor.

YUNANİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE KARA VE DENİZ YOLUYLA YAPILAN GERİ İTME UYGULAMALARI

Uluslararası Af Örgütü Yunanistan polisi tarafından Yunanistan'ın Türkiye ile olan kara sınırında¹⁹⁹ ve Yunanistan sahil güvenlik güçleri²⁰⁰ tarafından iki ülke arasındaki Ege Denizi'nde gerçekleştirilen geri itme uygulamaları ile bu uygulamalara eşlik eden ihlalleri Eylül 2012 tarihinden itibaren belgeliyor.²⁰¹ Söz konusu tarihten bu yana 85 mülteci ve

¹⁹⁸ Irak, Dohuk, Hanke'de bulunan ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler için tesis edilen kampta bulunan kişiyle 30 Nisan 2015 tarihinde gerçekleştirilen telefon mülakatı.

¹⁹⁹ Kamu Düzeni ve Yurttaşların Korunma Bakanlığına bağlı olarak çalışan Yunanistan Polisi ülkenin esas kolluk gücünü oluşturmakta ve Türkiye ile sınır da dahil olmak üzere ülkenin karar sınırlarının kontrolünden sorumludur. Bkz: Yunanistan Polisi'nin resmi internet sitesi: www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1831&Itemid=528&lang=EN (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015). Yunanistan Polis biriminin bir kolu olan sınır koruma biriminin temel görevi "yasadışı" göç ve sınıraşan suçlardır. Bu birime bağlı görevliler yüksek hacimli düzensiz göçün yaşandığı kara sınırlarında görev yapmaktadırlar. Bkz: Yunanistan Polisi'nin resmi internet sitesi: www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=56&Itemid=47&lang=EN (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁰⁰ Denizcilik ve Ege Denizi Bakanlığına bağlı çalışan Yunanistan Sahil Güvenlik Birimi ülkenin deniz sınırlarını kontrol etmek, limanların asayişini sağlamak ve arama ve kurtma çalışmalarına destek vermekten sorumludur. Bkz: Yunanistan Sahil Güvenlik Birimi'nin resmi internet sitesi: www.hcg.gr/node/95 (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁰¹ Uluslararası Af Örgütü'nün raporları: *Yunanistan: Mülteci, Sığınma ve Göçmenler İçin Yolun Sonu* (İndeks: EUR 25/011/2012): <http://www.amnesty.org/en/documents/EUR25/011/2012/en/> (Erişim Tarihi:

göçmen Türkiye'ye geri gönderilme ya da Ege Denizi'nin Türkiye suları yakınlarında terk edilme deneyimlerini Uluslararası Af Örgütü ile paylaştılar. Bu kişilerden bir bölümü Yunanistan'dan Türkiye'ye birden fazla kez geri itildiklerini ifade ettiler.²⁰²

Yunanistan ve Türkiye arasındaki kara sınırı 203 kilometre uzunluğunda ve kuzeyde büyük bir bölümü Yunanistan tarafından tel örgülerle çevrilen 12 kilometrelik bölge dışında kalan bu sınır Meriç (Evros) Nehri tarafından çiziliyor. Diğer bir ifadeyle nehrin ortası sınırı oluşturuyor. Bu güzergâhı kullanan göçmen ve mültecilerin büyük bir bölümü Meriç (Evros) Nehri'ni gece vakti küçük şişme botlarla geçiyorlar. Geri itme uygulamasına maruz bırakılan kişiler Uluslararası Af Örgütü'ne Yunanistan polisinden kendilerini Yunanistan sınırından geçtikten kısa bir süre veya birkaç gün arasında değişen süreler zarfında ne şekilde yakalandıklarını anlattılar.

Vakaların bir bölümünde kişiler yakalanmalarının ardından dört güne kadar çıkabilen süre ile polis karakolu olarak ifade edilen yerlerde tutuldular. Bu kişilerin tümü Meriç (Evros) Nehrine minibüsler ya da askeri tip araçlarla getirilip daha sonra nehrin Türkiye tarafına botlarla götürülüyor veya Türkiye tarafına atılıyor ya da nehrin üzerinde bulunan adacıklardan birine terkediliyorlar. Bu vakaların çoğunda kişilerin elleri kelepçeli değil. Ancak bazı vakalarda görüşülen kişiler ellerinin arkadan bağlandığını ve suya düştükleri takdirde boğulmaktan korktuklarını aktardı. Bu hususlara ilaveten, nehrin üzerindeki adacıklarda terkedilen göçmen ve mülteciler orada Türkiye askerleri kendilerini kurtarıncaya dek susuz ve yiyeceksiz ve kötü hava koşulları altında kalıyorlar.

Türkiye'nin Ege kıyıları ile Yunanistan'ın bazı adaları arasındaki deniz yolu mesafesi beş deniz milinden (yaklaşık 10 km) daha az. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü mülteci ve göçmenlerin büyük bir kısmı Türkiye'nin Ege kıyılarındaki beş ilinde yer alan noktalardan en yakın Yunanistan adasına geçmek için şişme botlara bindiklerini aktardı. Geri itme uygulamasına maruz bırakılan kişiler ise Yunanistan sahil güvenlik birimleri tarafından ya denizin ortasında ya da Yunanistan adalarına varmalarına birkaç metre kala yakalandıklarını ifade etti. Bu kişiler arasında Yunanistan adalarına ayak bastıktan sonra bile geri itme uygulamasına maruz bırakılanlar da var.²⁰³

20 Eylül 2015), *Avrupa'nın Sınırı: Yunanistan'ın Türkiye Sınırındaki İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 25/008/2013) : www.amnesty.org/en/documents/EUR25/008/2013/en/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015); *Yunanistan : Umut ve Korku Sınırı: Avrupa Sınırından Geri İtilen Göçmen ve Mülteciler* (İndeks: EUR 25/004/2014) : www.amnesty.org/en/documents/EUR25/004/2014/en/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015); ve *Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli: Avrupa Sınırlarında Göçmen ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 05/001/2014) : www.amnesty.eu/content/assets/Reports/EUR_050012014_Fortress_Avropo_complete_web_EN.pdf (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015).

²⁰² Dört olaya dair tanıklıklara Mayıs 2015 tarihinde İstanbul'a gerçekleştirilen üç günlük araştırma ziyareti esnasında ulaşıldı. Diğer tanıklıklar da Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi'ne ulaşan mülteci ve göçmenler tarafından sağlandı. İki tanıklık ise Lesvos(Midilli) Adası'ndaki kabul koşullarını araştırmak için Ağustos ayında adaya giden Uluslararası Af Örgütü Yunanistan araştırmacısına iletildi.

²⁰³ Mülteci ve göçmenlerin Samos(Sakız) ve Lesvos(Midilli) Adalarına indirilmelerinin ardından yaşanan olaylardan ikisine dair ayrıntılar için bkz: Uluslararası Af Örgütü, *Yunanistan: Umut ve Korku Sınırı: Avrupa Sınırından Geri İtilen Göçmen ve Mülteciler* (İndeks: EUR 25/004/2014) :

Denizde yakalanmalarının ardından göçmen ve mültecilerin bir bölümü Yunanistan sahil güvenlik birimlerine ait deniz araçlarına alınıyor ve denizin Türkiye tarafına yakın sularına getirildikleri zaman da kullanılabilir durumdaysa kendi botlarına, değilse de başka bir şişme deniz aracına bırakılıyorlar. Diğerlerinin botları ise Yunanistan sahil güvenlik birimlerine ait botlarla Türkiye tarafına sürüklendikten sonra denizde bırakılıyor. Vakaların büyük bir bölümünde göçmenlerin botları motor, yakıt ya da küreklerin alınmasıyla işlevsiz kınıyor. Bazı vakalarda ise botlar ya Yunanistan sahil güvenliği ya da sahil güvenliği gördükten sonra kendilerinin delik bir botla Türkiye'ye geri itilmeyeceklerini umut eden tarafından göçmenler tarafından deliniyor. Yunanistan'a deniz yoluyla ulaşmaya çalışan görüşmecilerden bir kısmı da botlarının çekildiğini ya da alabora olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacak şekilde çevrelendiğini aktardılar.

Hem kara sınırında hem de denizde geri itme uygulamasına maruz bırakıldıklarını ileri süren kişilerin büyük bir kısmı şiddete ve küçültücü muameleye uğradıklarını ya da bunlara tanık olduklarını ifade etti. Bu kişiler tokatlandıklarını, tekmelendiklerini, dövüldüklerini ve tartaklandıklarını söylediler. Neredeyse görüşülen kişilerin tamamı arandıklarını ve bazıları da cep telefonlarına, sim kartlarına, paralarına, mücevherlerine, yedek kıyafetlerinin bulunduğu çantalarına, belgelerine ve aile fotoğraflarına el konulduğunu ve bunların kendilerine geri verilmediğini veya denize atıldığını aktardı. Görüşülen kişilerden bazıları ise aşağılayıcı olarak tarif ettikleri çıplak aramalara maruz bırakıldıklarını söyledi.

Yunanistan'dan Türkiye'ye geri itildiklerini öne süren kişilerin tümü kendilerine durumlarını açıklama ya da sınır dışı edilmelerine itiraz edebilme fırsatı verilmediğini ifade etti. Bu durum Yunanistan'ın uluslararası ve bölgesel insan hakları yükümlülüklerine ve en önemlisi de geri göndermeme ilkesine ve Yunanistan iç hukukuna aykırı bir uygulamayı teşkil ediyor. Bu hususların yanı sıra kişilerin hayatları ve sağlıkları denize çıkmaya elverişli olmayan araçlarla denizde ya da insan yaşamının olmadığı kara sınır bölgeleri veya nehrin üzerindeki adacıklarda terk etme uygulamalarıyla tehlike altına giriyor.

3907/2011 sayılı Yunanistan Kanunu'na göre Yunanistan'a düzensiz olarak varan ve yakalanan üçüncü ülke vatandaşlarının gerekli kayıt, tespit ve koruma ihtiyacı değerlendirilmesinin yapılması için ilk önce İlk Kabul Merkezi'ne nakledilmeleri gerekiyor. Yunanistan hukuku yetkili makamlara Yunanistan topraklarına varan herkesin bireysel durumunu inceleme ve bu kişilerin hukuka uygun bir şekilde sınır dışı edilme işlemleri gerçekleştirilmeden önce haklarında verilen sınır dışı kararına itiraz edebilme fırsatı sağlama yükümlülüğü getiriyor.

Uluslararası Af Örgütü tarafından Yunanistan-Türkiye sınırında Mayıs 2015 tarihinde gerçekleştirilen araştırma sırasında göçmen ve mültecilerin aktardığı tanıklıklar, Yunanistan yetkililerinin, Kamu Düzeninden Sorumlu Bakan'ın Uluslararası Af Örgütü ile Şubat 2015 tarihinde gerçekleştirdiği toplantıda açıkça kınamasına rağmen, göçmen ve mültecileri herhangi bir resmi usul izlemeksizin Türkiye'ye doğru geri itmeye devam ettiklerini ortaya koyuyor.²⁰⁴

www.amnesty.org/en/documents/EUR25/004/2014/en/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). Nisan 2015 ayının başlarında meydana gelen üçüncüye vakanın ise hangi adada gerçekleştiği tespit edilemedi. Bu vakaya raporun ilerleyen bölümlerinde yer verilmektedir.

²⁰⁴ 27 Şubat 2015 tarihinde Atina'da gerçekleştirilen toplantı. Ocak 2015 tarihine kadar Yunanistan

Uluslararası Af Örgütü tarafından belgelenen son geri itme vakaları Kasım 2014'ün sonu ve Ağustos 2015'in başları arasındaki dönemde gerçekleşti. Toplamda en az 248 kişinin geri itildiği bu vakalardan yedisi kara sınırlarında gerçekleşirken, en az 162 kişinin geri itildiği dört vaka ise denizde meydana geldi. Söz konusu olayları aktaran kişiler Suriye, Filistin, Irak, Afganistan ve Sudan uyruklu kişilerdi.²⁰⁵

Yaklaşık 11 geri itme vakasına ilişkin olarak toplanan 19 tanıklık, Uluslararası Af Örgütü tarafından daha önce belgelenen ve yukarıda yer verilen vakalarla benzerlikler taşıyor. Özellikle de Meriç (Evros) Nehri boyunca gerçekleştirilen geri itme uygulamalarında aşağıda yer verilen bir dizi önemli benzerlikler öne çıkıyor.

- Türkiye'ye itilen kişilerin tümünün birkaç saatten dört geceye kadar uzayan süreler boyunca hiç kimseyle görüştürülmeksizin Yunanistan polisi tarafından alıkonulmaları,
- Yunanistan polisinin geri itme uygulamasını gerçekleştirmeden önce yakınlarda Türkiye askerlerinin olup olmadığının kontrol etmek amacıyla Türkiye tarafını gece görüş gözlüğü olduğu anlaşılan ekipmanla izlemesi ve
- Mülteci ve göçmenleri botlarla Türkiye götüren silahlı ve maskeli kişilerin olması.

Meriç (Evros) Nehrinden geçerek Yunanistan'a ulaşan ve daha sonra alıkonulan tüm görüşmecilerin alıkonulma yerlerine ilişkin olarak aktardığı bilgiler birbiriyle uyuyor. Üç farklı vakadaki üç ayrı görüşmeci polis karakolu olarak tarif ettikleri alıkonulma yerinin planını tamamen aynı biçimde anlattı. Görüşmecilerin tümü dışarda en az bir Yunanistan bayrağı gördüklerini ve söz konusu yerin üzerinde Yunanistan bayrağı bulunan lacivert üniformalı polis memurları tarafından korunduğunu ifade etti. Bir görüşmeci dışında tümü alıkonulma merkezinin korunmasından sorumlu polisin alıkonulma yerinin adını Didimoticho polis karakolu olduğunu söylediğini ve içeride farklı dillerde sığınmacı ve mültecilerin haklarını anlatan ve Uluslararası Göç Örgütü tarafından hazırlanan bir poster gördüklerini aktardı. Mart 2015'in ortalarında geri itilen iki görüşmeci Uluslararası Af Örgütü araştırmacısına üzerinde "Kathe Mera" yazan ve Didimoticho'daki adresi bulunan bir alışveriş poşetini gösterdi. Görüşmeciler, alıkonulma yerinde tutulurken orada bulunan Yunanistan polisini kendilerine yemek satın alması için ikna ettiklerini ve yiyeceğin de bu poşette kendilerine getirildiğini aktardılar.

yetkililerinin geri itme iddialarına verdiği yanıt ya bu iddiaları tamamen reddetmek ya da gerçekleşmiş olsalar bile münferit olaylar olduğunu ileri sürmekten ibaretti. Bkz: *Yunanistan: Umut ve Korku Sınırı: Avrupa Sınırından Geri İtilen Göçmen ve Mülteciler* (İndeks: EUR 25/004/2014): www.amnesty.org/en/documents/EUR25/004/2014/en/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015), 21-23 sayfalar.

²⁰⁵ Sekiz Suriyeli, bir Suriye'den gelen Filistinli ve iki Iraklı mülteci karada yaşanan yedi olayı anlattı. Aralarında refakatsiz üç çocuk olan beş Afgan, iki Suriyeli ve bir Sudanlı mülteci de denizde gerçekleşen dört olayı aktardılar. Görüşülen kişilerden yalnızca biri kadındı ve Suriye uyrukluymdu.

Suriye'den gelen 23 yaşındaki Filistinli bir mültecinin tanıklığı, son dönemlerde Yunanistan'ın Türkiye ile olan kara sınırından yapılan geri itme uygulamalarının tüm tipik özelliklerini barındırıyor.²⁰⁶

[Beş Suriyeli arkadaş] olarak botumuzu bir pompa yardımıyla şişirdik ve geçmeye hazırlandık. Sabah saat altı sularıydı. Ne Türkiye ne de Yunanistan tarafında görünürde herhangi bir sınır görevlisi yoktu. Bota bindik ve karşıya doğru kürekleri çekmeye başladık. Kısa bir süre sonra nehrin ortasında bir adaya vardık. Güneş doğmaya başlamıştı ve Yunanistan sınır muhafızlarının bizleri görebileceğini düşündük. Yakalanmak istemediğimiz için adada karanlık çökünceye kadar beklemeye karar verdik. Güneş doğmadan geçebileceğimizi planladığımız için de yanımızda su ya da yiyecek yoktu.

Karanlık çökünceye dek adada bekledik. Perşembe [26 Mart 2015] sabahı 6:30 sularında botumuza tekrar binerek Yunanistan tarafına geçtik. Yunanistan tarafında suyun altında kalan ormanlık bir alan vardı [...] Saat gece bir gibi hala ormanda ve suyun içindeydik. Yanımızda ne su ne de yiyecek vardı ve geçebileceğimiz yönü bulamıyorduk. Botta uyumaya çalıştık. Ben telefonumdan Türkiye'deki acil durum hattı 112'yi aradım ve yardıma ihtiyacımız olduğunu söyledim. Bana 150'yi aramamı, orada benimle İngilizce konuşabilecek birisini bulabileceğimi söylediler. Kimse cevap vermedi. Bir şekilde uyuyabildik. Cuma sabahı [27 Mart 2015] uyandıığımızda içinde şömine olan boş bir yer bulduk. [...] Nea Vysa köyünün yakınlarına gelene dek ekilmiş araziden geçtik. Akşam altı gibiydi. Ben bir arabayı durdurdum ve bizi köyün merkezine götürmesini rica ettim. Polisle başlarının derde girmesini istemedikleri için bize yardım edemeyeceklerini söylediler. Biz de köyün merkezine doğru yürüdük ve yanımızda getirdiğimiz temiz giysilerimizi giydik.

Üniformalı iki polisin olduğu bir araba bizi durdurdu. Arabanın plakası EA 24 86 0'dı. Bize pasaportlarımızı sordular. Biz de Türkiye'den gelerek sınırı geçtiğimizi söyledik. Bize yiyecek almalarını da rica ettik ama bir başka arabanın gelip bizi polis karakoluna getirene dek beklemek zorunda olduğumuzu söylediler. Telefonlarımızı ve şarj aletlerini istediler. O sırada yağmur yağmaya başlayınca da bizi köydeki bir barınağa götürdüler. Barınakta beyaz bir kamyonetle iki sivil giyimli polis daha geldi. Kamyonete bindik ve bizi Orestiada'ya giden otoyola çıkardılar. Orada Şengal'den gelen Iraklı Kürt mülteci bir aile vardı. Üç çocukla

²⁰⁶ 1 Nisan 2015 tarihinde (28 Mart 2015'te yaşanan geri itmeye ilgili olarak) İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat.

anneleriydi. O aileyi de kamyonete aldıktan sonra bizi bir polis karakoluna götürdüler.

Duvarda Uluslararası Göç Örgütü tarafından 12 dilde hazırlanmış olan ve sığınma talep etme hakkını anlatan bir yazı vardı. Götürüldüğümüz karakolda biraz İngilizce konuşan üniformalı bir polis bana herkese Arapça olarak bizi arayacaklarını ve üzerimizdekileri onlara vermemizi söylememi istedi. Ben de ona zaten polisin bizi durduğunda onlara [4 adet] cep telefonumuzu verdiğimizi söyledim.

Üzerimizi aradıktan sonra bizi bir hücreye koydular. Kadın, erkek ve çocuk toplam 13 kişiydik. Soğuk olduğundan ve çocuklar olduğundan bize battaniye vermelerini rica ettim. Hücre çok pis ve kötü durumdaydı. Tuvalet de çok pisti. Bize bir doktorun geleceğini ve ondan sonra da kampa götürüleceğimizi söylediler. Onlara yemeğe ihtiyacımız olduğunu ve parasını ödeyebileceğimizi söyledik. Türkiye'den ayrıldığımız Çarşamba gecesinden beri hiçbir şey yememiştik. Saat Cuma akşam dokuz olmuştu. Polis bana beklememi söyledi. Ona telefon hakkımın olduğunu söyleyince de bana sabaha kadar beklemek zorunda olduğumuzu söyledi. Orada olduğumuzu bildirebileceğimiz kimseyle görüşmemizi istemiyorlardı. Orada kalmak ve Türkiye'ye geri gönderilmemek için birilerini aramayı istedim. Avukat talep ettim ama bana bunun için de yarını beklemek zorunda olduğum söylendi. Gece boyunca başka insanlar da getirildi oraya. Yaklaşık 30 kişiyi bulmuştu sayımız. Afganlar ve Pakistanlılar da vardı aramızda.

Cumartesi sabahı, yani ertesi sabah [28 Mart 2015] bazılarımızın isimlerini okudular. Onların fotoğraflarını çekip ayrı bir yere, sanıyorum kampa götürdüler. Sabah başka polis memurları geldi. Bize bir önceki gece orada olanlardan farklı olarak kötü davrandılar. Bize hâlâ ne su ne de yemek vermişlerdi. Su ve yiyecek istediğimizde bana bağırdılar ve tuvaletteki musluktan su içmemi söylediler. Orada dokuz Pakistanlı adam, üç Afgan [yukarıda bahsedilen aile], dört Cezayirli, beşimiz ve Suriye'den gelen beş kişi, Senegalli başka bir adam, Türkiye'den gelen Kürt bir adam ve Irak Şengal'den gelen sekiz adam daha vardı. Yaklaşık 20 metrekare olan ve gerçekten pis bir hücredeydik birlikte. Yalnızca tek bir şilte vardı. Polis diğer odadalılara yiyecek getirdi ve onlara iyi davrandı. Bu kişiler arasında Suriye'den ve başka ülkelerden gelenler vardı. Öyle sanıyorum ki onları kampa gönderdiler. Bize ise çok kötü davrandılar ve yiyecek bir şey vermediler. İşte o an Türkiye'ye geri gönderileceğimizi anladım.

Saat iki sularında aklıktan titriyordum. Arkadaşlarımdan birinin de yüzü bembeyazdı. Çok sinirlendim ve bize bir şey olursa onların sorumlu olacağını ve su ile yemeğe ihtiyacımız olduğunu söyleyerek bağırdım. Ne biz ne de çocuklar iki gündür bir şey yememişti. Onlara para verdik. Cezayirli'nin hiç parası yoktu. Polis para yoksa yiyecek de yok dedi. Polise parayı verdik ve getirdikleri yemeği aramızda paylaştık.

Saat 5:30 ya da 6:00 gibi siyah plakasız bir kamyon geldi. Polis bize hazırlanmamızı söyledi. Nereye götürüldüğümüzü sorunca da bizi canının istediği yere gönderebileceğini söyledi. Bu yanıtı herkese tercüme ettim. Türkiye'den gelen Kürt arkadaş içinde nüfus kağıdının olduğu cüzdanını istedi. Polis cüzdanın onlarda olmadığını söyledi. Hepimizi bir araca bindirdiler. Ben öne oturdum. Kavyliden [Didimoticho'ya yaklaşık 30 km uzaklıkta ve Türkiye sınırını yakınlarındaki küçük bir kasaba] geçtiğimizi gördüm. Kuzeye doğru gidiyorduk. Bulgaristan sınırına yakın bir yere vardık. [...] Yüzlerinde maskeler olan ve asker üniforması giymiş dört erkek vardı.

44 kişiydik ve hepimizi nehre götürdüler. Dizlerinin üstüne çökmeyen bir kişiye küfrettiler. Bizimle sessizce konuşuyorlardı. Sonra altı kişilik gruplar halinde bizi botlara bindirdiler.

Akşam 7:30 sularıydı. Aralarında gece görüş gözlüğü olan bir muhafız da vardı. Pasaportumu istedim. Arkadaşımdan birinin kafasına başını eğmesi için kürekle vurdular. İçinde bulunduğum altı kişilik grubu nehrin Türkiye tarafındaki kıyısına götürdüler. Hepimiz orada bekledik. Bize iki naylon poşet attılar. Bu poşetlerin birinde pasaportlarımız, diğerinde de cep telefonlarımız vardı ama birçoğu da kayıptı. Biz sol tarafa doğru gittik. Diğerleri de askeri binaların olduğu sağ tarafa gittiler. Toplam 24 kişiydik. İki Türkiye askeri geldi. Askerlere Yunanistan'dan geri gönderildiğimizi söyledik. Askerler bize iyi davrandı ve askeri bir binaya götürdü. Yunanistan askerleri bizi geri gönderdiği için çok kızgındılar. Orada geceyi geçirdikten sonra ertesi gün bizi başka bir yere götürdüler. Orada da bir gece kaldık ve sonra da bizi Edirne'deki kampa naklettiler. Kampta bir gece daha kaldık. Daha sonra da İstanbul'a geri gönderildik. Otobüs bileti için 10 Avro ödedim.

Yaşları 21 ile 31 arasında olan dört Suriyeli arkadaş Uluslararası Af Örgütü'ne Türkiye sınırı yakınlarındaki Didimoticho Polis Karakolu olarak ifade edilen bir polis karakolunda yaklaşık iki gün tutulduktan sonra Meriç (Evros) Nehri üzerinden bir botla Türkiye'ye nasıl geri gönderildiklerini anlattılar. 31 yaşında Suriyeli genç bir erkek olan AC, tanıklığında 13 Nisan 2015 tarihinde Yunanistan'dan Türkiye'ye doğru yaşanan geri itme uygulaması sırasında maruz kaldıkları şiddeti şöyle aktarıyor:²⁰⁷

Bizi küçük bir köye götürdüler. Galiba köyün adı Dilofos'tu çünkü daha sonra cep telefonumdaki GPS'ten baktım. Bizi araçlardan indirdiler. Aralarında üniformalı polisler ile üzerinde herhangi bir yazı bulunmayan ama askeri kıyafetler giyen erkekler vardı. Bir kısmı silah taşıyordu. Onlara bakamadık zira baktığımız anda bize vuruyorlardı. Hepsinin yüzünde kar maskesi vardı. Biri beni saçımdan tutarak (AC'nin saçları uzun) bana Yunanca bir şeyler söyledi. Çok saldırgandı. Bizi nehir kıyısına götürüp dizlerimizin üzerine çökmemizi söylediler. Artık hava kararmaya başlamıştı, sanırım akşam 8:30 civarıydı. Araçtan indirildiğimizde orada Türkiye'ye geri gönderilecek başka insanların da olduğunu gördük. Polislerden birisi sırtıma yanımdaki ud ile vurarak udu üzerimde kırdı. Sonra da tahta bir sopayla bacaklarıma ve kafama vurdu. Arkadaşım M'yi de dövdüler. Bizi nehrin yakınlarına götürerek sessiz olmamızı ve hareket etmememizi söylediler. Arkadaşım M'yi ve beni gruptan ayırarak bir köşeye götürdükten sonra bizi yumruk ve tekmelerle dövdüler. Beni saçımdan tutarak nehir kenarına sürükledi. Beni nehre atacaklarından korktum ama atmadılar.

21 yaşındaki Suriyeli bir genç olan M de tutuldukları hücreden, Türkiye'ye geri itileceklerinden korktukları için çıkmayı reddetmelerinin ardından başına gelenleri şöyle aktardı:²⁰⁸

Biz sesleri duyup korkalım diye hücrenin dışında elektrik şoku veren copları kullanıyorlardı. Hücreyi açıp kadın ve çocukları dışarı çıkardılar. Ailelerin erkekleri hücrede bizimle kaldı [AC'nin verdiği tanıklığa göre ailelerdeki erkek üyeler de diğerlerinden ayrıldılar]. Biri Rakka diğeri de Dara'dan gelen iki Suriyeli, Cezayirli ve Cezayirli bir erkek de dâhil olmak üzere hücrede dört kişi kalmıştık. Cezayirli olan 19 yaşında bir gençti. Dışarı çıkmayı reddettik. Herkesi arabalara bindirdikten sonra bizim için hücreye döndüler. Kadın olan polis memuru bize ne istediğimizi sordu. Biz de avukat görmek istediğimizi, Türkiye'ye geri dönmek

²⁰⁷ 16 Nisan 2015 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat.

²⁰⁸ 16 Nisan 2015 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat.

istemediğimizi söylediler. Yanıt olarak bizi Türkiye'ye değil kampa götüreceklerini ve eğer dışarı çıkmazsak bizi kendilerinin çıkaracağını söylediler. Dediklerine göre onların elinde olan bir şey değilmiş bu, patronları böyle yapmaları gerektiğini söylemiş. Sonunda hücreye geldiler. 10-15 kişi kadardı ve ellerindeki sopalarla yere vuruyorlardı. Ben pencerenin parmaklıklarına tutundum ama ellerime sopalarla beş altı kez vurdular. Beni saçımдан tuttular ve hepimizi hücreden sürükleyerek dışarı çıkardılar.

Kara sınırından yapılan geri itmelerle ilgili tanıklıklarda aktarılan bu davranışlar Türkiye yetkilileri ve Edirne'deki savcılar tarafından da teyit edildi. 14 Mayıs 2015'teki görüşmede Edirne'de görevli iki savcı mültecilerin herhangi resmi bir usul olmaksızın Yunanistan sınırından Türkiye'ye geri gönderildiklerini söylediler. Aynı gün içinde Edirne Geri Gönderme Merkezi'nde yapılan bir diğer görüşmede de İl Göç İdaresi Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı ve İl Emniyet Müdürlüğü temsilcileri de Yunanistan'dan yapılan geri itme uygulamaları olduğunu doğruladı. Türkiyeli yetkililer Yunanistan polisinin Meriç (Evros) Nehri'nin Türkiye tarafını gece görüş dürbünleriyle izlediklerini ve Türkiyeli devriyelerin yaklaşık yarım saatte bir geldiklerini bildiklerinden ötürü de devriyeler geçtikten sonra insanları geri ittiklerini ifade ettiler. Temsilciler ayrıca Yunanistan yetkilileriyle düzenli olarak düzensiz göç ve kaçakçılık konulu aylık toplantılar gerçekleştirdiklerini ve bu toplantılar esnasında geri itilme iddialarını dile getirdiklerini belirttiler. Ne var ki yetkililere şimdiye dek açılan herhangi bir soruşturmanın sonucu bildirilmiş değildi. Uluslararası Af Örgütü aynı zamanda bölgede askerliğini yapan üç kişiyle de görüştü. Bu kişiler Yunanistan'dan yapılan geri itmelerin yaklaşık olarak haftada iki kez yapıldığını ve her defada 60 ila 80 kişinin geri itildiğini söyledi. Görüşülen askerlerden biri tarafından paylaşılan ve aşağıda yer verilen bilgi de Meriç (Evros) Nehri'nden doğru Yunanistan'dan Türkiye'ye geri itilen göçmen ve mültecilerin tanıklıklarını da doğrular nitelikte:

Onlar [Yunanistan polisi] bu kişileri haftada iki kere falan geri gönderiyorlar. Üç beş gün boyunca yeterli büyüklükte bir sayıya ulaşına dek insanları tutuyorlar ve sonra da büyük gruplar halinde ve her bir botta 5 ila 10 kişi falan olacak şekilde Türkiye'ye geri yolluyorlar. Siyah giysiler giyiyorlar ve kayıt altına alınmaktan korktukları için de yüzlerini maskelerle kapatıyorlar. Göçmenlere başlarını önlerini eğmelerini söylüyorlar. Bu sayede bot görülse bile içindeki göçmenler görünmüyor. İnsanları geri ittiklerinde kiminin yüzü gözünü bere bere içinde oluyor çünkü bazen dayak yemiş oluyorlar. İnsanları geri iterken buralarda olmadığımızdan emin olmak için Yunanistan polisinin nehrin bizim tarafını izlediğini de gördük.

Diğer askerin tanıklığı da Yunanistan polisinin küçük gruplar halinde Yunanistan'a geçen göçmen ve mültecileri bir arada tuttuğu gözlemini doğruluyor:

Göçmenler buradan Yunanistan'a geçerken genelde küçük gruplar halinde gidiyorlar. Onları Yunanistan'a geçmeden önce yakalarsak, kışlada bir gece barındıracak kadar yerimiz var. Ama onları geri itildikten sonra yakalarsak bu çok zor oluyor. Çünkü geri itildiklerinde 80-90 kişi kadar oluyorlar.

Uluslararası Af Örgütü biri Nisan 2015, ikisi Temmuz 2015 ve diğeri de Ağustos 2015 tarihlerinde olmak üzere Ege Denizi'nden yapıldığı iddia edilen yeni geri itme bildirimleri de aldı. Bu vakalardaki ayrıntılar hayatların tehlikeye atıldığını ve göçmen ve mültecilerin herhangi bir şekilde bireysel bir prosedüre sokulmaksızın Türkiye'ye geri gönderildiklerini ortaya koyuyor. Vakaların ikisinde Yunanca konuşan maskeli adamların olduğu bilgisine yer verildi; ancak görüşmeciler bu kişilerin sivil mi yoksa Yunanistan sahil güvenlik görevlileri mi olduklarını tam olarak bilemediklerini ifade ettiler. Ancak, Yunanistan Sahil Güvenlik Birimi

tarafından kurumun resmi internet sitesinde yayımlanan ve kurumu tanıtıcı bir video kaydında bir hız teknesindeki sahil güvenlik memurlarından birinin bir maske giydiği²⁰⁹ görülüyor. Bu maske Uluslararası Af Örgütü'nün son zamanlarda ve Temmuz 2013²¹⁰ ile Nisan 2014²¹¹ tarihlerinde yayımladığı raporlarda yer verdiği mülteci ve göçmenler tarafından aktarılan anlatımlara da uyuyor.

Bu gizli uygulamanın ölçeği konusunda tam bir izlenim edinmek oldukça zor; ancak Türkiye Sahil Güvenlik Komutanlığı temsilcileriyle 18 Mayıs 2015 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda yetkili makamlar Yunanistan sınırından yapılan geri itme uygulamalarının sıklığına dair bir takım bilgileri Uluslararası Af Örgütü ile paylaştılar. Yetkililer Uluslararası Af Örgütü'ne yaptığı sunumda geçtiğimiz beş yıl içinde Ege Denizi'ndeki toplam 121 geri itme vakasında 3.412 kişinin Türkiye sahil güvenlik birimleri tarafından kurtarıldığı ve söz konusu geri itme vakalarının yarısından fazlasının (62) 2014 yılı içinde gerçekleştiği bilgisini verdiler. Yetkililer ayrıca bu sayıya geri itme olarak değerlendirildikleri tüm vakaları dâhil etmediklerini ve yalnızca göçmen tanıklıkları ya da video kaydının bulunduğu olayları bu sayıya eklediklerini belirttiler. Ancak geri itme uygulamalarının gerçek sayısının çok daha fazla olduğu tahmin ediliyor. Türkiye Sahil Güvenlik Komutanlığı yetkilileri söz konusu vakaların Türkiye Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla da Yunanistan yetkilileriyle paylaşıldığını düşündüklerini aktardılar. Sunumda ayrıca geri itme vakalarında botların delinme, motorların sökülmesi, yakıtın boşaltılması veya küreklerin alınması suretiyle işlevsiz hale getirildiği ve göçmenlerin dövüldükleri de aktarıldı. Son olarak yetkililer geri itmelerin 2015 yılı içinde de devam ettiği bilgisini verdiler.

Uluslararası Af Örgütü'nün araştırması Yunanistan'ın kara sınırından gerçekleştirilen geri itme uygulamalarının dikkatle planlandığını, Didimoticho kasabasında ya da bu kasaba yakınlarında özel bir tutulma yerinin kullanıldığını ve sistematik olduğunu gösteriyor. Araştırma aynı zamanda denizlerde de geri itmelerin devam ettiğini ortaya koyuyor. Sekizi çocuk 11 kişinin hayatını kaybettiği olay üzerine yayımlanan da dâhil olmak üzere, sivil toplum kuruluşları tarafından geri itme vakalarına ilişkin olarak yayımlanan onca rapora rağmen geri itme uygulamalarına ilişkin herhangi etkili bir soruşturma açılmış değil ve Uluslararası Af Örgütü'nün sahip olduğu bilgiye göre ilgili insan hakları ihlallerini gerçekleştiren kişiler de yargı önüne çıkartılmış değil.²¹²

²⁰⁹ Söz konusu video kaydına Yunanistan Sahil Güvenliği'nin resmi internet sayfasındaki basın sekmesinden erişilebiliyor: <http://www.hcg.gr>. Doğrudan kayda erişmek için: https://www.youtube.com/watch?list=PLE70A9FB3E6CAFCD0&feature=player_embedded&v=PbZq5ipD0R0

²¹⁰ Uluslararası Af Örgütü, *Avrupa'nın Sınırı: Yunanistan'ın Türkiye Sınırdaki İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 25/008/2013): www.amnesty.org/en/documents/EUR25/008/2013/en/

²¹¹ Uluslararası Af Örgütü, *Yunanistan: Umut ve Korku Sınırı: Avrupa Sınırından Geri İtilen Göçmen ve Mülteciler* (İndeks: EUR 25/004/2014) www.amnesty.org/en/documents/EUR25/004/2014/en/

²¹² Uluslararası Af Örgütü'nün elde ettiği bulgular ile Yunanistan yetkilileri tarafından verilen yanıtlara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: *Yunanistan: Umut ve Korku Sınırı: Avrupa Sınırından Geri İtilen Göçmen ve Mülteciler* (İndeks: EUR 25/004/2014) available at www.amnesty.org/en/documents/EUR25/004/2014/en/ (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2015). Yunanistan Sahil Güvenlik Birimi, Uluslararası Af Örgütü'nün Yunanistan-Türkiye sınırında yaşanmaya devam ettiği iddia

BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE DOĞRU YAPILAN GERİ İTMELER

Bizi bir çipe koyup uluslararası bir sınırın yakınlarına götürdüler. Türkiye'yi işaret ederekensemize vurup "hadi yürüyün, güle güle" dediler. Arkamızı dönüp baktığımızda da silahlarını gösterdiler..., çok korktum. Suriye'deki üç senelik savaşın ardından silahlardan çok korkuyorum. Suriye'den kaçıp Bulgaristan'da ölmek olacak iş değildi. Ödüm patlamıştı. TJ, 22 yaşındaki Suriyeli mülteci²¹³

Uluslararası Af Örgütü daha önce de göçmen ve mültecilerin Bulgaristan sınırından Türkiye'ye doğru geri itildikleri iddialarını araştırmış ve 2014 yılı Mart ayından itibaren de bu sınırdaki durumu takip ediyor.

Uluslararası Af Örgütü'nün Mart 2014 tarihinden itibaren konuştuğu göçmen ve mülteciler Türkiye sınırını geçmelerinin ardından dakikalar ya da saatler içinde Bulgaristan polisi tarafından yakalandıklarını aktardılar. Kişiler daha sonra ya yaya bir şekilde ya da bir araçla sınıra yakın bir bölgeye polis eşliğinde getiriliyor ve Türkiye'ye geri dönmeye zorlanıyorlar. Üstelik vakaların neredeyse tümünde geri dönmeye zorlanılan noktalar giriş yapılan noktalardan farklı. Bazı görüşmeciler sınıra geri götürülüp hukuka aykırı bir biçimde Türkiye'ye geri gönderilmeden önce polis karakolu olduğunu düşündükleri yerlerde de tutulduklarını ifade ettiler.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye geri itilen ve Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü çok sayıda göçmen ve mülteci Bulgaristan polisinden şiddet ve kötü muamele gördüklerini bildirdi. Kişiler dövüldüklerini ve para ve telefonlarına el konulduğunu söylediler. Bulgaristan'dan geri itilen birçok kişi de Uluslararası Af Örgütü'ne sınırdaki 12 saate kadar dışarıda ve soğukta tutulduklarını anlattı. Bazı görüşmeciler de bu süre zarfında yüzüstü bir biçimde yerde yatmak zorunda bırakıldıklarını ifade etti.

Uluslararası Af Örgütü'nün ulaştığı son tanıklıklar ve Bulgaristan'a komşu iki Türkiye ili olan Edirne ve Kırklareli'ne yaptığı Mayıs 2015 tarihli ziyareti Bulgaristan sınır polisi tarafından yapılan geri itmelerin düzenli olarak devam ettiğini ortaya koyuyor. Ancak aktarılan tanıklıklara göre Bulgaristan'dan Türkiye'ye doğru yapılan geri itmeler, belli bir prosedürün izlenip tek seferde büyük gruplar halinde içerecek şekilde değil; küçük grupları kapsayacak şekilde ve önceden özel olarak tasarlanmadan gerçekleştiriliyor.

Ulaşılan yeni tanıklıklar Eylül 2014 ve Mayıs 2015 tarihleri arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan 17 farklı geri itme vakasına ilişkin bilgiler içeriyor. Bu tanıklıklar Suriye, Afganistan, Irak ve Fas'tan gelen 19 kişi tarafından aktarıldı. Verilen bilgilere göre vakaların

edilen geri itme uygulamaları ve kötü muameleyle ilişkin kaygılarını dile getirdiği ve Nisan 2014'ün sonlarında gönderdiği mektuba verdiği yanıtta geri göndermeme ilkesinin operasyonlarının temel ilkesi olduğunu ifade etti. Yanıtta ayrıca 2001 ve 2013 yılları arasında sahil güvenlik birimlerinin sorumlu oldukları iddia edilen kötü muamele vakalarına ilişkin de 12 soruşturmanın gerçekleştirildiği ve bunlardan biri neticesinde bir memurun işine son verildiği ve altısının da hüküm giydiği bilgisine de yer verildi.

²¹³ 16 Mayıs 2015 tarihinde (12 Nisan 2014'te yaşanan geri itmeyle ilgili olarak) İstanbul'da gerçekleştirilen mülakat.

her birinde iki ile 37 arasında değişen sayılarda insan geri itme uygulamasına maruz kalmış ki bu toplamda en az 177 kişinin bu uygulamalara maruz bırakıldıkları anlamına geliyor.²¹⁴ Görüşmecilerden yedisi koyu yeşil üniformalı kişiler tarafından yakalanıp geri itildiklerini belirtirken, dördü de bu uygulamaların lacivert üniformalı kişilerce yapıldığını belirtti.²¹⁵ Her iki taraf de Bulgaristan sınır polisinin üniforma renkleriyle uyuyor. Görüşmecilerden altısı da üniformaların üzerinde ya "sınır polisi" ya da "polis" ibarelerini okuyabildiklerini söyledi. Eylül 2014'ün ortalarında gerçekleşen bir olay dışındaki tüm vakalarda kişilerin tamamının üzerleri arandı. Biri Aralık 2014'ün ortaları diğeri de 14 Nisan 2015 tarihinde gerçekleşen ve Suriyeli yetişkin erkeklerin geri itildiği iki vakada ise kişiler diğer insanların önünde çıplak aramaya maruz bırakıldılar. Görüşülen kişilerin yarısı telefon ve paralarına el konulduğunu, diğerleri de polisin yalnızca sim kartlarını ve şarj aletlerini alıp telefonları geri verdiğini bildirdi.

Bu tanıklıkların hiçbirinde, Uluslararası Af Örgütü'nün bu sınırdaki uygulamaları belgelediği önceki iki vaka gibi, kişiler Türkiye'ye geri itilmeden önce alıkonulmadı. Ancak Ocak 2015 tarihinde gerçekleşen bir vakada 23 yaşındaki Suriyeli bir genç Bulgaristan polisinin kendisini ve bir arkadaşını bir jipe bindirerek ormandaki prefabrik bir kabine götürdüğünü ve Türkiye'ye geri itilmeden önce bu kabinin önünde üzerlerinin arandığını aktardı. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü diğer bir Suriyeli ise 14 Nisan 2015 tarihinde arkadaşıyla Bulgaristan sınırını geçmelerinin ardından ormanda prefabrik bir kabin gördüğünü ve iki polis memurunun kendilerini orada durdurduğunu anlattı.

Geri itilen göçmen ve mültecilerin büyük bir bölümü tokatlandıklarını, yumrukladıklarını, tekmelendiklerini ve yerde yüzüstü yatmaya zorlandıklarını ifade etti. Nisan 2015'in sonlarına doğru gerçekleşen bir vakada diğer yedi kişiyle birlikte geri itilen 22 yaşındaki Afgan bir genç Uluslararası Af Örgütü'ne Bulgaristan polisinin kendilerini geri itmeden önceki sorusu üzerine arkadaşının telefonunu sakladığını aktardı. Bunun ardından feci bir biçimde dövüldü ve ayağının alt tarafındaki bir kemik kırıldı. 31 yaşındaki bir diğer Suriyeli de Uluslararası Af Örgütü'ne Aralık 2014 tarihinde gerçekleşen geri itmeden önce arkadaşının Bulgaristan polisi tarafından bir ağaç dalıyla dövüldüğünü söyledi.

Haberlerde oldukça geniş bir şekilde yer bulan ve Iraklı Ezidilerin bulunduğu Mart 2015 tarihli vakada ise sınırın Türkiye tarafında hipotermiden dolayı ölümler yaşandı.²¹⁶ Basında

²¹⁴ Uluslararası Af Örgütü bu 19 kişiden ikisi ile Şubat 2015 tarihinde İspanya'nın Kuzey Afrika'da bulunan topraklarından biri olan Melilla'ya gerçekleştirdiği ziyaret esnasında tanıştı. Bu iki kişi genç Suriyeli erkeklerdi. Kişilerden biri Uluslararası Af Örgütü'ne Bulgaristan'a birçok kez geçmeye çalıştığını ancak Eylül 2014 tarihinde üç kez geri itildiğini aktardı. Diğeri ise Bulgaristan'dan Ekim 2014 tarihinde geri itildiğini söyledi. Görüşülen iki kişi de Bulgaristan sınırında yaşadıklarının ardından ve Yunanistan'a botla geçmeye paraları olmadığından Fas'a seyahat edip buradan İspanya topraklarından birine geçmeye karar verdiklerini ifade etti.

²¹⁵ Görüşülen sekiz kişi ya hatırlayamadıkları ya da karanlıktan ötürü göremedikleri için üniformaları tarif edemeyeceklerini belirtti.

²¹⁶ Bkz: BGN News, *İŞİD'den kaçan Ezidiler Bulgaristan polisi tarafından dövüldüler ve donarak öldüler*, 12 Mart 2015: <http://world.bgnnews.com/yazidis-fleeing-isil-beaten-by-bulgarian-police-freeze-to-death-haber/4231> ve Milliyet, *Iraklı kaçak göçmen, yaşadıkları dehşet anlarını anlattı*, 12 Mart 2015: <http://www.milliyet.com.tr/irakli-kacak-gocmen-yasadiklari-dehset-edirne-verelhaber-668996/>. Olaylara dair anlatımlar, Uluslararası Af Örgütü'nün Mayıs 2015 tarihinde bedenlerden birinin bulunduğu sınır köyünün sakinleriyle gerçekleştirdiği mülakatlarla da teyit edildi.

çıkan haberlerde yer alan ve grupta bulunan iki kişinin Türkiye yetkililerine soruşturma kapsamında verdikleri bilgilere göre kişiler Bulgaristan'dan geri itildi; ancak geri itilmeden önce Bulgaristan polisi tarafından feci bir şekilde dövüldükleri için diğerleri gibi soğuktan korunabilmek için sığınacak bir yer bulabilecekleri bir köye varamadılar. BMMYK, yaşanan bu olayın ardından Bulgaristan ve Türkiye yetkililerine olayı soruşturma çağrısında bulunarak bu iki kişinin ölümüne yol açmış olabilecek bu gaddarlığa ilişkin kaygılarını dile getirdi.²¹⁷ 18 Ağustos 2015 tarihinde Bulgaristan İçişleri Bakan Yardımcısı Uluslararası Af Örgütü'ne Mart 2015 tarihinde olaya ilişkin bir iç soruşturma başlatıldığını bildirdi. Ancak bu bildirimde Bulgaristan yetkililerinin kendilerine iletilen bilgiler aracılığıyla olayın meydana geldiği yer tespit edilemediğinden ötürü bu iç soruşturmaya devam edilemediği ve dolayısıyla da soruşturmanın kapandığı bilgisi de verildi.

Ancak Bulgaristan'dan yapılan geri itmelerin tümü şiddet içermiyor. 35 yaşında Afgan bir kadın olan F. İran ve Türkiye dağlarından geçtiği zorlu yolculuğun ardından Mayıs ayının sonlarına doğru Türkiye'ye varabildi. F.'nin yanında ondört, dokuz ve altı yaşlarında olan üç erkek çocuğu ve eşi de bulunuyordu. Ancak aile bu yolculuk esnasında dağlarda 48 saat boyunca aşırı soğukta ve yiyecek ve su olmaksızın sıkışık kalmışlardı. Aile Afganistan Ghazni'deki evlerini F.'nin eşi G.H.'nin öğretmen olduğu gerekçesiyle Taliban tarafından tehdit edilmelerinden ötürü terk etti. Amaçları ilk önce İran üzerinden Türkiye'ye seyahat etmek ve buradan da G.H.'nin kuzeni ile yeniden buluşmayı umdukları Almanya'ya gitmekti. Ancak Bulgaristan polisi ile yaşanan karşılaşmanın ardından seyahatleri yarım kaldı:

Bizi Bulgaristan sınırından geçirmek için bir aracı [kaçakçı] ayarladık. Aracı, beş gün önce [10 Mayıs 2015] bizi gecenin bir yarısı bir kamyonetin içinde Kırklareli'ye götürdü. Aracın arka tarafında koltuk yoktu ve 20 kişi orada sıkışmış bekliyorduk. İran'dan gelirken tanıdığımız başka bir Afgan aile daha vardı. Altı aylık kızları da yanlarındaydı. Çocuğun ayağı kırılmıştı ve çok büyük bir acı içindeydi. Kamyonet bizi bir köye götürüp orada bıraktı. Sonra aracı bizi Bulgaristan'a doğru yürüttü. Etraf zifiri karanlıktı. Görebildiğim tek ışık aracın meşalesiyle kocamın çakmağından çıkan ışıktı. Orada, gecenin bir vakti, çocuklarımla birlikte başımıza neler gelebileceğinden çok ürküyordum. Yaklaşık bir saat sonra keskin köşeleri olan bir tel örgüye vardık. Aracı tel örgüyü kaldırdı, biz de altından geçtik. Altından geçerken yeleğim takılıp yırtıldı. En büyük oğlumun başı çizildi ama çok şükür ki önemli bir şey değildi.

Tel örgüden sonra yürümeye devam etti. Sanırım tarla gibi bir yerdin ama etraf çok karanlık olduğundan emin olamadım. Sonra polis bizi durdurdu. Bize bağırıyorlar. Yanlarında da iki köpek vardı. Durduk. Aracı olan kişi sanırım o sırada kaçtı. Altı polis saydım. Üniformalıydılar ve ellerinde fenerler vardı. Tam olarak göremedim ama sanıyorum ki üzerlerindeki üniforma koyu yeşil rengindeydi. Bize ne dediklerini anlamıyorduk. Ben çok korkmuştum çünkü daha önce Bulgaristan polisinin insanları dövdüğünü duymuştum. Ama bize kötü muamele etmediler. Bizi biraz itip kaktıktan sonra üzerimizi arayıp paramızı aldılar. 300 Avro kadar bir paramız vardı. Sim kartlarımızı da aldılar ama telefonlarımızı geri verdiler. Sonra bizi geldiğimiz tarafa doğru gerisin geri yürütmeye başladılar ama aynı yöne gitmiyorduk. Yaklaşık bir saat boyunca [Türkiye sınırına doğru] yürüdük. Küçük oğlum

²¹⁷ BMMYK, BMMYK, *Bulgaristan-Türkiye sınırında iki Iraklı'nın ölmesinin ardından sınırdaki uygulamalardan kaygı duyuyor*, 31 Mart 2015: www.unhcr.org/551abb606.html (Erişim Tarihi: 16 Eylül 2015).

köpeklerden çok korktuğu için onu kucağıma almıştım. Ama köpekler saldırgan değildi. Bir saat sonra durdular ama bize gösterdikleri yöne doğru yürümeye devam etmemizi söylediler. Karanlıkta yürümeye devam ettik ama hangi yöne gideceğimizi bulamıyorduk. Issızlığın ortasında gecenin bir vakti kaybolacağımızdan korktum. Yanımızda ne su ne de yiyecek bir şey vardı. Yürümeyi bırakıp hava aydınlanana kadar beklemeye karar verdik. Gün doğduktan sonra Türkiye jandarması bizi buldu. Bizi kasaba merkezindeki otobüs terminaline götürdüler ve oradan da İstanbul'a geri geri geldik.

Bulgaristan polisi tüm paramızı aldığı için İstanbul'a döndükten sonra bir parkta yattık. İki gün sonra diğer Afganlar bize yardım ettiler ve evlerini açtılar. Şimdi ailemizin bize para göndermesini bekliyoruz. Belki bu sayede onlara gidip hayatımıza yeniden başlayabiliriz. En büyük oğlum çok çalışkandır. Geçtiğimiz sene sınıf birincisiydi. Matematiği de çok iyidir. Ben yalnızca çocuklarımın normal ve güvenli bir yaşam sürdürmelerini istiyorum.

Uluslararası Af Örgütü, görüşmecilerin Bulgaristan'dan geri itildikten sonra vardıklarını ifade ettikleri Türkiye tarafındaki dört köyü de ziyaret etti. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü köyde yaşayanlar Uluslararası Af Örgütü heyetine göçmen ve mültecilerin neredeyse her gün Bulgaristan sınırı tarafından gelerek köylerinden geçtiklerini ve kendilerine Bulgaristan polisi tarafından dövüldükten sonra Türkiye'ye geri gönderildiklerini anlattıklarını aktardı. Köylüler bazı vakalarda köpek ısırıkları gibi bir takım yara izlerinin de görülebilir olduğunu anlattılar. Ziyaret edilen köylerinde birindeki muhtar geri itilenler arasında tıbbi destek ihtiyacı bulunan insanlar olduğu için 2015 yılı içinde iki kere ambulans çağırarak zorunda kaldığını söyledi. Dayak ve para ve telefonlara el koymanın da yaşandığı bu geri itme vakaları savcılar, jandarma, polis ve Edirne'deki İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile yapılan toplantılar esnasında da doğrulandı.²¹⁸ Uluslararası Af Örgütü ayrıca Edirne'de diğer göçmen ve mültecilere Bulgaristan'a geçmeleri için yardımcı olan Afgan uyruklu bir kişiyle de konuştu. Bu kişi Uluslararası Af Örgütü'ne kendisinin ve bildiği diğer kaçakçıların yüzde 80'i Suriyeli olan yaklaşık 150 kişiyi Edirne'den Bulgaristan'a geçerken eşlik ettiklerini ama geçenlerin yüzde 70'nin ya geçmeden önce Türkiye jandarması tarafından yakalandığını ya da geçtikten sonra Bulgaristan polisi tarafından durdurulup geri itildiklerini söyledi. Kendisinin de yakalandığı ve defalarca geri itildiğini aktaran bu kişi birçok kez coplarla dövüldüğünü ve Bulgaristan polisinin kaçmaya çalışan göçmen ve mültecileri yakalamaları için üzerlerine köpekleri saldırdığına tanık olduğunu da anlattı.²¹⁹

Uluslararası Af Örgütü'nün aralarında göçmen ve mülteciler, Türkiye-Bulgaristan sınırında yaşayan köylüler, Türkiye yetkilileri ve bir kaçakçının da bulunduğu değişik kaynaklardan topladığı geri itme ve kötü muamele iddiaları, bu uygulamaların plansız da olsa rutin olarak yapıldığını ortaya koyuyor. Geri itme uygulamalarının sistematik olmayabileceği düşünülse bile bu durum Bulgaristan yetkililerinin bu iddiaları etkili bir biçimde soruşturma, sorumluları yargı önüne çıkarma ve mağdurlara adalet sağlama sorumluluğunu ortadan kaldırmıyor. Ancak Bulgaristan İçişleri Bakanı, diğer örgütler ve basın²²⁰ tarafından yayımlanan onlarca

²¹⁸ 14 Mayıs 2015.

²¹⁹ 13 Mayıs 2015 tarihinde Edirne'de gerçekleştirilen mülakat.

²²⁰ Bkz: İnsan Hakları İzleme Örgütü, [Çevreleme Planı](#) (29 Nisan 2014) (Erişim Tarihi: 16 Eylül 2015) ve The Guardian, [BM, AB'nin Suriyeli mülteci felaketi yaşanmaması için kapılarını açmalıdır diyor](#) (13 Ocak 2014) (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

74 KORKU VE TEL ÖRGÜLER
Avrupa'nın Mültecileri Dışarıda Tutma Yaklaşımı

geri itme bildirimine rağmen bu bildirimler hakkında etkili soruşturmalar açmak yerine bunları reddetmeyi tercih ediyor.²²¹

²²¹ Bkz: Bulgaristan İçişleri Bakanlığı'nın İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün "Çevreleme Planı" raporuna verdiği 29 Nisan 2014 tarihli yanıtı: www.hrw.org/sites/default/files/reports/FromGoBulgariaEnglish.pdf (Erişim Tarihi: 12 Haziran 2014).

İSTENMEYEN MÜLTECİLER: MACARİSTAN'IN MÜLTECİLERİ DIŞARIDA TUTMA ÇABALARI

Bu durum mülteci ve göçmenlerin insan haklarının kesinlikle kabul edilemez bir şekilde ihlal edilmesidir. Ne sığınma talebinde bulunmak ne de bir ülkeye düzensiz yollarla girmek suç değildir.

BM İnsan Hakları Komiseri Zeid Ra'ad Al Hussein²²²

Yunanistan'a varan mülteci ve göçmenlerin yolculukları orada sona ermiyor. Zira Yunanistan'a varabilenlerin büyük bir kısmı ülkeden ayrılıp diğer AB ülkelerine doğru yaptıkları düzensiz yolculuklarına devam ediyorlar. Bu durumun başlıca nedenleri arasında Yunanistan sığınma sisteminin eksiklikleri ile yetersiz kabul hizmetleri ve entegrasyon seçenekleri bulunuyor. Diğer üye devletlerdeki aile bireyleriyle bir araya gelme arzusu ya da bir başka ülkede yerleşik olan topluluklardan destek alabilme umudu da öteki nedenler arasında yer alıyor.

Sözü edilen bu yolculuk insanların büyük bir kısmının Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti (Makedonya) ve Sırbistan üzerinden oluyor. Bu güzergâh boyunca insanlar Makedonya'dan Yunanistan'a ya da Sırbistan'dan Makedonya'ya geri itilme ve her ne kadar Uluslararası Af Örgütü'nün Balkanlar rotasını belgelediği Temmuz 2015 tarihinden itibaren daha nadir bir şekilde gerçekleşse de, Makedonya ve Sırbistan Sınır Polisi tarafından kötü

²²² BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Zeid Ra'ad Al Hussein'in, Macaristan'ın Ceza Kanunu ile İltica Yasasında yapılan ve 15 Eylül 2015 tarihinde yürürlüğe giren değişikliklere dair açıklaması. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, « Macaristan'ın göçmen krizine verdiği yanıt uluslararası hukuku ihlal ediyor », 17 Eylül 2015: <http://ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx> (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2015).

muamele görme riskiyle karşı karşıya.²²³ Bu ülkelerin ikisinde de işleyen bir sığınma sistemi bulunmadığından ötürü mültecilerin için etkin bir koruma mevcut değil.²²⁴ Macaristan sınırında ise mülteciler artık giderek artan bir şekilde istenmiyor ve Macaristan'daki uluslararası korumaya erişimleri fiziksel ya da hukuki engellerle sınırlandırılıyor.

Yunanistan'dan Macaristan'a uzanan bu yolculuğa çıkanların çok büyük bir bölümü Suriye ve Afganistan uyruklu kişilerden oluşuyor.²²⁵ Nitekim bu durum Yunan adalarına varan kişilerin uyruklarını da yansıtır. Macaristan polisi, 2015 yılının ilk sekiz ayı içinde Sırbistan sınırı üzerinden Macaristan'a 155,480 kişinin, diğer tüm sınırlardan da 173,804 düzensiz göçmenin giriş yaptığını bildiriyor. Bu kişilerden 57,175'i Suriye, 41,455'i ise Afganistan uyruklu kişiler.²²⁶ Bu hususlara ilaveten, Macaristan'da yapılan tüm sığınma başvurularının yüzde 99'unun Sırbistan üzerinden gelen sığınmacılar tarafından yapıldığı tahmin ediliyor.²²⁷ Dolayısıyla 2015 senesinin ilk sekiz ayında Macaristan'da sığınma başvurusunda bulunan 27,134 Afgan ve 25,436 Suriye uyruklu sığınmacıların neredeyse tamamının Sırbistan üzerinden seyahat ettiklerini varsaymak mümkün.²²⁸

Macaristan-Sırbistan sınırı 2011 senesinden beri mülteci ve göçmenler için giderek artan bir şekilde AB'ye giriş noktalarından biri haline gelmiş durumda. 2012 yılındaki düzensiz

²²³ Uluslararası Af Örgütü, *Avrupa'nın Sınırları: Makedonya, Sırbistan ve Macaristan'daki Mülteci ve Göçmenlerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 70/1579/2015): <https://www.amnesty.org/en/documents/eur70/1579/2015/en/>.

²²⁴ Mülteci ve göçmenlerin bu seyahat esnasında gördükleri muamelelere dair daha ayrıntılı bir bilgi için bkz: Uluslararası Af Örgütü, *Avrupa'nın Sınırları: Makedonya, Sırbistan ve Macaristan'daki Mülteci ve Göçmenlerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 70/1579/2015): <https://www.amnesty.org/en/documents/eur70/1579/2015/en/>. Ayrıca bkz: BMMYK, *Bir İltica Ülkesi Olarak Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti: Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'ndeki Sığınmacı ve Mültecilerin Durumlarına İlişkin Gözlemler*, Ağustos 2015: www.refworld.org/docid/55c9c70e4.html (Erişim Tarihi: 19 Ağustos 2015).

²²⁵ Akdeniz ülkelerindeki acil durum müdahalesine ilişkin bilgileri içeren BMMYK internet sitesinde yer alan bilgilere göre Yunanistan adalarına varan kişilerin %70'ini Suriyeliler oluşturuyor. Bu kişileri %18 ile Afgan uyruklular takip ediyor: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> (Erişim Tarihi: 6 Ekim 2015).

²²⁶ Ayrıntılı istatistiklere Macaristan Polisi'nin resmi internet sitesinden erişilebiliyor: http://www.police.hu/sites/default/files/angol_hatarrendeszet_hk_2015_08.pdf.

²²⁷ Macarca aslı: "İtt hamarosan „jogi határzár” épül". helsinki.hu/itt-hamarosan-%E2%80%9Ejogi-hatarzas-epul%E2%80%9D-%E2%80%93mi-kell-tudni-a-menedekjogi-szabalyozas-valtozasarol (Erişim Tarihi: 19 Ağustos 2015).

²²⁸ Macaristan Polisi resmi internet sitesi: http://www.police.hu/sites/default/files/angol_hatarrendeszet_hk_2015_08.pdf. Suriyeliler ve Afganlar tarafından yapılan başvuruları Kosova (17.953), Pakistan (10.620) ve Irak (4.676) vatandaşları tarafından yapılan başvurular izliyor. 2014 yılında Macaristan'daki sığınmacıların büyük bir bölümü Kosova'dan gelen kişilerden (21.453) oluşuyordu. Bu kişileri Afganistan (8.976) ve Suriye'den (6.857) gelen kişiler izliyordu. www.asyluminAvrope.org/sites/default/files/report-download/aida_-_hungary_thirdupdate_final_february_2015.pdf (Erişim Tarihi: 19 Ağustos 2015).

göçmenlerin sayısı 3.935 iken²²⁹, bu sayı 2014 yılında aralarında 1059 refakatsiz çocuğun da bulunduğu 42,984 kişiye çıkmış durumda.²³⁰ Bu kişilerin yarısı çoğunlukla Kosova olmak üzere Balkan ülkelerinde gelen göçmen ve mültecilerden, diğer yarısı da AB'ye Yunanistan üzerinden giren ve daha sonra Makedonya ve Sırbistan'dan geçerek Macaristan'a varan kişilerden oluşuyor.

Bu ivme 2015 yılında devam ediyor. 2015 yılının ilk yarısında 67,955 kişi Sırbistan üzerinden Macaristan'a düzensiz yollarla giriş yaptı. Bu sayı bir önceki yılın aynı dönemde 6,049 olarak gerçekleşmişti.²³¹ Macaristan hükümetinin verdiği rakamlara göre 3 Eylül 2015 tarihi itibarıyla Macaristan'a düzensiz yollardan hâlihazırda 160.000 kişi giriş yapmış durumda²³² ve Sırbistan-Macaristan rotası bu artışla beraber AB'ye çıkan en yoğun güzergâhlardan biri konumunda.

Şiddet, çatışma ya da ırk, din, tabiiyet, siyasi görüş veya diğer belli özelliklerinden dolayı uğradıkları zulümden kaçan kişiler giderek artan bir şekilde Macaristan üzerinden Avrupa'da güvenli bir ortama ulaşmaya çalışıyor olsa da, Macaristan bu kişilere koruma sağlama konusunda pek hevesli değil. Zira Macaristan, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olan bir ülke olarak sözü edilen bireylerin ülkeye varmalarını engelleme ya da ülkeye girebildikleri hallerde de onları geldikleri yere hızlı bir biçimde geri göndermeye yönelik bir çaba içinde.

Hem Macaristan hem de AB Balkan ülkelerine mülteci ve göçmenlerin geldikleri kaynak ülkeler ve giderek artan bir biçimde de transit ülkeler gözüyle bakıyor. Katılım sürecinin de desteğiyle birlikte Sırbistan'ın üzerinde AB tarafından düzensiz göçle mücadele etmesi için bir baskı oluşturulmuş durumda.²³³ Sırbistan'a 2001 yılından beri "sınır yönetimini geliştirmesi" amacıyla 20 milyon Avro tutarındaki katılım öncesi fonun da yer aldığı göçle ilgili olarak AB tarafından sağlanan mali destek 45 milyon Avro büyüklüğüne ulaştı.²³⁴ Bu

²²⁹ Macaristan Polisi resmi internet sitesi: www.police.hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³⁰ Macaristan Helsinki Komitesi, Macar Ulusal Polisi Genel Merkezi ve BMMYK, *Sığınmacıların Ülkeye ve Sığınma Prosedürüne Erişimleri - 2014*, 2015: helsinki.hu/wp-content/uploads/Bordermonitoring_2014.pdf (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015) ve Frontex, *Batı Balkanlar, 2015 Yılı Risk Analizi*, 2 Mayıs 2015: http://frontex.Avropa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_ARA_2015.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³¹ Macaristan Hükümetinin internet sitesi, *Güney sınırının korunması için Milli Meclis'ten yetki istendi*, 3 Eylül 2015: <http://www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/national-assembly-asked-to-provide-mandate-for-protection-of-southern-border> (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³² www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/government-to-launch-campaign-in-transit-countries (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³³ Avrupa Komisyonu (AK), *2014 Yılı Sırbistan İlerleme Raporu*, Ekim 2014, 24. Fasıl (Adalet, özgürlük ve güvenlik), s. 52-56: ec.Avropa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140108-serbia-progress-report_en.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³⁴ Sırbistan, 2001 ve 2006 yılları arasındaki dönemde 25 milyon Avro büyüklüğünde maddi destek aldı; Uluslararası Af Örgütü'nün İçişleri Bakanlığı ile Mart 2015 tarihinde gerçekleştirdiği mülakat ve Nisan

destek izleme ve gözetleme altyapısı ve ekipmanlarına, dijital iletişime, biyometrik veri sistemlerine, yabancı uyruklu kişiler için merkezi bir veri tabanı yazılımının oluşturulmasına ve düzensiz sınır geçişlerinin tespiti için Sınır Polisi'nin eğitimine harcandı. Makedonya'ya da sınır karakolları, sınır altyapısı, iletişim sistemleri ve sınır polisine eğitim de dâhil olmak üzere katılım öncesi fonlar sağlandı.²³⁵

AB 2007 yılında Sırbistan'la yalnızca Sırbistan vatandaşlarının değil, aynı zamanda Sırbistan üzerinden seyahat eden üçüncü ülke vatandaşlarının da geri gönderilmesine yönelik düzenlemeleri içeren bir geri kabul anlaşması imzaladı.²³⁶ 2009 senesinde de Avrupa Sınır Ajansı Frontex "düzensiz göç ve sınır ötesi suçlarla sınır kontrolleri" ve imzacı devletlerle "AB üye devletleri arasındaki sınırların güvenliğinin güçlendirilmesi yoluyla" mücadele edilmesi amacıyla Sırbistan ve Makedonya'nın da aralarında bulunduğu bölge ülkelerinin bir bölümüyle işbirliği anlaşmaları imzaladı. Bu anlaşmalar eğitim faaliyetleri, teknik işbirliği, ortak operasyonlara gözlemci olarak katılım sağlanması, bilgi alışverişi için ulusal temas masalarının ihdas edilmesi ve risk analizine katılımı öngörüyor.²³⁷

Macaristan, Sırbistan'la olan sınırını Sırbistan sınır polisi ile işbirliğinde bulunarak koruyor. Avusturya ve Almanya da buradaki sınır güvenliğinin artırılması için 2015 yılının başından itibaren görevliler sağlamak suretiyle destek veriyorlar.²³⁸ Macaristan, Ağustos 2015 tarihinde "sınırı yasadışı olarak geçenlere karşı koruma" sağlanması için Sırbistan ile olan sınırlarında idari bölgelere binlerce ek polis memuru yolladı.²³⁹ Bu tedbirlere güneydeki Sırbistan-Makedonya sınırında başvuruldu ve ortak devriyelere Macaristan yetkilileri de dâhil edildi. Yine Ağustos 2015 tarihinde, Sırbistan-Makedonya sınırında devriye gezen 10 Macar

2015 tarihinde Sırbistan AB Delegasyonu ile gerçekleştirdiği mülakat.

²³⁵ Makedonya da 2015 yılının başında Göç Yönetim Stratejisi kabul etti. Bkz: eeas.Avrupa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/documents/projects/overview/contractlist-web-2015-01.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³⁶ Bkz: Avrupa Dış Eylemler Servisi, Sözleşmeler Dizini: ec.Avrupa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=6401 (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³⁷ Mutabakat Zaptı ve Çalışma Anlaşmaları için bkz: frontex.Avrupa.eu/assets/Partners/Third_countries/WA_with_former_Yugoslav_Republic_of_Macedonia.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015); frontex.Avrupa.eu/assets/Partners/Third_countries/WA_with_Serbia.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³⁸ Reuters, *Alman polisi Kosova'dan gelen akını durdurmak için Sırbistan-Macaristan sınırına gönderildi*, 12 Şubat 2015: www.reuters.com/article/2015/02/12/us-germany-kosovo-migrants-idUSKBN0LG21H20150212 (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015). Ayrıca bkz: Bulgaristan İçişleri Bakanlığı (haberler), *Bakan Bachvarova Göç Baskısı Üzerine Konuştu: Spontan Bir Biçimde Başlayan Olgu Giderek Artan Bir Biçimde Destek Gören Bir Göç Süreci Haline Geliyor*, 2 Ağustos 2015: press.mvr.bg/en/News/news150730_04.htm (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²³⁹ Macaristan Hükümeti internet sitesi (haberler), *Kabine hükümette yer alan partilerin meclis gruplarının olağanüstü oturumda toplanmasını talep etti*, 18 Ağustos 2015: www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/cabinet-to-request-parliamentary-group-of-government-party-to-initiate-extraordinary-session-of-parliament (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

polis memuru ile 4 mobil termal kamera bulunuyordu.²⁴⁰

Kosova'daki bilgilendirme kampanyaları ile Sırbistan, Almanya ve Avusturya arasında faaliyet gösteren trenlerde Kosova vatandaşlarının bu ülkeler arasındaki geçişlerini zorlaştırmak için artırılan kontroller gibi diğer girişimler de Frontex yetkililerinin verdiği bilgilere göre Macaristan'a düzensiz yollarla seyahat eden Kosova vatandaşlarının sayılarında ciddi bir azalmanın yaşanmasına katkıda bulundu.²⁴¹ 2015 senesinin ilk üç ayında Macaristan'a giriş yapan Kosova vatandaşı sayısı 26,182 iken²⁴², sonraki üç ayda ise bu sayı 1,067'ye geriledi.²⁴³

Macaristan hükümeti 2014 senesinde "göç ve terörizm konulu milli müzakerenin" bir parçası olarak mülteci ve göçmenleri "Macar işlerini" almamaları ve Macaristan kanunlarına uymaları yönünde uyarın²⁴⁴ göçmen karşıtı bir reklam panosu kampanyası yürüttü. BMMYK, bu kampanya panolarında göçmen ve mültecileri Macaristan vatandaşlarına tehdit unsuru olarak göstermeye çalışan söylem ile tel örgülere dair kaygılarını dile getirerek, bunların "insanları daha tehlikeli yollardan sınırları geçmeye ve mültecileri kaçakçıların merhametine terk etmeye neden olabileceğini" ifade etti.²⁴⁵ Macaristan hükümeti Ağustos 2015 tarihinde benzer bir kampanyanın Macaristan, Yunanistan, Makedonya ve Sırbistan güzergâhı için de başlatılacağını ve kampanyanın bir parçası olarak "ilgili düzenlemeler değiştiğinden ve sınıra tel örgü çekilmeye başlandığından ötürü artık Macaristan'a seyahat etmenin bir anlamı kalmadığını net bir şekilde ifade eden" posterlere yer verileceğini duyurdu.²⁴⁶

²⁴⁰ Macaristan Hükümeti internet sitesi (haberler), *Macaristan, Frontex'le yapılan işbirliği çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek için mevcut kaynaklarını ve teknik imkanlarını kullanıyor*, 18 Ağustos 2015: www.kormany.hu/en/ministry-of-interior/news/hungary-is-using-its-available-resources-and-technical-means-to-fulfil-its-duties-as-part-of-the-frontex-cooperation (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁴¹ Frontex, *Frontex Risk Analizi Ağı Üç Aylık Bülteni: Birinci Üç Ay, Ocak-Mart 2015*, 9 Temmuz 2015: frontex.Avropa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Fran_Q1_2015.pdf.

²⁴² İlgili istatistikler için bkz: Macaristan Polisi resmi internet sitesi: www.police.hu/sites/default/files/hatarrendeszeti_hk_2015_03.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁴³ İlgili istatistikler için bkz: Macaristan Polisi resmi internet sitesi: www.police.hu/sites/default/files/hatarrendeszeti_hk_2015_06.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁴⁴ Uluslararası Af Örgütü, *Macaristan'ın "güvenli" geçiş ülkeleri listesi hazırlaması nedeniyle mültecilerin AB'ye ulaşım yolları risk altında*, 1 Temmuz 2015: www.amnesty.org/en/press-releases/2015/07/refugee-route-into-the-eu-at-risk-as-hungary-draws-up-list-of-safe-transit-states (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015). Macaristan Helsinki Komitesi'nin verdiği bilgiye göre kampanyanın maliyeti yaklaşık olarak 4.5 milyon Avro'yu buldu: Macaristan Helsinki Komitesi, *Macaristan'da Göç ve İltica : Olgular ve Rakamlar*, Ağustos 2015: helsinki.hu/wp-content/uploads/ffaug2015.jpg (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁴⁵ BMMYK, *Macaristan'da BMMYK'nın hazırladığı ilan panoları mültecilerin yaptığı katkılardan övgüyle söz ediyor*, 19 Haziran 2015: www.unhcr.org/5583d1466.html (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁴⁶ Bulgaristan İçişleri Bakanlığı (haberler), *Yasadışı göç – Zoltán Kovács: bizim esas derdimiz yolda olanlara bu mesajı iletmek*, 14 Ağustos 2015: www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/illegal-migration-zoltan-kovacs-it-is-our-elementary-interest-to-relay-the-message-to-those-on-the-way (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015) ve Bulgaristan İçişleri Bakanlığı (haberler), *Hükümet transit ülkelerde*

Macaristan hükümeti de Yunanistan ve Bulgaristan örneklerini izleyerek Haziran 2015 tarihinde düzensiz girişlerin durdurulması için Sırbistan'la olan sınırını kapatacak bir tel örgünün inşa edilmeye başlanacağını ilan etti.²⁴⁷ Dört metre yüksekliğinde ve 175 kilometre uzunluğundaki bu tel örgü 15 Eylül 2015 tarihinde tamamlandı ve toplam maliyetinin yaklaşık olarak 98 milyon Avro tutarını bulduğu tahmin ediliyor.²⁴⁸

Güvenli menşe ülkeler ve güvenli üçüncü transit ülkeler listelerini mevzuata dâhil eden İltica Yasası'nda yapılan değişiklik 1 Ağustos 2015 tarihinde yürürlüğe girdi.²⁴⁹ Bu değişikliğin neticesi olarak Sırbistan, Makedonya ve Yunanistan'ın da aralarında bulunduğu AB üye ülkeleri artık Macaristan tarafından güvenli kabul ediliyorlar. Bunun pratikteki anlamı ise bu ülkelerden geçerek gelen kişilerin yaptığı sığınma başvurularının hızlandırılmış bir değerlendirilmenin ardından söz konusu ülkelere geri gönderilmesi olacak.²⁵⁰ Macaristan'ın Sırbistan ile olan sınırına çekilen tel örgünün tamamlandığı tarih olan 15 Eylül 2015'te ise Ceza Kanunu ve İltica Yasası'nda yapılan diğer değişiklikler yürürlüğe girdi. Bu değişikliklerle birlikte Macaristan'a tel örgüleri aşım gitmek bir suç olarak tanımlandı ve sınırda transit bölgeler tesis edildi. Macaristan parlamentosu bir hafta sonra da Polis Yasası ile Milli Savunma Yasası'nda yeni bir değişikliği kabul ederek orduya "kitlesel göçün sebebiyet verdiği kriz esnasında" polise destek olma ve plastik mermi, göz yaşartıcı gaz bombası ve piroteknik mühimmat kullanma yetkisi verdi.²⁵¹

Macaristan Adalet Bakanı László Trócsányi'nin 6 Ekim 2015'te yaptığı açıklamaya göre "bu tedbirler işe yarıyor. Zira Macaristan hükümeti göçmen sayısının bir önceki düzeye göre altıda ya da yedide bir düşmesini umut ederken, sayılar çok daha fazla bir şekilde azalış gösterdi."²⁵² Macaristan polisi de aynı gün Sırbistan üzerinden ülkeye düzensiz olarak giren

kampanyalar başlatacak, 14 Ağustos 2015: www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/government-to-launch-campaign-in-transit-countries (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁴⁷ Uluslararası Af Örgütü, *Macaristan'ın "güvenli" geçiş ülkeleri listesi hazırlaması nedeniyle mültecilerin AB'ye ulaşım yolları risk altında*, 1 Temmuz 2015: www.amnesty.org/en/press-releases/2015/07/refugee-route-into-the-eu-at-risk-as-hungary-draws-up-list-of-safe-transit-states/ (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁴⁸ Macaristan Helsinki Komitesi, *Macaristan'da Göç ve İltica : Olgular ve Rakamlar*, Ağustos 2015: helsinki.hu/wp-content/uploads/ffaug2015.jpg (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015) ve Macaristan Helsinki Komitesi, *Yasal Tel Örgüleri Oluşturmak: Macaristan'ın İltica Yasasındaki Değişiklikler Macaristan'da Uluslararası Korumaya Erişimi Tehlike Altına Sokuyor*, 7 Ağustos 2015: helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC-HU-asylum-law-amendment-2015-August-info-note.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için aşağıdaki bölüme bkz: "Sığınmacılara İlişkin Sorumluluğu Dışsallaştırmaya Yönelik Macaristan'daki Yasal Düzenlemeler: "Güvenli Ülkelere" Yapılan Toplu Sınır Dışı İşlemler

²⁵⁰ Uluslararası Af Örgütü'nün "güvenli ülke" listelerinin kullanımına ilişkin kaygıları için bkz: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/07/hungary-change-to-asylum-law-puts-tens-of-thousands-at-risk/>

²⁵¹ CXLII/2015 sayılı kanun, Madde 54/D.

²⁵² Macaristan Hükümeti İnternet Sitesi, *Macaristan ve Sırbistan Arasındaki İşbirliği Örnek Alınacak Nitelikte*, 6 Ekim 2015: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-justice/news/hungarian-serbian->

kişilerin sayısının yalnızca 11 olduğunu bildirdi. Ancak istatistikler başka bir şeyi de söylüyor. Sırbistan üzerinden gerçekleşen düzensiz girişler günde binlerce kişiden 6 Ekim günü itibariyle 11'e düşse de²⁵³, aynı gün Macaristan'a Hırvatistan üzerinden düzensiz olarak giren kişi sayısı 5932 olarak bildirildi. Sırbistan'la olan sınırın Eylül 2015 tarihi ortası itibariyle etkin bir şekilde "kapatılmış" olması mülteci ve göçmenlerin gelmelerini durduraktan ziyade sadece güzergâhlarının değişmesine neden oldu. Mülteci ve göçmenler Macaristan'a artık Sırbistan üzerinden değil, Hırvatistan üzerinden giriş yapıyorlar ve bu girişler Ekim ayının başlarında günde binleri buluyordu. Ancak Macaristan, Hırvatistan sınırına da benzer bir tel örgü inşa etme çalışmalarına başladı bile.²⁵⁴ Hırvatistan'dan Macaristan'a uzanan rotanın 17 Ekim 2015 tarihi itibariyle kapanmasından ötürü mülteciler Hırvatistan'dan Slovenya'ya doğru seyahat etmeye başladılar.²⁵⁵ Sınırların kapatılmasının ardından rotaların birinden diğerine kayması ise herhangi bir AB ülkesi kendini mülteci geçişlerine karşı kapatmada bir ihtimal miktendir olabilir bile, bu durumun AB'ye doğru diğer rotalardan gelenleri engellemede hiçbir işe yaramayacağını ortaya koyuyor.

SİĞINMACILARA İLİŞKİN SORUMLULUĞU DIŞSALLAŞTIRMAYA YÖNELİK MACARİSTAN'DAKİ YASAL DÜZENLEMELER: "GÜVENLİ ÜLKELERE" YAPILAN TOPLU SINIR DIŞI İŞLEMLERİ

Macaristan, sınırlarını fiziksel olarak kapatmayı ve mültecileri daha Macaristan sınırına varamadan durdurmayı amaçlayan tedbirlere ilaveten Sırbistan üzerinden seyahat eden kişilerin yaptıkları sığınma başvurularının esaslarına bakılmadan otomatik olarak reddedilmesini sağlamak için İltica Yasasında değişiklikler²⁵⁶ yaptı. Bu değişiklik Sırbistan'ın sığınmacıların uluslararası koruma bulabileceği güvenli bir üçüncü ülke olduğu iddiasına dayanılarak gerçekleştirildi. 2014 yılı içinde Macaristan'da bulunan sığınmacıların yüzde 99'nun Sırbistan üzerinden geçtiği tahmini göz önünde bulundurulduğunda, 1 Ağustos tarihi itibariyle yürürlüğe giren bu değişikliklerin binlerce mülteciyi etkileyeceğini ve bu kişilerin sığınma taleplerinin esasına ilişkin bireysel bir değerlendirme yapılmaksızın Sırbistan'a toplu olarak sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalabileceklerini beklemek hiç de mantıksız görünmüyor.

Değişikliğin ardından kanunun ilgili bölümü aşağıdaki hale geldi:

[Uluslararası koruma] başvurusu, başvuruda bulunan kişi için güvenli bir üçüncü ülke

cooperation-is-exemplary.

²⁵³ Macaristan Polisi, Günlük İstatistikler, 6 Ekim 2015: <http://police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/hatarrendeszet/napi-tajekoztato-8>.

²⁵⁴ Macaristan hükümeti Hırvatistan ile olan 41 kilometrelik sınırına tel örgü çekmeye başlayacağını duyurdu: <http://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/news/construction-of-border-fence-on-croatian-section-has-begun>

²⁵⁵ BMMYK, *Avrupa'nın Mülteci Krizine Verdiği Yanıt: Güncel Gelişmeler No 7*, 16-22 Ekim 2015.

²⁵⁶ Yapılan iki değişiklik güvenli üçüncü ülke ve güvenli menşe ülke kavramlarına (CXXVII/2015) ilişkin olarak gerçekleştirildi.

olması halinde kabul edilemez olarak değerlendirilecektir. (Değişiklik Kanununun 34. Maddesiyle değiştirilen İltica Yasası'nın 51(2). Maddesi)

"a) Başvurucunun güvenli üçüncü ülkede kaldığı ve o ülkede etkili bir korumaya başvurma imkânı olduğu; b) söz konusu güvenli ülke topraklarından geçtiği ve orada etkili bir korumaya başvurma imkânı olduğu; c) o ülkede akrabalarının bulunduğu ve ülke topraklarına girme hakkının olduğu ve d) güvenli üçüncü ülkenin koruma talep eden kişinin geri verilmesini talep ettiği hallerde 2(e) fıkrası uyarınca başvuru kabul edilemez sayılabilir." (Değişiklik Kanununun 34. maddesiyle değiştirilen İltica Yasası'nın 51(4). maddesi)

Uluslararası hukuk uyarınca devletler kendi topraklarında ya da yetki alanlarında yapılan sığınma başvurularını incelemekle sorumludur. "Güvenli üçüncü ülke" kavramı Macaristan'ın uluslararası yükümlülüklerinden, özellikle de geri gönderme yükümlülüğünden kaçınması amacıyla kullanılmamalıdır. Uluslararası Af Örgütü "güvenli üçüncü ülkeler" listesinin kullanılmasının Macaristan'a, kişilerin sözü edilen üçüncü ülkelerde ciddi insan hakları ihlalleriyle karşılaşmayı karşılamayacağına dair bireysel ve kapsamlı bir değerlendirme yapmaksızın sığınma prosedürlerine dair sorumluluklarını üçüncü ülkelere yüklemeye imkânı vermesinden ötürü kaygı duymaktadır. 15 Eylül tarihinden itibaren Macaristan'ın Sırbistan ile olan sınırındaki "transit bölgelerinde" yapılan az sayıda sığınma başvurusu sahiplerinin neredeyse tamamı Ekim 2015 tarihi başı itibarıyla Sırbistan'a bu nedenle geri gönderildi.²⁵⁷

"Güvenli üçüncü ülke" değerlendirilmesi sığınma başvurusunun esasının tam anlamıyla incelemesinden önceki kabul aşamasında yapıldığından ötürü, Macaristan İltica Yasası, başvuranın özel durumu olup olmadığına bakılmaksızın başvurunun reddedilmesine olanak vermektedir. Yasa, ayrıca sığınmacılara "güvenli üçüncü ülke" kavramına dayanılarak verilen herhangi bir kabul edilemezlik kararına itiraz için yalnızca üç günlük bir süre tanımakta ve üçüncü ülkede "etkin bir koruma" olmadığını ispat etme külfetini de sığınmacılara yüklemektedir. Macaristan'ın iltica sistemindeki bu ciddi eksiklikler (doğrudan ya da dolaylı olarak) geri gönderme ile sonuçlanabilir.

Sırbistan, Macaristan hükümetinin 21 Temmuz 2015 tarihinde yayımladığı bir kararnameyle güvenli üçüncü ülkeler listesine dâhil edildi.²⁵⁸ Ancak Sırbistan'daki durum mülteci ve sığınmacıları insan hakları ihlallerine uğrama riskiyle karşı karşıya bırakıyor. Uluslararası Af Örgütü'nün son zamanlarda gerçekleştirdiği araştırmalar Sırbistan'daki (ve ayrıca Makedonya'daki) sığınma sisteminin etkisiz olduğunu ve başvuranların büyük bir kısmını oluşturan Suriye uyruklular gibi görüşte (prima facie) mülteci olanlara dahi uluslararası korumaya erişimlerini güvence altına alamadığını ortaya koyuyor.²⁵⁹ Sırbistan'ın İltica

²⁵⁷ Uluslararası Af Örgütü, Tel Örgüden Dışarı Atılanlar: Macaristan'daki Mülteci ve Göçmenlerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri, 8 Ekim 2015 (EUR 27/2614/2015)

²⁵⁸ 30 Haziran tarihli Milli Meclis'in İltica Yasası'nı Değiştirmesine İlişkin Kanun (CVI/2015), Macaristan hükümetine güvenli ülkeler listesi oluşturma yetkisi verdi. Hükümet, bu değişikliğin ardından 21 Temmuz 2015 tarihinde bir kararname yayımlayarak güvenli menşe ülkelerle güvenci üçüncü ülkeler (transit ülkeler) listesini belirledi. Bu listede AB üye devletleri, Arnavutluk, Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Avrupa Ekonomik Alanı Üye Devletleri, ölüm cezasını kaldırmış olan Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre, Bosna Hersek, Kosova, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda bulunuyor. Macarca aslı için bkz: www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK15106.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁵⁹ Uluslararası Af Örgütü, *Avrupa'nın Sınırları: Makedonya, Sırbistan ve Macaristan'daki Mülteci ve Göçmenlerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri* (İndeks: EUR 70/1579/2015):

Yasasındaki hükümlerin yetersizliği ya da bu hükümlerin uygulanmasındaki gecikmeler sığınmacıların koruma ihtiyaçlarının ivedi ve etkin bir şekilde bireysel olarak değerlendirilmesine mani oluyor ve vakaların büyük bir bölümünde de sığınma başvurularının incelenmeye devam edilmemesine ya da askıya alınmasına sebebiyet veriyor. Sırbistan İltica Bürosu'nun sığınmacıları ivedilikle kaydedememesi, bu kişilere sığınma başvurusunun nasıl yapılacağına dair bilgi vermemesi, hassas durumda olan kişileri tespit edememesi, statü belirleme mülakatlarını hızlı bir biçimde yapamaması ve ilk derece kararları zamanında verememesi kişilerin kayda değer bir bölümünü önce Makedonya'ya ve oradan da Yunanistan'a geri gönderilme riskiyle karşı karşıya bırakıyor. 2015 yılında yapılan 545 sığınma başvurusunun yalnızca 15'inde kişilere mülteci statüsü ve 9'unda da ikinci koruma verildi. Birleşmiş Milletler İşkenceyi Önleme Komitesi, Temmuz 2015 tarihinde "Macaristan'dan Sırbistan'a sınır dışı edilen kişilerin geri kabul anlaşmalarının uygulanması yoluyla söz konusu karara karşı hukuk yollarına erişebilmelerini güvence altına alacak etkin usul güvenceleri olmaksızın Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'ne zorla geri gönderiliyor" açıklamasında bulundu.²⁶⁰

İltica Yasasında yapılan değişiklikler ayrıca "güvenli menşe ülkeden" gelen başvuru için hızlı bir prosedürün uygulanmasını öngörüyor.

"[Uluslararası koruma] başvurusu, başvuranın Avrupa Birliği tarafından listelenen bir ülkeden ya da ayrı bir mevzuatla ulusal olarak tespit edilen güvenli menşe ülke listesinde yer alan ülkelerden birinden gelmesi halinde hızlandırılmış usulle değerlendirilebilir." (Değişiklik Kanununun 34. maddesiyle değiştirilen İltica Yasası'nın 51(7)(b). maddesi)

Diğer ülkelerden gelen sığınmacılara değil de "güvenli" olduğu addedilen ülkelerden gelen sığınmacılara hızlandırılmış usul uygulanması tabiiyet temelinde yapılan bir ayrımcılık teşkil etmektedir. Tabiiyet temelinde ayrımcılık yasağı uluslararası hukukun temel ilkelerinden biridir ve bu yasağa diğerlerinin yanı sıra 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 3. maddesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 21. maddesi, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 26. maddesi ve Macaristan Anayasası'nın 15. maddesinde yer verilmektedir.

Değişiklik yapılan hüküm ayrıca listede yer alan ülkelerden gelen sığınmacıların normal sığınma prosedürlerine erişimini, söz konusu ülkelerin "güvenli" olduğu varsayımına dayanarak kısıtlıyor. Başvurucuların bu iddianın aksini iddia etme şansı olsa da, ispat külfeti başvurucuların üzerinde ve başvuruculardan aynı zamanda bunu çok daha az güvenceye sahip hızlandırılmış usul çerçevesinde yapmaları bekleniyor. Tüm bu kısıtların sonucu olarak da uluslararası koruma ihtiyacındaki kişiler geri gönderme yükümlülüğünün ihlal edildiği "güvenli menşe ülkeye" geri gönderilme riskiyle karşı karşıya kalıyorlar.

Uluslararası Af Örgütü yukarıda sözü edilen hususlara ilaveten, uluslararası koruma ihtiyacının kişilerin bireysel durumlarının göz önünde bulundurulmasıyla tespit edilmesi gerekirken, "güvenli menşe ülkesi" listesi hazırlanmasının "güvenli" olduğu ilan edilen

www.amnesty.org/en/documents/eur70/1579/2015/en/ (Erişim Tarihi: 16 Eylül 2015).

²⁶⁰ İşkencenin Önlenmesi Komitesi, *Sırbistan- Nihai Gözlemler*. CAT/C/SRB/CO/2. 3 Haziran 2015, 15. paragraf: daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/112/60/PDF/G1511260.pdf?OpenElement (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015) ve BMMYK, *Bir İltica Ülkesi Olarak Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti: Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'ndeki Sığınmacı ve Mültecilerin Durumlarına İlişkin Gözlemler*, Ağustos 2015: www.refworld.org/docid/55c9c70e4.html (Erişim Tarihi: 19 Ağustos 2015).

ülkelerden gelen sığınmacılara yönelik bir önyargı yaratacağını ya da mevcut önyargıları pekiştireceğinden ötürü kaygı duyuyor.

Zira benzeri listelerin kullanıldığı diğer ülkelerde, bu listeler mahkemelere taşındı ve geçtiğimiz günlerde Kanada Federal Mahkemesi 23 Temmuz 2015'te verdiği bir kararla güvenli menşe ülke listesinin ayrımcı ve anayasaya aykırı olduğuna hükmetti. Federal Mahkeme kararında hükümetin "belirlenmiş menşe ülke" temel nedenin "iltica sisteminin genel olarak güvenli olduğu kabul edilen ve mültecilerin çoğunlukla geldiği ülkelerden olmayan kişilerce istismar edilmesinin önüne geçmek" olduğu yönündeki iddiasını reddetti.²⁶¹ Listede olan ülkelerden gelen başvurularla listede olmayan başvurular arasında fark çizilmesinin "apaçık" ayrımcılık olduğunu belirtti.

Güvenli olduğu addedilen ülkelerden gelen ya da bu ülkelerden geçen kişilerin yaptıkları sığınma başvurularının külli bir şekilde reddedilmesi ayrımcı bir uygulamadır ve geri gönderme vakalarının yaşanmasına neden olacaktır. Uluslararası Af Örgütü bu nedenden ötürü Dublin sisteminde yer alan ülkelere Sırbistan üzerinden geçen sığınmacıları Macaristan'a göndermeme tavsiyesinde bulunmaktadır.

Macaristan güvenli üçüncü ülke ve güvenli menşe ülke kavramlarını kullanan tek ülke değil. Avrupa Birliği'nin İltica Prosedürleri Yönergesi de üye devletlerine belli ülkelerin vatandaşları tarafından yapılan sığınma başvurularının hızlandırılmış usulle hızlıca değerlendirilmesi için bu ülkeleri güvenli olarak belirlemelerine imkân veriyor.²⁶² Yönerge ayrıca üye devletlere başvurucunun güvenli üçüncü ülkeden geçerek gelmesi halinde sığınma başvurusunun esasına yönelik kapsamlı bir değerlendirme yapmama olanağını da sağlıyor. 20 Temmuz 2015 tarihinde Avrupa Birliği Adalet ve İçişleri Konseyi tüm üye ülkelere aralarında Sırbistan ve Makedonya'nın da bulunduğu Batı Balkan ülkelerini²⁶³ güvenli menşe ülke olarak kabul etmeleri yönünde bir tavsiyede bulundu.²⁶⁴

²⁶¹ Y.Z. ve Kanada İltica Avukatları Derneği Vatandaşlık ve Göç Bakanlığı ve Kamu Güvenliği ve Acil Durum Hazırlık Bakanlığı Davası, 2015 FC 892; 23 Temmuz 2015, 124, 130. paragraflar.

²⁶² Üye Devletlerde Uluslararası Koruma Verilmesi ve Bu Korumanın Geri Alınması Usullerindeki Asgari Standartlara Dair 2013/32/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve 26 Haziran 2013 tarihli Konsey Yönergesi.

²⁶³ Konseyin tavsiye ettiği Batı Balkan ülkeleri arasında Arnavutluk, Bosna Hersek, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Sırbistan ve Kosova yer alıyor.

²⁶⁴ Adalet ve İçişleri Konseyi'nin 20 Haziran 2015 tarihli Toplantısının Sonuçları: www.consilium.eu/en/meetings/jha/2015/07/20/ (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

GERİ İTME UYGULAMALARI VE İNSAN HAKLARI YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Uluslararası hukuk ve Avrupa Birliği (AB) hukuku uyarınca bir devletin yetki alanından diğer bir devlete gönderilmesi planlanan kişilerin hem esas hem usul güvencelerinden yararlanma hakkı bulunmalıdır. Esas açısından bakıldığında, geri göndermeme (*non-refoulement*) ilkesi devletlerin herhangi bir kimseyi dayanaklı zulüm korkusunun olduğu ya da diğer ciddi insan hakları ihlalleri veya istismarlarına maruz kalma riskiyle karşı karşıya kalacağı bir yere doğrudan ya da dolaylı olarak göndermelerini yasaklamaktadır. Usul yönünden ise, devletlerin bu kişilere, gönderilme kararına itiraz edebilmeleri için etkili bir fırsat sağlama yükümlülükleri vardır.

Ciddi bir baskı altındaki her AB dış sınırının artık içsel bir özelliği haline gelmiş olan geri itme uygulamaları, kişilerin uluslararası hukuk ve AB hukuku uyarınca sahip oldukları güvenceler olmaksızın kısa yoldan sınır dışı edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Geri itme uygulaması sonucunda Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin (ICCPR) 13. maddesi, 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 3. Maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 4. Protokol'ün 4. maddesi ve Ek 7. Protokol'ün 1. maddesi de dâhil olmak üzere uluslararası sözleşmeler ihlal edilmektedir. Bu uygulamalar aynı zamanda Schengen Sınırlar Kodu²⁶⁵ ve İltica Usulleri Yönergesinin²⁶⁶ yanı sıra Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 18. (sığınma hakkı), 19. (ülke dışına çıkarma, sınır dışı ve geri verme durumlarında koruma) ve 47. (etkili bir hukuk yolu ve adil yargılanma hakkı) maddeleri gibi AB mevzuatının da ihlali anlamına gelmektedir.

Gerri itme uygulamaları, yukarıda yer verilenlere ilaveten, Çocuk Haklarına Dair Uluslararası Sözleşmesi'nin de ihlalini teşkil etmektedir. Çocuk Hakları Komitesi'nin Genel Yorumunda “devletler bir çocuğu telafisi mümkün olmayan bir zararla, özellikle de Sözleşme'nin 6 ve 37. maddelerinde belirtilenlerle, karşı karşıya kalma riskinin gerçekten mevcut olduğunu düşündürecek esaslı sebeplerin var olduğu bir yere göndermemelidir” ve “bu tür ciddi ihlallerle karşılaşma riskine dair yapılacak değerlendirme çocuğun yaşı ve cinsiyeti göz önünde bulundurularak yapılmalı ve bilhassa yetersiz beslenme ve sağlık hizmetlerinin

²⁶⁵ Kişilerin Sınırdan Geçişlerini Düzenleyen Hükümleri İçeren Bir Birlik Kanunu Oluşturulmasına İlişkin 562/2006 sayılı Avrupa Parlamentosu ve 15 Mart 2006 tarihli Konsey Tüzüğü.

²⁶⁶ Üye Devletlerde Uluslararası Koruma Verilmesi ve Bu Korumanın Geri Alınması Usullerindeki Asgari Standartlara Dair 2013/32/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve 26 Haziran 2013 tarihli Konsey Yönergesi (gözden geçirilmiş).

çocuklar için yaratacağı ciddi sonuçlar hesaba katılmalıdır" ibarelerine yer verilmektedir.²⁶⁷

Devletlerin topraklarında ya da yetki alanlarında bulunan herkesin insan haklarına, bu kişilerin göç statülerinden bağımsız olarak, saygı duyma, bu hakları koruma ve bu hakları gerçekleştirme yükümlülüğü vardır.²⁶⁸ İster Yunanistan deniz sularında Yunanistan sahil güvenlik birimlerince yakalanan ve mülteci ve göçmenleri taşıyan botlarda, isterse de İspanya toprağı olarak kabul edilen Ceuta ve Melilla'yı çevreleyen tel örgülerin bulunduğu alanlarda olsun, Yunanistan ya da İspanya yetkililerinin bu kişiler üzerinde etkin bir kontrolü sağladığı andan itibaren kişiler Yunanistan ya da İspanya'nın yetki alanı dâhiline girmiş sayılmaktadır.²⁶⁹

Sınır kontrol operasyonları sırasındaki ya da göçle ilgili olarak yapılan idari gözetim esnasındaki kötü veya küçültücü muamele de başta BM İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi²⁷⁰ olmak üzere insan hakları standartlarının ihlalini teşkil etmektedir. Yetkili makamların kötü muameleyi önleme ve bu konudaki tüm iddiaları tarafsız bir şekilde soruşturma yükümlülükleri de bulunmaktadır.

Bu hususlara ek olarak, kolluk kuvvetlerinin davranışları, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde güvence altına alınmış olan herkesin yaşam, kişi özgürlüğü ve güvencesi haklarına tam anlamıyla saygı gösterecek şekilde olmalıdır. BM Kolluk Kuvvetlerinin Davranış Kuralları (1979)²⁷¹ ve Kolluk Kuvvetlerinin Güç ve Ateşli Silah

²⁶⁷ 6 Numaralı Genel Yorum, 1 Eylül 2005, 27. paragraf. Sözleşmenin altıncı maddesi yaşam hakkını korumakta, otuz yedinci maddesi ise işkence ve diğer zalimane, gayriinsanî veya küçültücü muamele ile kişi güvenliği hakkına ilişkin konuları düzenlemektedir.

²⁶⁸ Örneğin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 1. maddesi uyarınca Sözleşmeye taraf devletlerin Sözleşmede yer alan "hak ve yükümlülükleri kendi yetki alanları içinde bulunan herkese" tanıyacaklarını belirtmektedir. Bkz: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin AİHS'e Taraf Devletlerin yetki alanları dışındaki yerlerdeki fiilleri konulu bilgi notu (Şubat 2014) ve özellikle de Mahkeme'nin "bir devlet yetki alanında bulunmayan bir birey üzerinde kendi aktörleri aracılığıyla kontrol ve otorite uygulandığı andan itibaren, söz konusu olaydaki kişinin durumuyla ilgili olan ve sözleşmenin birinci bölümünde yer verilen bireysel hak ve özgürlükleri, Sözleşme'nin birinci maddesi gereği o kişiye sağlama yükümlülüğü altındadır" yorumunu yaptığı *Hirsi Jamaa ve Diğerleri İtalya Davası kararı*: www.echr.coe.int/Documents/FS_Extra-territorial_jurisdiction_ENG.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2015).

²⁶⁹ BMMYK, İnsan Hakları Komitesi, İşkencenin Önleme Komitesi ve diğer uluslararası organların da teyit ettikleri üzere, bir kişi bir devletin etkili control ve gücüne tabi olduğu sürece, söz konusu devletin o kişiye yönelik insan hakları yükümlülükleri vardır. Bkz: *Hirsi Jamaa ve Diğerleri İtalya Davası*, Başvuru Numarası. 27765/09 (AİHM Büyük Daire), 74-75 ve 79-82 paragraflar; *Medvedyev ve Diğerleri Fransa Davası*, Başvuru Numarası 3394/03, 29 Mart 2010 tarihli karar (AİHM Büyük Daire), 62-67. paragraflar.

²⁷⁰ İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesinin ikinci maddesi işkenceyi yasaklamakta ve taraf devletlere bu fiilin yetki alanları dâhilinde bulunan her yerde meydana gelmesinin önlenmesi için etkili tedbirler alma yükümlülüğü getirmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin üçüncü maddesi de işkence ve diğer zalimane, gayriinsanî veya küçültücü muamele veya cezayı yasaklamaktadır.

²⁷¹ Kolluk Kuvvetlerinin Davranış Kuralları, 17 Aralık 1979 tarihli ve 34/169 sayılı Genel Kurul Kararı tarafından kabul edilmiştir.

Kullanımına ilişkin Temel İlkeler (1990)²⁷² (Temel İlkeler) kolluk görevlerinin görevlerini icra ederken bu haklara ne şekilde riayet etmeleri gerektiğine dair ayrıntı bir kılavuz sunmaktadır. Bu belgelerdeki güç kullanıma ilişkin temel hükümler BM Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazlar Özel Raportörü tarafından bağlayıcı niteliği olan uluslararası hukuku yansıtan hükümler olarak değerlendirilmektedir.²⁷³ Kolluk kuvvetleri, özellikle de güce sadece diğer araçlar etkisiz hale geldiğinde başvurmalı (Temel İlke 4) ve güç yalnızca gerçekten gerekli olduğu takdirde ve kat'i bir suretle güdülen hedefle orantılı bir şekilde kullanılmalıdır (Temel İlke 5). Kolluk kuvvetlerinin güç kullanımı neticesinde yaralanan ya da etkilenen kişilere destek ve tıbbi yardım mümkün olan en ivedi bir biçimde sağlanmalıdır (Temel İlke 5 ve Temel İlke 6).

Plastik mermi gibi "öldürücülük düzeyi az" olan mermiler, kullanılmaları gerçekten gerekli olmadığı sürece kullanılmamalı ve kullanıldığı takdirde de etkin bir düzenleme, denetim ve kontrole tabi olan ve ateşli silah kullanımı konusunda tam bir eğitim almış kişiler tarafından kullanılmalıdır. Bu mermiler aynı zamanda yalnızca çok yakın ölüm ya da ciddi yaralanma tehlikesine karşı meşru müdafaa ya da diğer kişileri müdafaa ederken ölümcül güç kullanımının önüne geçilmesi için ve bu amaca yönelik daha az şiddetli araçların yetersiz kaldığı durumlarda daha fazla zarar görülmesi riskini azaltacak şekilde kullanılmalıdır.

Kolluk kuvvetlerinin plastik mermi gibi "öldürücülük düzeyi az" daha az olan mermileri kullanmadan önce bunların ne olduğunu açıkça belirtmeleri ve bu silahları kullanma niyetlerine dair açık bir uyarıda bulunmaları gerekmektedir. Kolluk kuvvetleri ayrıca, kendilerini ya da diğer kişileri ölüm ya da ciddi şekilde yaralanma riskine atmayacaksa ve olayın şartları aksi şekilde davranılmasını uygunsuz ya da manasız kılmayacaksa, uyarının ardından yeterli bir sürenin geçmesi beklenmelidir. Bu hususlara ilaveten, kolluk kuvvetlerinin bu tür silahları kullandıkları her vaka için biz izleme ve raporlama sistemi de mevcut olmalıdır.

Kolluk kuvvetlerinin güç kullanımı neticesinde yaralanma ya da ölümün meydana gelmesi halinde söz konusu olaya ilişkin olarak hızlı, kapsamlı, bağımsız ve tarafsız bir soruşturma BM Yargısız, Hukuk Dışı ve Keyfi İnfazların Etkili Bir Biçimde Önlenmesi ve Soruşturulmasına Dair İlkeler²⁷⁴ (Temel İlke 6, 11(f) ve 22) uygun olarak yürütülmelidir. Bu tür soruşturmalar müşteki ve tanıkların şiddet, tehdit ve yıldırmaya karşı korunmalarını da içermelidir (BM Yargısız, Hukuk Dışı, Keyfi ve Kısıyoldan İnfazların Etkili Bir Biçimde Önlenmesi ve Soruşturulmasına Dair İlkeler, 15. İlke). Olayın ölümle sonuçlanması halinde kalıntıların geri gönderilmesi de dâhil olmak üzere bedene dair alınacak her türlü karardan önce otopsi yapılması gerekmektedir (12. İlke).

²⁷² Kolluk Kuvvetlerinin Güç ve Ateşli Silah Kullanımına İlişkin Temel İlkeler, 27 Ağustos-7 Eylül 1990 tarihleri arasında Küba, Havana'da gerçekleştirilen Suçun Önlenmesi ve Suçluların İslahına İlişkin 8. Birleşmiş Milletler Kongresi'nde kabul edilmiştir.

²⁷³ BM Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazlar Özel Raportörü'nün raporu, 23 Eylül 2006 (A/61/311, 35 paragraf)

²⁷⁴ Yargısız, Hukuk Dışı ve Keyfi İnfazların Önlenmesi ve Araştırılmasına İlişkin İlkeler, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 1989/65 sayılı ve 24 Mayıs 1989 tarihli kararla tavsiye edilmektedir.

MÜLTECİLERİN DAHA GÜVENLİ VE YASAL YOLLARA OLAN İHTİYACI

Kaçakçılara para vermek zorunda kalmasaydık o parayla Avrupa'da yeni bir hayat kurabilirdik. Ama tüm paramızı o suçlulara verdik. Yunanistan'da idari gözetim altındayken tanıştığımız Iraklı bir aile, bize ailedeki her kişi başına 10,000 Avro para ödediklerini söyledi. Bir başka aile de 9,000 Avro vermişti ve 10 kişiydiler. Onlara Almanya'ya götürülecekleri söylenmiş. Ama nihayetinde onlar da bizim gibi Yunanistan'dan Türkiye'ye geri itildiler...

RL, 23 yaşındaki Suriyeli mülteci

2013 yılında dünya çapında zorla yerinden edilen kişilerin sayısı, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlandığı tarihten beri ilk kez 50 milyonu aştı. Bu sayı 2014 yılında 60 milyona çıktı ve bu kişilerden 19,5 milyonu mülteci konumunda bulunuyor.²⁷⁵ Yalnızca Suriye'den dört milyonunun üzerinde insan kaçmak zorunda kaldı ve bu durum tarihin en vahim mülteci krizlerinden biri.

Ancak bu nüfus dünyanın her yerinde eşit olarak ağırlanmıyor. Bazı ülkeler şiddet ve zulümden kaçan milyonlarca mülteciyi kabul edeken, bazıları da coğrafi konumları ya da bu raporda yer verildiği gibi bir kısım AB üyesi devlet tarafından alınan önlemlerle gelişleri

²⁷⁵ BMMYK, 2014 Yılı Küresel Trendler, 18 Haziran 2015.

ebgelleyerek az sayıda mülteciyi kabul ediyor. Dünyadaki mültecilerin yüzde 86'sı gelişmekte olan ülkelerde yaşıyorlar. Mültecilerin yüzde 25'i ise en az gelişmiş ülkelerde bulunuyor.²⁷⁶ Suriyeli mültecilerin yüzde 95'i ise Suriye'ye komşu ülkelerde ikamet ediyorlar. Dört milyonluk nüfusu olan Lübnan'da her beş kişiden biri Suriyeli mülteci.²⁷⁷ Hâlihazırda Avrupa'ya varan mültecilerin büyük bir bölümünün yola çıktıkları Türkiye'de de iki milyondan fazla Suriyeli mülteci bulunuyor.²⁷⁸ Öte yandan ise AB'ye üye 28 devletteki toplam mülteci sayısı 1,1 milyon civarında.²⁷⁹

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan yerinden edilme krizine karşı bir önlem olarak tesis edilen uluslararası mülteci koruma rejimi, kitlesel nüfus hareketlerinde uluslararası bir işbirliği ihtiyacını öngörüyordu. Bu tarihten sonra da bir dizi standartlar geliştirildi ve 1951 Mülteci Sözleşmesi'nde uluslararası külfet ve sorumluluk paylaşımı ilkesine açıkça yer verildi.²⁸⁰

Mültecilerin korunmasına yönelik uluslararası sistemin uluslararası bir dayanışma olmaksızın işlemesi mümkün değildir. Bunun fiili anlamı ise küresel çaptaki mülteci nüfusunun eşit bir biçimde paylaşılması gerektiğidir. Fakat bu eşit paylaşım ancak **güvenli ve yasal yolların** tesis edilerek mültecilerin birkaç değil de çok sayıda ülkede yaşayabilmelerinin sağlanması ve Birleşmiş Milletler'in mültecilerin desteklenmesine için yaptığı insani yardım çağrılarına fon vererek büyük mülteci nüfuslarına ev sahipliği yapan ülkelere destek verilmesi sayesinde gerçekleşebilir. AB üyesi devletlerin, koruma ihtiyacı olan kişilerin AB'ye güvenli ve yasal yollardan varmalarını sağlayacak çok sayıda tedbiri almaları mümkündür.

Mültecilere güvenli ve yasal yolların sağlanması, mültecilerin Avrupa'ya ulaşmak için tehlikeli yolculuklara çıkmak zorunda kalmalarını azaltacaktır. Dünyadaki mültecilerin daha adil bir biçimde paylaşılması yüksek sayıda mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler üzerindeki baskının azaltılması ve bu ülkelerdeki koruma imkânlarının etkililiğinin devam ettirilmesi için de gereklidir. Mülteci ve sığınmacıların AB üye devletlerine yasal ve doğrudan bir şekilde seyahat edebilmeleri de AB'ye uzanan ana güzergâhlar üzerindeki AB üye ülkelerinin sınırlarındaki baskıyı da azaltacaktır. Her ne kadar mülteciler genellikle AB'de ilk varabildikleri ülkede kalmayı istemeseler de, Bulgaristan, Yunanistan, Macaristan, İtalya ve İspanya gibi dış sınırlardaki ülkeleri geçmeksizin AB içinde seyahat edebilmeleri mümkün değildir. Zira mültecilerin büyük bir çoğunluğunun AB'ye düzensiz olarak varmak dışında pek bir şansları bulunmamaktadır.

Mültecilere güvenli ve yasal kanalların açılmasının yollarından biri de, özellikle hassas

²⁷⁶ BMMYK, *2014 Yılı Küresel Trendler*, 18 Haziran 2015.

²⁷⁷ BMMYK Suriye Bölgesel Müdahale Planı İnternet Sitesi: data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2015).

²⁷⁸ BMMYK Suriye Bölgesel Müdahale Planı İnternet Sitesi: data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2015).

²⁷⁹ BMMYK, *2014 Yılı Küresel Trendler*, 18 Haziran 2015: unhcr.org/556725e69.html (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2015).

²⁸⁰ Bkz: BMMYK, Yönetim Kurulu Sonuç Kararları Tematik Derlemesi, s. 471-478: unhcr.org/53b26db69.html (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2015).

durumda bulunan mültecilerin yaşamlarını onurlu bir şekilde yeniden kurabilecekleri ülkelere transfer edilmelerini sağlayan **yeniden yerleştirme kotalarının** artırılmasıdır.²⁸¹ Yeniden yerleştirme, genel olarak BMMYK tarafından koordine edilmekte ve BMMYK bu bağlamda mülteci olarak tanınmış kişileri yerleştirme kotası sağlayan ülkelere yönlendirmektedir. Bazı ülkelerde BMMYK tarafından koordinasyonu sağlanmayan; ancak mültecilerin başvurabilecekleri ve kabul edildikleri takdirde de gidebilecekleri **insani kabul programları** da bulunmaktadır. Küresel düzeyde mültecilere sağlanan yeniden yerleştirme yeri sayısı ise ihtiyaç duyulanın çok altındadır.

BMMYK 2016 yılı için dünya genelinde yeniden yerleştirme ihtiyacı bulunan mülteci sayısı yaklaşık olarak 1,153,300 olarak tahmin ediyor.²⁸² Ancak 2014 yılı içinde sağlanan yeniden yerleştirme yeri sayısı ise sadece 105,200'dü. 2014 yılında yaklaşık 73,000 mülteci²⁸³ BMMYK aracılığıyla, geri kalanı ise doğrudan devletler tarafından yeniden yerleştirildi. Uluslararası Af Örgütü, mevcut ihtiyaçlar ve yeniden yerleştirme ihtiyacında olan mültecilerin sayısındaki muhtemel artış göz önünde bulundurulduğunda, önümüzdeki iki sene içinde dünya çapındaki yeniden yerleştirme yeri taahhüdünün 1,45 milyon olması gerektiği görüşünü taşıyor. Buradaki temel varsayım ise yeniden yerleştirme ihtiyacında olan mültecilerin sayısında söz konusu dönem zarfında yüzde 26,5 oranında bir artış gerçekleşeceği.²⁸⁴

AB tarafından taahhüt edilen yeniden yerleştirme ve insani kabul yeri sayısı halen utanç verici şekilde düşük bir düzeyde bulunuyor. Örneğin, AB'ye üye 28 devletten 18'i tarafından Suriyeliler için taahhüt edilen yeniden yerleştirme yeri sayısı 2013 yılı için yalnızca 68,000'di ve bu sayının 38,500'ü Almanya tarafından taahhüt edilmişti.²⁸⁵ Üstelik bu sayıların her yıl yinelenen taahhütlerden ziyade çok yıllık taahhüt olduğu da hatırla tutulmalıdır. Dünyadaki en zengin siyasi birliği oluşturan AB üye devletleri önümüzdeki iki yolda AB dışında olan ve en hassas durumda bulunan mülteciler için en az 300,000 yeniden yerleştirme ve insani kabul yeri sağlayabilir ve sağlamalıdır. Bu, yıllık programlar ya da AB tarafından tesis

²⁸¹ BMMYK yeniden yerleştirmeyi şu şekilde tanımlıyor: "Yeniden yerleştirme mültecilerin koruma aradıkları bir ülkeden onları mülteci olarak ve sürekli bir ikamet statüsüyle almayı kabul eden üçüncü ülkeye gönderilmelerine denir. Bu statü geri göndermeye karşı bir koruma sağlar ve yeniden yerleştirilen mülteciye ve onun aile bireylerine ya da bakmakla yükümlü olduğu kişilere vatandaşların yararlandığı haklara benzer haklara erişebilmelerine olanak verir. Yeniden yerleştirme aynı zamanda yeniden yerleştirmenin gerçekleştiği ülkede belli bir zamandan sonra vatandaşlık kazanabilme fırsatını da beraberinde getirir." Bkz: BMMYK Yeniden Yerleştirme El Kitabı: www.unhcr.org/46f7c0ee2.pdf (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2014).

²⁸² BMMYK, *2015 Yılı İçinde Mültecilerin Yeniden Yerleştirilmelerine İlişkin Trendler*, Haziran 2015, s.7: www.unhcr.org/559e43ac9.html (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2015).

²⁸³ BMMYK, *2015 Yılı İçinde Mültecilerin Yeniden Yerleştirilmelerine İlişkin Trendler*, Haziran 2015, s.23: www.unhcr.org/559e43ac9.html (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2015).

²⁸⁴ % 26, 5 olarak yer verilen tahmin BMMYK'nın toplam yeniden yerleştirmeye ihtiyacına dair sayıları yayımlamaya başladığı 2009 yılından beri gerçekleşen yıllık %12, 5 artış temelinde yapılmıştır.

²⁸⁵ Sayılara insani kabul ve özel sponsorluk programları gibi diğer kabul programları da dâhil edilmiştir. Bkz: BMMYK, *Suriyeli Mültecilere Yönelik Yeniden Yerleştirme ve Diğer Tür Kabul Programları*, 2 Ekim 2015: <http://www.unhcr.org/52b2febafc5.html>

edilecek katılımı zorunlu bir program aracılığıyla yapılabilir.

Mültecilerin AB'deki korumaya erişebilmeleri için güvenli ve yasal kanalların tesis edilmesinin bir diğer yolu da AB üye devletlerinde ikamet eden aile bireyleri olan mültecilerin **aile birleşim** süreçlerinin kolaylaştırılmasından geçiyor. Aile birleşimine ilişkin süreç halihazırda AB'ye üye bir devlette ikamet eden ve sponsor olabilecek mülteciler tarafından başlatılabilir ve AB'deki aile birleşimi süreci AB hukukuyla, özellikle de Aile Birleşimi Yönergesi²⁸⁶ ile düzenleniyor. AB üye devletlerinin AB hukukundaki hükümlere göre daha kolaylaştırıcı hükümler kabul etmeleri mümkün ve bu kolaylığın bilhassa mülteciler için²⁸⁷ hayata geçirilmesi de Avrupa Komisyonu'nun teşvik ettiği hususlardan birini oluşturuyor. Ancak fiiliyatta ise bu seçenek genellikle kişinin eşi ve çocukları ve söz konusu kişi mülteci bir çocuk olduğunda da yalnızca ebeveynleriyle sınırlı tutuluyor. Daha geniş ya da çekirdek aile dışındakileri de içerecek bir aile tanımının kabul edilmesi ve belge ya da diğer ispat yükümlülüklerinde esnek davranılması yoluyla aile birleşimini daha da erişebilir kılınabilir. Ayrıca mültecilerin aile birleşimine erişebilme imkânlarının artırılması, bu kişilerin koruma ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra aile yaşamı haklarının da hayata geçirilmesini sağlayacaktır. İkinci olarak, aile, Avrupa'ya ulaşan bir mülteci için destekleyici bir rol oynayacak ve bu da kabul eden ülkenin yükünü azaltarak mültecinin uyumunu kolaylaştıracaktır. Son olarak da aile birleşimi mültecinin herhangi bir AB üye devletinde değil, sponsor bulabileceği bir üye devlette gerçekleşeceğinden AB içindeki ikincil hareketlerin azaltılmasına da yardımcı olacaktır.

Uluslararası koruma ihtiyacı olan insanların büyük bir çoğunluğu, mülteci ve sığınmacılar için yerine getirilmesi neredeyse imkânsız olan vize şartından ötürü AB'ye yasal yollardan geçiş yaparak ulaşamıyorlar.²⁸⁸ Ancak AB üye devletleri, başvuran kişinin vize için gerekli tüm belgeleri ya da şartları taşımadığı hallerde bile uluslararası koruma ihtiyacı olan kişiye **insani vize** verebilirler. Böyle bir uygulama mültecilerin AB üye devletlerine güvenli ve yasal bir biçimde seyahat edebilmelerine ve varduktan sonra da sığınma başvurusunda bulunmalarına olanak verebilir.

²⁸⁶ 22 Ekim 2013 tarihli ve 2003/86/EC sayılı Aile Birleşimi Hakkına İlişkin Konsey Yönergesi.

²⁸⁷ Avrupa Komisyonu, *2003/86/EC sayılı Aile Birleşimi Hakkına İlişkin Konsey Yönergesi'nin Uygulanmasına Dair Avrupa Komisyonu Tarafından Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'ne Yapılan Bildirim* (COM(2014) 210 final), 3 Nisan 2014: [http://www.Avroparl.Avropa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com\(2014\)0210_/com_com\(2014\)0210_en.pdf](http://www.Avroparl.Avropa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com(2014)0210_/com_com(2014)0210_en.pdf) (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2015).

²⁸⁸ Barınmaya dair ya da barınma ihtiyacının karşılanmasına yönelik yeterli mali kaynağı ispat eden belgeler, seyahatin amacının açıklanması ve "başvurucunun hem kalmayı arzu ettiği süre zarfında hem de menşe ülkesine ya da yasal olarak ikamet ettiği ülkeye geri dönebilmesi için yeterli mali kaynağa sahip olması" gibi koşullar bu şartların arasında yer alıyor. Bkz: Vize Konulu Bir Birlik Kanunu Oluşturulmasına İlişkin 810/2009 sayılı Avrupa Parlamentosu ve 15 Temmuz 2009 tarihli Konsey Tüzüğü (Vize Kodu): <http://eur-lex.Avropa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32009R0810> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2015).

SONUÇ VE TAVSİYELER

Tel örgüler çekip sınır kontrollerini artırmak AB'nin şimdilerde karşı karşıya olduğu göçle ilgili sorunlarına çare değildir. Bu tedbirler, uygulandıkları yerlerde girişleri azaltmış olsa da, geçmiş deneyimler bir bütün olarak AB'ye giriş yapan net mülteci ve göçmen sayısını azaltmadığını; yalnızca geçiş yollarının çok daha tehlikeli yerlere kaymasına yol açtığını ortaya koyuyor. Dahası, kara sınırlarını göçmen ve mülteciler için geçilmez kılma çabaları da aşırı güç kullanımı, kötü muamele ve sığınma prosedürlerine erişememe de dâhil olmak üzere sürekli bir şekilde bir dizi insan hakları ihlalinin yaşanmasına neden oluyor.

Uluslararası Af Örgütü sınır kontrollerinin yapılmasına tek başına karşı değildir. Devletlerin kendi topraklarına girişleri düzenleme konusunda hükümler hakları vardır ve bu bağlamda yapılacak kontroller çok çeşitli nedenlerden ötürü gerekli ve istenilir olabilir. Ancak sınır kontrolüne ilişkin tedbirler her zaman uluslararası insan hakları ve mülteci koruma sistemi ile uyumlu olacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Böyle bir sistemde bu raporda yer verilen ve AB'nin dış sınırlarında yaşanan geri itme uygulamalarına ve insanlık dışı muamelelere yer yoktur.

AB sınırlarına ulaşan kişilerin sığınma başvurusunda bulunabilme imkânları olmalıdır. Daha önemlisi, AB ve AB'ye üye devletler mültecilerin AB'ye ulaşabilmeleri için çeperde olan devletler üzerindeki baskının yanısıra çatışma ve zulümden kaçan yüzbinlerce insanın tehlikeli yolculuklara çıkma zorunluluklarını azaltacak güvenli yollar tesis etmelidir. AB ülkeleri bu konuda yalnız olmamalıdır. Yaşanılan küresel düzeyde bir mülteci krizidir ve dolayısıyla da küresel bir eylem ve küresel çözümler gerektirmektedir. Ancak kesin olan husus AB ülkelerinin bu soruna kulaklarını tıkamamaları ve koruma ihtiyacı olan yüzbinlerce mültecinin böylelikle birden yok olacağını umut etmemeleri gerektiğidir. Mülteciler ortadan yok olmayacak ve kesinlikle buna mecbur da bırakılmaları gerekmektedir.

TAVSİYELER

İspanya Yetkililerine:

- Göçmen, sığınmacı ve mültecilerin hukuka aykırı bir biçimde Fas'a sınır dışı edilmesine son verilmelidir.
- İdari takdirle "sınırdan geri çevirmeye"²⁸⁹ ilişkin olarak yapılan kanun değişikliği ya kaldırılmalı ya da geri gönderme ilkesinin ihlali ile İspanya'dan Fas'a toplu olarak gerçekleştirilen sınır dışıların engellenmesi için gerekli güvenceleri içerecek şekilde yeniden düzenlenerek Ceuta ve Melilla'daki bu uygulamanın tam olarak nasıl yapılacağı açıklığa kavuşturulmalıdır.
- Göçmen, sığınmacı ve mültecilerin insan haklarının uluslararası hukukta yer verildiği gibi koruyacak güvencelerin tam ve etkili olarak bulunması ve uygulanması için göç kontrolüyle ilgili prosedürler tam anlamıyla ve kapsamlı bir biçimde gözden geçirilmelidir.

²⁸⁹ 30 Mart tarih ve 4/2015 sayılı Kamu Güvenliği Yasası'nın ilk hükmünde yapılan onuncu ilave hükmün birinci fıkrası, Yürürlüğe Giriş Tarihi: 1 Nisan 2015.

- Uluslararası koruma ihtiyacı bulunan kişilerin Ceuta ve Melilla'ya ya da İspanya topraklarının geneline erişimleri sağlanmalıdır.
- Fas, göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin insan haklarına tam anlamıyla saygı gösterene dek üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulüne dair anlaşma da dâhil olmak üzere Fas ile göç kontrolüne ilişkin olarak gerçekleştirilen tüm işbirliği anlaşmaları askıya alınmalı ve üçüncü ülke vatandaşları Fas'a geri gönderilmemelidir.
- Fas'la yapılmış olan geri kabul anlaşması tekrar müzakere edilmeli ve anlaşma hükümleri İspanya ve Fas'ın uluslararası hukuk uyarınca sahip oldukları yükümlülüklerle uygun insan hakları güvencelerini içerecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Göçmen, sığınmacı ve mültecilere karşı işlendiği iddia edilen insan hakları ihlalleri soruşturulmalı, bulgular kamu ile paylaşılmalı, sorumlular adalet önüne çıkarılmalı ve mağdurlara yeterli onarım sağlanmalıdır.
- Ceuta ve Melilla'daki sığınmacıların seyahat özgürlükleri üzerindeki kısıtlamalar derhal kaldırılmalı ve sığınmacıların ülkede serbestçe seyahat edebilmelerine imkân verilmelidir.
- Ceuta ve Melilla'daki kabul koşulları uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmeli ve bu amacın gerçekleştirilmesi için Kabul Koşulları Yönergesi'nin 29/2 maddesi tarafından öngörüldüğü gibi yeterli kaynak ayrılmalıdır.²⁹⁰

Bulgaristan ve Yunanistan Yetkililerine:

- Göçmen ve mültecilerin Türkiye'ye hukuksuz bir şekilde geri itilmelerine derhal son verilmelidir.
- Türkiye sınırında yaşandığı iddia edilen tüm geri itme ve kötü muameleler, bu tür olayların bir daha yaşanmaması için, ivedi, etkili, bağımsız ve tarafsız bir biçimde soruşturulmalıdır.
- Geri itme uygulamalarına yahut kolluk kuvvetlerinin kötü muamelesine maruz kalan göçmen ve sığınmacılara, şikâyetle bulunabilmeleri ve yaşadıkları zarara ilişkin telafi talep edebilmeleri için, eğer daha iyi bir seçenek söz konusu değilse, geçici bir hukuki statü sağlanmalıdır.
- Türkiye ile gerçekleştirilen göçle ilgili tüm işbirliği anlaşmaları kamuoyuna açıklanmalıdır.

Macaristan Yetkililerine:

- Güvenli menşe ülke ve güvenli üçüncü ülke listeleri kaldırılmalı ve Macaristan'a Sırbistan üzerinden geçerek düzensiz girenler de dahil olmak üzere tüm sığınmacıların uluslararası koruma taleplerinin bireysel bir prosedür çerçevesinde esasına ilişkin bir değerlendirmenin yapılacağı adil ve etkili bir sığınma prosedürüne erişimleri sağlanmalıdır.

²⁹⁰ Uluslararası Koruma Başvurusu Sahiplerinin Kabulündeki Standartlara İlişkin 2013/33/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve 26 Haziran 2013 tarihli Konsey Yönergesi.

■ Uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilerin Macaristan'a kabul edilmeleri sağlanmalıdır. Bu itibarla:

■ "Yasadışı girişi" suç olarak tasnif eden ve sınırlarda "transit bölgelerin" kurulmasını öngören mevzuat değişiklikleri kaldırılmalıdır.

■ Sığınmacıların tespiti sağlanmalı ve ihtiyaçlarının uygun bir şekilde değerlendirilip karşılanacağı bir şekilde Macaristan'a erişimleri sağlanmalıdır.

■ Sırbistan göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin insan haklarına saygı gösterdiğini ortaya koyana dek bu ülkeyle olan geri kabul anlaşması askıya alınmalı ve üçüncü ülke vatandaşları Sırbistan'a geri gönderilmemelidir.

AB liderlerine:

■ Mültecilerin AB ülkelerine ulaşmalarına olanak verecek güvenli ve yasal yollar tesis etmek suretiyle dünyadaki mülteci nüfusuna dair daha adil bir sorumluluk üstlenilmelidir. Bu itibarla:

■ Önümüzdeki iki sene için AB'nin dışında olan ve en hassas durumda olan mülteciler için en az 300.000 yeniden yerleştirme ve insani kabul yeri sağlanmalıdır.

■ Sığınmacılara daha fazla insani vize verilmelidir.

■ Daha geniş ya da çekirdek aile dışını da içeren bir aile tanımının kabul edilmesi ve belge ya da diğer ispat yükümlülüklerinde esnek davranılması yoluyla aile bireyleri AB ülkelerinde ikamet eden mülteciler için aile birleşimi daha da erişilebilir kılınmalıdır.

■ Mültecilerin tehlikeli deniz yolculuklarına çıkma zorunluluklarının azaltılması için AB'nin dış kara sınırlarında iltica başvurusunda bulunabilmeleri ve AB'ye erişebilmeleri sağlanmalıdır.

■ AB'nin çeperinde yer alan ülkelerin sığınma başvurusu değerlendirme ve sığınmacılara kabul sağlama çabalarına yönelik olarak AB tarafından sağlanan mali, teknik ve eylemsel destek kayda değer bir ölçüde artırılmalıdır.

■ Ana göç güzergâhlarındaki arama ve kurtarma çabaları varışlarda öngörülen artışa mukabele edebilecek şekilde sürdürülmelidir.

■ Mülteci statüsü belirleme süreci kişilerin bireysel koşullarına dayalı bir süreç olduğundan ötürü "güvenli menşe ülke" listesi uygulamasından vazgeçilmelidir.

■ Avrupa Komisyonu sığınma başvurularının değerlendirilmesi ve sığınmacıların kabulüyle ilgili AB iltica mevzuatının AB'ye üye ülkeler tarafından insan hakları yükümlülüklerine riayetinin bir parçası olarak uygulanmasını titizlikle sağlamalıdır. Bu itibarla:

■ Schengen Sınır Kodu'nun 3b, 5(4)c, 13(1) ve 6. maddeleri uyarınca ve uygulanabilir olan durumlarda da İltica Prosedürleri Yönergesi başta olmak üzere AB iltica mevzuatı çerçevesinde Yunanistan, Bulgaristan ve İspanya aleyhine ihlal davaları açılmalıdır.

■ Macaristan'ın birlik hukukuna riayet etmesinin sağlanması için resmi ihlal davası da olmak üzere her türlü tedbir alınmalıdır.

- Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu ve AB üye devletleri, Macaristan'da "insan onuruna saygı ve insan haklarına saygı" da dâhil olmak üzere Avrupa Birliği Sözleşmesi'nin ikinci maddesinde atıfta bulunulan değerlerin ihlal edilebileceğine dair ciddi bir risk olduğundan ötürü, Avrupa Birliği Sözleşmesi'nin 7. maddesinin birinci fıkrası uyarınca öngörülen önleyici mekanizmanın harekete geçirilmesi için gerekçeli bir teklifte bulunmalıdır.
- Transit ülkeler, iltica ve göç politikalarını insan haklarıyla uyumlu bir biçimde geliştirmeleri ve uygulamaları için teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

Ek 1: Ana giriş noktalarından Avrupa'ya düzensiz yollarla ulaşan mülteci ve sığınmacı sayısı²⁹¹

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	31- Ağustos- 2015 ²⁹²
Yunanistan: Karayolu (Türkiye üzerinden)	-	-	16,789	14,461	8,787	47,079	54,974	30,438	1,109	1,903	1,818
Yunanistan: Yunanistan adalarına ulaşmak için kullanılan deniz rotası (Türkiye üzerinden)	-	-	16,781	30,149	27,685	1,030	5,190	3,651	11,447	43,518	244,928
Bulgaristan: Karayolu (Türkiye üzerinden)	163	103	651	278	462	620	555	1,700	11,158	4,028	5,438
İspanya: Ceuta ve Melilla'ya ulaşmak için kullanılan kara ve deniz rotaları ²⁹³ (Fas	5,566	2,000	1,553	1,210	1,108	1,567	3,343	2,841	4,235	7,485	4,936

²⁹¹ Yunanistan'a yapılan girişlere dair istatistikler Yunanistan Polisi'nin resmi internet sitesinden alınmıştır. Bulgaristan'a ait 2015 yılı öncesi veriler Bulgaristan İçişleri Bakanlığı'ndan edinilmiştir. İspanya'ya ait 2015 yılı öncesi veriler ise İspanya İçişleri Bakanlığı ve BM Uyuşturucu ve Suç Ofisinden edinilmiştir. İtalya ya ilişkin veriler BMMYK ve Uluslararası Göç Örgütü'nden, Macaristan verileri ise Macaristan Helsinki Komitesi'nin yayınlarından ve Macaristan Polisi'nin resmi internet sayfasından alınmıştır.

²⁹² Bulgaristan verileri 3 Eylül 2015 tarihi itibarıyla gerçekleştirilen varışları yansıtmaktadır. Veri kaynağı için, bkz: <http://www.bgn.es.com/bulgaria/obshchestvo/4369309/>.

İspanya verileri ise 2015 yılının ilk altı ayı için mevcuttur. Bu ülkeye ait 2015 yılı istatistikleri Frontex Yardımcı Direktörü Gil Arias Fernandez ile İspanya radyo kanalı Cadenaser'da yapılan bir söyleşiden alınmıştır: http://cadenaser.com/ser/2015/07/30/internacional/1438278656_598166.html.

²⁹³ Ceuta'daki varışların büyük bir bölümü botlarla yapılsa da, Melilla'daki varışlar ağırlıklı olarak karayoluyla ve ya Melilla'yı çevreleyen tel örgülerin aşılması, ya sahte

KORKU VE TEL ÖRGÜLER

AVRUPA'NIN MÜLTECİLERİ DIŞARIDA TUTMA YAKLAŞIMI

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden beri dünyada yaşanan en büyük mülteci krizinin sonucunda Avrupa, 2015 yılı içinde kıyılarında rekor düzeyde gerçekleşen düzensiz varışlara tanıklık etti. Bazı Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler Avrupa'ya doğru tehlikeli yolculuklara çıkan yüzbinlerce mültecinin haklarına yüz çevirerek, tel örgüler inşa etti, giderek artan sayıda sınır muhafızı konuşlandırdı, izleme-gözetleme teknolojilerine paralar harcadı ve hâlihazırda yüksek sayıda mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan komşu ülkeleri sınır bekçisi kılmaya çalıştı.

Bu rapor İspanya, Yunanistan, Bulgaristan ve Macaristan tarafından alınan bazı sınır yönetimi tedbirlerini ele alıyor. Yunanistan ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye ve İspanya'dan Fas'a doğru gerçekleştirilen hukuka aykırı geri itmeler ile mültecileri etkili sığınma prosedürlerine erişmekten mahrum eden İspanya ve Macaristan'daki mevzuat değişiklikleri bu uygulamalar arasında yer alıyor.

Geçtiğimiz yıllar içinde AB ülkelerine yönelen düzensiz varışlardaki eğilimi inceleyen bu rapor, kara sınırlarının birbiri ardına kapatılmasının yalnızca göç rotalarını, çoğunlukla da çok daha tehlikeli güzergâhlara doğru, kaydırabildiğini ortaya koyuyor. Uluslararası Af Örgütü AB ülkelerine dünyadaki mülteci nüfusuna dair daha adil bir sorumluluk üstlenmeleri, mültecilerin Avrupa'ya ulaşabilecekleri daha fazla güvenli ve yasal yol tesis etmeleri ve sığınak arayan insanların haklarına saygı gösteren sınır yönetimi politikaları benimsemeleri çağrısında bulunuyor.

Kasım 2015
Index: EUR 03/2544/2015

amnesty.org.tr

AMNESTY
INTERNATIONAL

